

Valsts bērnu tiesību aizsardzības
inspekcija

PĒTĪJUMS

Starpinstitūciju sadarbība bērnu tiesību aizsardzībā

LATVIJAS TIESNEŠU
MĀCĪBU CENTRS

Ilona Kronberga (Ph.D.)
Sanita Sīle (Mg.iur.)
Gatis Litvins (Dr.iur.)
Anvars Zavackis (Dr.sc.soc.)

Rīga
2019

Pētījums izpildīts un finansēts, pamatojoties uz iepirkuma ID Nr.VBTAI2019/1-18/4 "Izvērtējuma veikšana par sadarbības bērnu tiesību aizsardzībā Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumu Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā" ieviešanas praksi, sadarbības grupu darbības efektivitāti dažādās pašvaldībās, tostarp sadarbībā ar valsts institūcijām un nevalstiskajām organizācijām" rezultātā noslēgto līgumu starp Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un Latvijas Tiesnešu mācību centru.

Pasūtītājs: Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

Izpildītājs: nodibinājums "Latvijas Tiesnešu mācību centrs" (LTMC)

ISBN 978-9934-8828-2-1 (PDF)

© Ilona Kronberga, Sanita Sīle, Gatis Litvins, Anvars Zavackis

Šī pētījuma saturs un tajā paustie viedokļi atspoguļo tikai pētnieku nostāju, un LTMC nav atbildīga par šā satura un viedokļu iespējamo izmantojumu.

Šī pētījuma autoru personiskās tiesības pieder tā izstrādātājiem.

Pētījuma autoru mantiskās tiesības pieder Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai.

Pievienojot norādi uz pētījumu, atļauta pētījumā iekļautās informācijas citēšana.

Vāka attēla autors LTMC.

Saturs

Ievads	4
1. Aptaujas un interviju rezultāti	7
1.1. Ieskats aptaujas un interviju pētniecības metožu īstenošanas gaitā	7
1.2. Aptaujas rezultātu vērtējums.....	7
1.3. Padziļināto interviju rezultāti.....	18
2. Reģionālās domnīcas.....	38
2.1. Domnīcu plānošanas un norises apraksts	38
2.2. Domnīcu ietvaros diskutētie jautājumi	38
2.2.1. Zināšanas un prasmes	39
2.2.2. Atbalsts no pašvaldībām (tai skaitā pašvaldību politiku atbalsts) un citām iestādēm	41
2.2.3. Sadarbība ar vecākiem	42
2.2.4. Audzināšana rakstura piespiedu līdzekļi bērniem	43
2.2.5. Viedoklis par sadarbību ar ģimenes ārstiem.....	45
2.2.6. Ziņošana par vardarbību un citiem pārkāpumiem.....	46
2.2.7. Sadarbības grupas darbības formas un inovācijas šajā jomā	47
3. Izpētes izpildes problēmjaucājumi	54
4. Eiropas Savienības valstu prakse starpinstitūciju sadarbībā	56
5. Secinājumi un rekomendācijas	72
Literatūras saraksts.....	80
Pielikumi.....	85
Pielikums Nr.1. Elektroniskās aptaujas anketa.....	85
Pielikums Nr.2. Padziļinātās intervijas jautājumi.....	93
Pielikums Nr.3. Aptaujas rezultātu vizualizācija	97

Ievads

Izpētes mērķi un uzdevumi

Ministru kabineta noteikumi “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā”¹ (turpmāk – Noteikumi) izstrādāti atbilstoši 2017. gada 2. marta grozījumiem Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešajā daļā un likuma pārejas noteikumu 33. punktam, kas deleģēja Ministru kabinetam līdz 2017. gada 31. jūlijam izdot noteikumus, kuri noteiks institūciju sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība.

Jau pirms šī tiesību akta izdošanas normatīvais regulējums paredzēja tādu atbildīgo institūciju kā bāriņtiesu, pašvaldības sociālo dienestu, pašvaldības, izglītības iestāžu, bērnu aprūpes iestāžu un citu institūciju pienākumu savstarpēji sadarboties, īstenojot bērnu tiesību aizsardzību. Tomēr ne vienmēr sadarbības pienākums tika izprasts un īstenots mērķtiecīgi, bieži vien iestāžu starpā nebija izpratnes par sadarbības algoritmiem un efektīvākajām metodēm. Minētā dēļ veidojās atšķirīga prakse, bet daudzviet Latvijā šīs sadarbības nebija vispār. Lai risinātu šo jautājumu un nodrošinātu to, ka tiek ievērotas bērna labākās intereses, tika izveidots visu iesaistīto institūciju vienots sadarbības mehānisms. Lai sekmētu efektīvu institūciju sadarbību un veidotu mērķtiecīgu katras institūcijas rīcību, nodrošinot bērna tiesību un interešu efektīvu aizsardzību, tika noteikts, ka pašvaldībās izveidojamas sadarbības grupas. Noteikumi stājās spēkā 2017. gada 15. septembrī, tādējādi kopš to ieviešanas ir pagājuši mazliet vairāk nekā divi gadi.

Noteikumu sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) I sadaļas 4. punktā tika noteikts, ka līdz 2019. gada 30. decembrim noteikumu ieviešanas gaitu ir nepieciešams izvērtēt, tādējādi izvērtējama Noteikumu ieviešanas prakse, proti – institūciju sadarbība bērnu tiesību aizsardzībā, sadarbības grupu darbības efektivitāte dažādās pašvaldībās, kā arī identificējami nepieciešamie uzlabojumi. Tādējādi šīs izpētes mērķis ir uzlabot starpinstitūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā, veicot noteikumu praktiskās ieviešanas izvērtējumu. Izvērtēšanas darba galvenie uzdevumi ir:

- a) izveidot mērķa grupas anketēšanas instrumentus un anketēt mērķa grupu;

¹ 2017. gada 12. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr.545. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba> [aplūkots 12.10.2019.]

b) balstoties uz anketēšanas rezultātiem, organizēt un īstenot sešas domnīcas (katrā domnīcā 20 speciālisti), fiksēt domnīcu rezultātus;

c) organizēt un veikt 11 starpinstitūciju sadarbības grupu speciālistu padziļinātās intervijas, protokolēt tās;

d) balstoties uz a, b un c uzdevumos sasniegtajiem rezultātiem, tika izstrādāts izvērtējums, kas iekļauts šajā Gala ziņojumā.

Izpēti veica Latvijas Tiesnešu mācību centra pētnieki – Anvars Zavackis, Gatis Litvins, Sanita Sīle un Ilona Kronberga (turpmāk – pētnieki).

Izpētes mērķa grupu apraksts

Izpētes mērķa grupas apjoms un sastāvs ietverts Noteikumu 5. un 6.punktā, taču pētnieki pielāva, ka pētniecības procesam ir jābūt iekļaujoša rakstura, kā arī ņēma vērā izvēlētās datu ieguves metodes. Tā faktiski mērķa grupa bija nedaudz plašāka, kā to noteic Noteikumi. Tā, piemēram, sešu reģionālo domnīcu diskusijās piedalījās un viedokļus pauda ne tikai tie valsts un pašvaldību iestāžu speciālisti, kas ietverti sadarbības grupu sastāvā, pamatojoties uz Noteikumiem, bet arī citi speciālisti, kuri ikdienā savus profesionālos pienākumus veic ciešā saiknē ar sadarbības grupām. Protī, arī pašvaldību izglītības pārvalžu speciālisti, pašvaldību jauniešu centru darbinieki, sociālie pedagogi un citi.

Pētniecības un datu ieguves metodes

Pētnieki izvērtēšanas darba gaitā informācijas iegūšanai, analīzei un secinājumu izdarīšanai pielietoja šādas pētnieciskās metodes:

a) iegūto ziņu un datu analīzi un sintēzi, lai pētītu Latvijas, Eiropas Savienības un starptautiskos tiesību aktus, praksi un citus avotus;

b) indukciju, dedukciju un monogrāfisko jeb aprakstošo metodi, pētot Latvijas un citu Eiropas valstu praksi bērnu tiesību aizsardzības jomā, lai būtu iespējams izdarīt gan vispārīgus spriedumus un secinājumus uz atsevišķu sistēmas elementu vai procesu pētījuma pamata, kā arī, lai izdarītu secinājumus par atsevišķiem sistēmas elementiem;

c) kvantitatīvās (cēloņu un seku analīze; strukturētās/padziļinātās intervijas, novērojumus; meta analīzi, lai, veicot literatūras kvantitatīvo apskatu, būtu iespējams atrast korelācijas starp atšķirīgiem faktiem par tiem pašiem subjektiem) un kvalitatīvās pētniecības metodes (tieši novērojumi, diskusijas domnīcās; dokumentu analīze (teksta un kontentanalīze), situāciju analīze).

Anketēšanas un padziļināto interviju izlases procedūra

Lai pēc iespējas optimāli izmantotu kvalitatīvās un kvantitatīvās pētniecības metodes, ļoti būtiska loma ir respondentu atlasei. Ņemot vērā, ka mērķa grupa (izlases ģenerālā kopa) ir skaitliski liela un tā variē atkarībā no pašvaldības lieluma, speciālistu skaita, tika veidota izlases kopa. Izlases kopai tikai izvirzītas divas prasības: a) optimālisms (izdevīgs aptaujāto skaita ziņā), b) reprezentācija un viendabīgums. Tādējādi pētnieki izvirzīja mērķi panākt, lai aptaujā paustu viedokli starpinstītūciju sadarbībā iesaistītie speciālisti no 119 Latvijas pašvaldībām. Pēc anketas jautājumu formulēšanas un anketas izveides tika izveidota elektroniska anketas platforma, kurai respondenti varēja piekļūt, izmantojot saiti. Saite kopā ar paskaidrojuma rakstu par anketas būtību, lomu un aizpildīšanas metodi tika izplatīta visās Latvijas pašvaldībās.

Padziļināto interviju respondentu atlasei tika apsvērtas vairākas metodes, tai skaitā vienkāršā gadījuma izlase, kas nodrošina visām mērķa grupas (kopas) vienībām vienotus apstākļus nokļūšanai izlasē. Vienkāršā gadījuma izlase nozīmē, ka respondenti no mērķa grupas tiek atlasīti individuāli vai piemērojot izlozes metodi. Tomēr pētnieki atzina, ka jāņem vērā domnīcu reģionalitāte, kas ietverta pētījuma metodoloģijā. Ņemot vērā nepieciešamību intervēt respondentus katrā no sešiem reģioniem, mērķa grupas respondenti tika atlasīti ar stratificēto (tipoloģisko) gadījuma izlasi, lai maksimāli būtu pārstāvētas visas ģenerālās kopas (mērķa grupas) respondenti vienlaikus ar reģionalitāti. Tādējādi, lai nodrošinātu pētījuma metodes efektīvu pielietošanu un rezultāta ticamību un validitāti, no katra reģiona tika atlasīti divi respondenti, ņemot vērā arī speciālistu pausto viedokli domnīcu gaitā, ievērojot nosacījumu, ka galējais respondentu skaits nav mazāks par vienpadsmit. Vienlaikus tika ņemts vērā apsvērums, ka respondentiem vajadzētu pārstāvēt dažādus mērķa grupas profesionālos segmentus. Piemēram, lai starp respondentiem nebūtu vienīgi sociālo dienestu vai bāriņtiesu pārstāvji.

1. Aptaujas un interviju rezultāti

1.1. Ieskats aptaujas un interviju pētniecības metožu īstenošanas gaitā

Lai veiktu izpēti ar aptaujas un padziļināto interviju metodi, tika noteikti četri galvenie etapi: sagatavošanās, realizācijas, datu analīzes un rezultātu īstenošanas posms. Izpētes aptaujas un interviju sagatavošanās posmā tika identificēti būtiskākie starpinstitūciju sadarbības izaicinājumi korelācijā ar Noteikumu tiesiskās regulēšanas jomu un sadarbībā ar izpētes darba grupu izstrādāti aptaujas jautājumi (Pielikums Nr. 1). Padziļināto interviju jautājumi (Pielikums Nr. 2) tika formulēti, vadoties no anketēšanas un reģionālo domnīcu rezultātiem, fokusējoties uz jomām, kuras, lietojot aptaujas un domnīcas metodi, tika iezīmētas kā problemātiskas, sarežģītas vai pilnveidojamas.

Realizācijas etapā tika konstatēts, ka respondentu aktivitāte, iesniedzot atbildes uz anketas jautājumiem, bija visaugstākā uzreiz pēc aptaujas anketu saņemšanas, bet, tuvojoties aptaujas noslēgumam, aktivitāte bija kritusies. Lai nodrošinātu anketu validitāti un mērķa grupas sasniedzamību, pētnieku komanda sazinājās ar respondentiem gan elektroniskās sarakstes veidā, gan telefoniski. Tā anketēšanas periods tika pagarināts un izdevās panākt, ka viedokļus anketās paudušas 119 pašvaldības. Minētie pasākumi nodrošināja pilnīgus un validus datus, kā arī izlases pietiekamu pārstāvniecību, nodrošinot efektīvu datu analīzi.

Intervijas ar vienpadsmit speciālistiem tika realizētas, piemērojot multimetodisku pieeju, lai nodrošinātu metodoloģijā plānotā respondentu skaita pieejamību. Intervija tika veidota strukturētā veidā un veikta, izmantojot telefonintervijas un e-intervijas pieeju. Telefonintervija ar katru respondentu tika organizēta tā, lai tā iekļautos metodoloģijā paredzētajā vienā stundā, katrai atbildei paredzot sešas minūtes. Saglabājot elastību pētniecības procesā, lai sasniegtu respondentus, atsevišķos gadījumos respondentiem tika dota iespēja iesniegt atbildes uz jautājumiem e-intervijas veidā, proti: intervija tika veikta rakstveidā, iepriekš respondentam elektroniskā formā iesūtot intervijas jautājumus, atvēlot noteiktu laiku atbilžu sagatavošanai un iesniegšanai ar elektroniskā pasta starpniecību.

1.2. Aptaujas rezultātu vērtējums

Aptauja tika veikta laikā no 2019. gada 2. septembra līdz 2019. gada 12. septembrim (ieskaitot pagarinājumu). Kopumā respondentiem tika lūgts atbildēt uz 20 jautājumiem, kas cieši saistīti ar Noteikumu īstenošanas praksi un bērnu tiesību aizsardzības mehānismiem pašvaldībās. Aptaujas

noslēgumā tika iesniegtas un saņemtas kopumā 174 respondentu atbildes, dažās pašvaldībās dalība aptaujā bija aktīvāka un tika iesniegti vairāku speciālistu atsevišķi viedokļi, bet kopumā viedokli bija paudušas 119 pašvaldību teritorijās strādājošie speciālisti (skatīt Pielikuma Nr. 3 1. shēmu).

Vislielāko aktivitāti aptaujā demonstrēja bāriņtiesu speciālisti, kopumā no visiem respondentiem 35,1 %, otra aktīvākā respondentu grupa bija pašvaldību sociālā dienesta speciālisti – 30,5 % no visiem aptaujātajiem, bet trešā – pašvaldību izglītības pārvalžu speciālisti – 13,8 %. Vienlaikus aptaujā bija piedalījušies 12,6 % pašvaldības policijas speciālistu, kā arī pārstāvji no ieslodzījuma vietām, pašvaldību pedagoģiski medicīniskajām komisijām (1,7%), pašvaldības administratīvajām komisijām, Valsts probācijas dienesta, nevalstiskajām organizācijām, kā arī atsevišķu pašvaldību vadības pārstāvji (skatīt Pielikuma Nr. 3 2. shēmu).

No visiem respondentiem 98,9% norādīja, ka pašvaldībā, kurā viņi veic savus profesionālos pienākumus, ir nodibināta sadarbības grupa bērnu tiesību aizsardzībai, savukārt 0,6% norādīja, ka sadarbības grupas vēl nav, bet tā tiks nodibināta, jo ir vajadzīga; 0,6% no aptaujātajiem nevarēja atbildēt uz jautājumu vai arī apliecināja, ka sadarbības grupas pašvaldībā nav (skatīt Pielikuma Nr. 3 3. shēmu).

Liela daļa jeb 32,2% sadarbības grupu tika nodibinātas līdz 2017. gada 12. septembrim, proti – līdz Noteikumu pieņemšanai Ministru kabinetā; pēc 2018. gada 1. janvāra sadarbības grupas tika izveidotas 30,5% pašvaldību, bet 29,3% pašvaldību sadarbības grupas tika nodibinātas līdz 2017. gada 31. decembrim. Vienlaikus 7,5% gadījumos tika norādīts, ka respondentam nav informācijas par šo jautājumu, bet 0,6% atzina, ka vēl tikai plāno dibināt sadarbības grupu. Nevienam no aptaujātajiem speciālistiem nav norādījis atbildi, ka sadarbības grupa nav nepieciešama (skatīt Pielikuma Nr. 3 4. shēmu).

87,4% aptaujāto atzīmēja, ka ir sadarbības grupu sastāvā, savukārt 7,5% ir bijuši pieaicināti uz dažām sadarbības grupas sanāksmēm, bet nav iekļauti sadarbības grupas sastāvā; 5,2% respondentu nebija pieredzes sadarbības grupā, bet viņi vēlējās paust savu viedokli par aptaujā uzdotajiem jautājumiem (skatīt Pielikuma Nr. 3 5. shēmu).

Aptaujas dalībniekiem tika lūgts atbildēt uz jautājumu: kādu, viņuprāt, iemeslu dēļ Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā tika izstrādāti? Lielākā daļa norādīja (63,2%), ka Noteikumi ir izstrādāti, lai speciālisti, kas strādā bērnu tiesību aizsardzības jomā, pēc iespējas labāk, iekļaujot savu kolēģu palīdzību no citām institūcijām, varētu izpildīt savā kompetencē esošos pienākumus un uzdevumus. Vienlaikus 55,7% no visiem respondentiem norādīja, ka jau

pirms MK noteikumu izstrādes Bērnu tiesību likums paredzēja atbildīgo institūciju tiesības un pat pienākumu savstarpēji sadarboties, īstenojot bērnu tiesību aizsardzību. Šī sadarbība daudzviet nebija pietiekama, tāpēc ar Noteikumu starpniecību to noteica par pienākumu. 39,7% pauda viedokli, ka tiesiskais regulējums bija nepieciešams, jo ne vienmēr visas iesaistītās institūcijas izprata to, ko dara citas institūcijas, bet 30,5% atzīmēja, ka Noteikumi bija nepieciešami, jo ne vienmēr sadarbība starp institūcijām tika izprasta un īstenota vienvērtīgi un mērķtiecīgi; 25,3% uzskatīja, ka tiesiskais regulējums bija nepieciešams, lai speciālistiem nodrošinātu tiesību normās noteiktu instrumentu vienvērtīgas prakses ieviešanai bērnu tiesību aizsardzībā. Vairāki aptaujātie (2,9%) pauda uzskatu, ka Noteikumi radīti tikai tāpēc, lai uzliktu jaunus pienākumus jau tāpat noslogotiem speciālistiem un neko papildus nemaksātu (skatīt Pielikuma Nr. 3 6. shēmu).

Septītajā aptaujas jautājumā (skatīt Pielikuma Nr.3 7. shēmu) respondentiem tika lūgts vērtēt sadarbības grupas efektivitāti, tādējādi 33,9% aptaujāto atzina to par viduvēju (viduvēja efektivitāte), norādot, ka sadarbības grupas tiek sasauktas tikai tajos gadījumos, kad ir kāds īpašs individuāls gadījums, kas risināms koleģiāli. Sadarbības grupa neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā kopumā un nav sniegusi priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei. Sadarbības grupas darbs varētu būt labāk koordinēts.

30,5 % aptaujāto norādīja, ka vērtē sadarbības grupas darbu labi (laba efektivitāte), jo sadarbības grupa sanāk 4 reizes gadā, tajā tiek izskatīti individuālie gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajās interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai.

19,5 % speciālistu uzskatīja, ka sadarbības grupa darbojas teicami (ir ļoti efektīva), jo sadarbības grupa sanāk regulāri, tajā tiek izskatīti individuālie gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajās interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai. Ir sagatavoti un sniegti priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidei Labklājības vai citai ministrijai, informēta sabiedrība par bērnu tiesību jautājumiem.

Sadarbības grupas darbu par vāju (zema efektivitāte) uzskatīja 2,9 % aptaujāto, norādot, ka sadarbības grupa sanāk reti un formāli. Individuālie gadījumi tiek analizēti ļoti reti, apmēram dažas

reizes gadā. Sadarbības grupā neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā. Pašvaldībā nav izstrādāta bērnu tiesību aizsardzības programma. Sadarbības grupas darbu varētu vērtēt kā slikti koordinētu.

Lai sadarbības grupa darbotos veiksmīgāk, nepieciešams apmācīt sadarbības grupās iekļautos speciālistus, atsevišķas praktiskās nodarbības varētu būt sadarbības grupu vadītājiem, uzskatīja 55,2% aptaujāto. 45,4% aptaujāto norādīja, ka sadarbības grupās vajadzētu izskatīt vairāk individuālo gadījumu ar bērniem un ģimenēm, jo tā iespējams efektīvāk risināt praktiskās situācijas ģimenēs un bērnu tiesību jomā, tādējādi varētu mazināt arī birokrātiju; 14,9% pauda uzskatu, ka sadarbības grupu potenciāls ir lielāks, nekā patlaban tiek izmantots, kā arī, ka grupas vadībai īsti nav redzējuma par labākajām metodēm sadarbības grupas potenciāla izmantošanai un ir uzlabojama darba metodika, turklāt 6,9% atzīmēja, ka sadarbības grupu sanāksmēs individuālie gadījumi tiek skatīti maz, tas būtu jādara vairāk un nepieciešams vairāk laika veltīt praktiskajam darbam. Vienlaikus 3,4% respondentu norādīja, ka sadarbības grupas notiek pārāk bieži, nākas daudz laika pavadīt sanāksmēs, tādēļ atliek pārāk maz laika tiešo pienākumu veikšanai; 2,2% pauda viedokļus, ka sadarbības grupās ir par daudz dalībnieku, kas traucē pieņemt mērķtiecīgus lēmumus, un sanāksmes tiek vāji apmeklētas, tāpēc ir sarežģīti pieņemt lēmumus, kā arī efektīvi izskatīt individuālos gadījumus. No visiem aptaujātajiem 10,3% jeb 18 respondentiem nebija viedokļa par veidu, kā sadarbības grupas darbs būtu uzlabojams (skatīt Pielikuma Nr. 3 8. shēmu).

Viens no būtiskiem kritērijiem sadarbības grupu izvērtējumā ir to darbības rezultāts (skatīt Pielikuma Nr.3 9.shēmu) jeb konkrēti uzlabojumi, kas notikuši bērnu tiesību aizsardzības jomā attiecīgās pašvaldības teritorijā – 70,7% no aptaujātajiem speciālistiem norādīja, ka, pateicoties sadarbības grupas darbībai, ir uzlabojusies sadarbība starp pašvaldības speciālistiem, bet 35,6% norādīja, ka ir uzlabojusies arī sadarbība starp pašvaldības un valsts pārvaldes institūcijām, kuras veic savas funkcijas pašvaldības teritorijā. Attiecīgi citi respondenti arī norādīja – sadarbības grupas ir devušas savu pienesumu, analizējot situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā un sniegušas pašvaldībai priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei (9,8%), pieaugusi attiecīgās pašvaldības iedzīvotāju informētība par bērnu tiesību aizsardzības nozīmi, veidiem, formām (8%), uzlabojusies sadarbība ar Valsts bērnu tiesību inspekciju, saņemot metodoloģisko vai citu atbalstu (4%), izveidojusies laba sadarbība starp attiecīgās pašvaldības sadarbības grupu un Bērnu lietu sadarbības padomi (2,3%), sniegti priekšlikumi Labklājības ministrijai normatīvo aktu pilnveidei un sadarbības uzlabošanai bērnu tiesību aizsardzības jomā. Labklājības ministrija priekšlikumus ir virzījusi izskatīšanai Bērnu lietu sadarbības padomē (0,6%).

Vienlaikus respondenti ir arī norādījuši uz negatīvām iezīmēm, tai skaitā: sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām nav uzlabojusies (4%); nekas nav mainījies, tikai papildus saņemts vēl viens tiesību akts (Noteikumi), kas formāli jāpilda (8%).

Noteikumu 18. punktā ietverts nosacījums, ka ikvienā pašvaldībā līdz 2017. gada 1. decembrim ir izveidojama sadarbības grupa, izstrādājams šīs sadarbības grupas nolikums un tas publicējams attiecīgās pašvaldības tīmekļa vietnē, vai, ja sadarbības grupa jau ir izveidota, tā pilnveidojama atbilstoši Noteikumu prasībām. Respondenti norādīja (77%), ka lielākajā pašvaldību daļā sadarbības grupu nolikumi ir izstrādāti un publicēti pašvaldību tīmekļa vietnēs. Vienlaikus 4,6% no aptaujātajiem (8 respondenti) norādīja, ka nolikums patlaban tiek izstrādāts, bet 8% (14 respondenti) norādīja, ka nolikums nav izstrādāts (skatīt Pielikuma Nr. 3 10. shēmu).

2017. gadā Noteikumu izstrādes procesā tika izveidota sistēma, kas sastāv no sadarbības grupām pašvaldībās un Bērnu lietu sadarbības padomes. Tika plānots, ka sadarbības grupas ne tikai izskatīs individuālus gadījumus, bet arī sniegs Labklājības ministrijai priekšlikumus normatīvo aktu pilnveidošanai un sadarbības uzlabošanai bērnu tiesību aizsardzības jomā, savukārt Labklājības ministrija tos virzīs izskatīšanai Bērnu lietu sadarbības padomei. Šobrīd Bērnu lietu sadarbības padome ir konsultatīva koleģiāla institūcija, kuras mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna interešu prioritātes principa ievērošanu pašvaldību un valsts rīcībpolitikās, kā arī veicināt institūciju, tai skaitā sadarbības grupu, saskaņotu darbību bērnu tiesību aizsardzībā. Lai noskaidrotu, kāda ir sadarbības grupu un Bērnu lietu sadarbības padomes sadarbība praksē, respondentiem tika uzdots jautājums: "Cik reizes sadarbības grupa ir rosinājusi vai izskatījusi jautājumus par priekšlikumu sniegšanu Labklājības ministrijas Bērnu lietu sadarbības padomei?" (skatīt Pielikuma Nr. 3 11. shēmu). Tādējādi 60,3% no visiem respondentiem norādīja, ka pašvaldības sadarbības grupa nav nevienu reizi vērsusies ar priekšlikumiem pie Labklājības ministrijas vai Bērnu lietu sadarbības padomes, bet 21,3% atzina, ka nevar sniegt atbildi uz šo jautājumu. 7,5% speciālistu atzina, ka sadarbības grupa ir izstrādājusi un sniegusi priekšlikumus citām institūcijām, bet 5,7% norādīja, ka sadarbības grupa darbu uzsākusi salīdzinoši nesen, tādēļ šāda iespēja vēl nav izmantota. 3,5% no visiem aptaujātajiem norādīja, ka priekšlikumus Bērnu lietu sadarbības padomei un Labklājības ministrijai ir snieguši, tai skaitā 0,6% to darījuši vairāk nekā divas reizes, bet 2,9% – vienu vai divas reizes.

Noteikumu 11. punkts paredz, ka gadījumos, kuros sadarbības grupa, izskatot individuālo gadījumu, nevar vienoties par saskaņotu un koordinētu rīcību, tā informē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija sniedz konsultatīvu un metodisku atbalstu, lai tiktu ievērotas bērna intereses. Lai noskaidrotu, vai sadarbības grupas

izmanto iespējas konsultēties ar Valsts Bērnu tiesību aizsardzības inspekciju sarežģītos gadījumos (skatīt Pielikuma Nr. 3 13. shēmu) un izmanto metodiskos materiālus, kas attiecas uz bērnu tiesību aizsardzības jomu vai starpinstitūciju sadarbību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vai Labklājības ministrijas tīmekļa vietnēs (skatīt Pielikuma Nr. 3 12. shēmu) respondentiem tika uzdoti divi jautājumi. 47,7% no aptaujātajiem speciālistiem atzina, ka viņi ir iepazinušies ar metodiskajiem materiāliem un tie ir noderīgi sadarbības grupas darbā, papildus 23% norādīja, ka viņu ieskatā šo materiālu ir pārāk maz un to būtu nepieciešams vairāk, turklāt 19% no aptaujātajiem ar šiem metodiskajiem materiāliem ir iepazinušies klātienē mācību seminārā, nevis paši meklējuši informāciju tīmekļa vietnēs. Tai pašā laikā 6,9% neko nebija dzirdējuši par šādiem metodiskajiem materiāliem un 3,4% atzina, ka metodiskie materiāli viņiem nav nepieciešami.

No visiem respondentiem 63,2% (110 speciālisti) atzina, ka viņu sadarbības grupa nav ne reizi vērsusies Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā, lai lūgtu atbalstu sarežģītu situāciju risināšanā, bet 15,5% (jeb 27 speciālisti) nevarēja sniegt atbildi uz šo jautājumu. Tomēr 12,6% (jeb 22 speciālisti) atzina, ka ir vērsusies Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā vismaz vienu reizi un saņemtais atbalsts ir bijis profesionāls un savlaicīgs. Vienlaikus 3,4% gadījumu aptaujātie norādīja, ka ir vērsusies Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā ar lūgumu pēc padoma, bet tas nav bijis noderīgs, tāpēc beigās paši atrisinājuši sarežģīto jautājumu (2,3%). Turklāt 1,1% norādīja, ka ir vērsusies Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā, bet padomu nav saņēmuši, bet 5,2% atzina, ka vajadzība pēc padoma ir bijusi, bet Valsts bērnu tiesību inspekcijā viņi nav vērsusies un atrisinājuši situāciju paši.

Noteikumu 8.1.punkts paredz, ka sadarbības grupas pirmais uzdevums ir izskatīt individuālus gadījumus saistībā ar iespējamām bērnu tiesību pārkāpumiem, ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība. Lai noskaidrotu sadarbības grupās pastāvošo praksi šī uzdevuma izpildē, respondentiem tika uzdots jautājums par individuālo izskatīto gadījumu skaitu sadarbības grupās pēdējā gada laikā (skatīt Pielikuma Nr. 3 14. shēmu). Atbildot uz šo jautājumu, 58,6% no visiem respondentiem minēja, ka precīzu skaitu nevar nosaukt, bet tas noteikti ir mazāks par 12 individuālajiem gadījumiem, 25,3% norādīja, ka sadarbības grupā izskatīto individuālo gadījumu skaits ir vairāk nekā 12, bet 6,3% atbildēja, ka šis skaits noteikti ir vairāk nekā 50 individuālie gadījumi. No visiem respondentiem 9,8% nespēja sniegt atbildi uz šo jautājumu, jo šos faktus nezināja (4,6%) vai nebija sadarbības grupas sastāvā (5,2%).

Noteikumu 16.punkts noteic, ka sadarbības grupas darbu materiāltehniski nodrošina attiecīgās pašvaldības norīkota amatpersona – protokolē sanāksmes, sagatavo izskatāmos materiālus, kā arī nodrošina informācijas apmaiņu starp sadarbības grupas pārstāvjiem, ievērojot

normatīvo aktu regulējumu fizisko personu datu aizsardzības jomā. Lai noskaidrotu sadarbības grupas dalībnieku apmierinātību ar materiāltehnisko nodrošinājumu, aptaujas dalībniekiem tika lūgts vērtēt, vai sadarbības grupas darba apstākļi atbilst vēlamajam. Tādējādi 55,2% no visiem aptaujātajiem atzina, ka viss ir labi nodrošināts, lai varētu strādāt; 34,5% norādīja, ka pamatā viss ir kārtībā, bet būtu vajadzīgi uzlabojumi; 2,9% atzina, ka starp sadarbības grupas dalībniekiem ir vāja informācijas apmaiņa, kā arī citas problēmas, bet 7,5% aptaujāto nevarēja sniegt atbildi uz šo jautājumu (skatīt Pielikuma Nr. 3 15. shēmu).

Sadarbības grupas darbības mērķis ir īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgās pašvaldības teritorijā, izmantojot starpinstitūciju sadarbības metodi, bet mērķa grupa ir ģimenes ar bērniem. Vadoties no minētā, aptaujā respondentiem tika jautāts par ieguvumu veidiem bērniem un ģimenēm no sadarbības grupas darba (skatīt Pielikuma Nr. 3 16. shēmu). No visiem aptaujātajiem 50% norādīja, ka bērniem un ģimenēm noteikti ir ieguvumi, jo sadarbība starp speciālistiem ir uzlabojusies, jautājumi tiek izskatīti ātrāk un efektīvāk; 30,5% atzina, ka pašvaldībā vienmēr ir bijusi laba sadarbība bērnu un ģimenes atbalsta jomā, tāpēc nevarot apgalvot, ka tieši jaunā sadarbības forma ir tā, kas nodrošina jaunus ieguvumus; 25,3% norādīja, ka sadarbības grupa vēl nav analizējusi šādus ieguvumus, bet tie noteikti pastāv. 10,9% aptaujāto atzina, ka viņu rīcībā nav šāda veida informācijas, vienlaikus 4,6% atzina, ka nedomā, ka bērnu tiesību aizsardzības un ģimenes atbalsta jomā sadarbības grupa ir sniegusi savu ieguldījumu. 10,4% respondentu pauda viedokli, ka sadarbības grupas darbības rezultātā attiecīgās pašvaldības iedzīvotāji tiek vairāk informēti par bērnu tiesību jautājumiem, jo notikuši vairāki informatīvie pasākumi (9 respondenti jeb 5,2%), kā arī norādīja, ka sadarbības grupa ir izstrādājusi bērnu tiesību aizsardzības programmu pašvaldībā, kurā tiek strukturēti tādi atbalsta pasākumi bērniem un ģimenēm, kas paplašina pakalpojumu loku ģimenēm ar bērniem (9 respondenti, jeb 5,2%).

Bērniem draudzīgas justīcijas jēdziena realizācija praksē ir skaidrota Eiropas Padomes Ministru komitejas vadlīnijās par bērniem draudzīgu justīciju (turpmāk – Vadlīnijas).² Vadoties no šī skaidrojuma, bērniem draudzīgas justīcijas jēdzienā nav ietverta tikai kārtība, kādā skatāmas civillietas vai krimināllietas tiesā, bet arī citu tiesību aizsardzības vai jebkuru citu valsts un pašvaldības institūciju saskarsmes metodes ar bērniem.³ Vadlīnijās atzīts, ka viena no metodēm, ar kādām nodrošināt bērniem draudzīgu vidi dažādu lēmumu pieņemšanā un bērna labākajās

² Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Brussels: Council of Europe Publishing, 2011. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b2cf3> [skatīts 30.09.2019.]

³ Turpat, 50. lpp.

interesēs, ir starpinstitūciju sadarbība un multidisciplināra lēmumu pieņemšana.⁴ Vadoties no šī mērķa, viens no Noteikumu uzdevumiem ir panākt, ka iepriekš minētie bērnu tiesību aizsardzības principi tiek īstenoti Latvijas tiesību piemērošanas praksē. Minētā dēļ aptaujas dalībniekiem tika uzdots jautājums: “Ar kuriem speciālistiem vai institūcijām ir izveidojusies vislabākā sadarbība Jūsu pašvaldības sadarbības grupai vai sadarbības grupā?” Lielākā daļa respondentu atbildēja (skatīt Pielikuma Nr. 3 17. shēmu), ka vislabākā sadarbība izveidojusies ar pašvaldību iestādēm, tai skaitā ar: sociālajiem dienestiem (76,4%), bāriņtiesām (76,4%), izglītības iestādēm (72,4%) un pašvaldības policiju (66,7%), kā arī citām. No valsts iestādēm vislabākā sadarbība izveidojusies ar Valsts policiju (50,6%) un Valsts probācijas dienestu (23%).

Pretrunīgi respondentu vidū tika vērtēta sadarbība ar ģimenes ārstiem (skatīt Pielikuma Nr. 3 18. shēmu), proti, 35,6% no visiem aptaujātajiem atzina, ka sadarbības grupa nekad nav pieaicinājusi ģimenes ārstu viedokļa sniegšanai, 22,4% atzina, ka ir bijusi sadarbības ar atsevišķiem ģimenes ārstiem; 21,8% norādīja, ka sadarbības ar ģimenes ārstiem ir bijusi laba. Vienlaikus 14,4% nevarēja atbildēt uz šo jautājumu, bet 5,7% norādīja, ka sadarbību ir lūguši, bet tā nav sniegta.

Respondenti norādīja arī uz nepieciešamajiem uzlabojumiem vai pasākumiem bērnu tiesību aizsardzībā savā pašvaldībā (skatīt Pielikuma Nr. 3 19. shēmu), tai skaitā 57,5% norādīja, ka viņu pašvaldībā ir nepieciešams izveidot vienotu atbalsta pakalpojumu grozu ģimenēm ar bērniem (piemēram, ģimenes asistents, psihoterapeits vai atbalsta ģimene, preventīvais sociālais darbs un citi), lai nodrošinātu vienādas iespējas visās pašvaldībās; 36,5% atzina, ka pašvaldībās jūtams kvalitatīvu speciālistu trūkums, kas varētu veikt darbu ar ģimenēm un bērniem, kā arī nepieciešama efektīvāka forma bērnu tiesību aizsardzības speciālistu mācībām; 17,8% respondentu uzskatīja, ka būtu nepieciešams vairāk un efektīvāk izmantot jau pastāvošās iespējas, tādā gadījumā nekas papildus nebūtu vajadzīgs.

Aptaujas dalībnieki uzsvēra, ka viņu ieskatā vēl ir virkne citu problēmu, kas būtu risināmas, tai skaitā:

- [...] būtu labi, ja katra institūcija meklētu iespējas savā teritorijā, neliekot to darīt citai institūcijai;
- nepieciešams pieejams transports un izbraucami ceļi;
- nepieciešams attīstīt preventīvos pasākumus bērnu tiesību aizsardzības jomā, daudz tiek strādāts jau ar sekām;

⁴ Turpat, 66.–68. lpp.

- NVO iesaiste darbā ar ģimenēm, kurās ir bērni;
- kapacitātes trūkums, lai aktualizētos, un resursu prevencija;
- vairāk laika darba pienākumu veikšanai, pastāvošās iespējas varētu efektīvāk izmantot, ja būtu vairāk cilvēkresursu un ne tik liela noslodze pamatdarba pienākumu veikšanā;
- mācības sadarbības grupas speciālistiem par grupas vadīšanu, mērķiem, kompetencēm.

Lai noskaidrotu, cik efektīvs ir bijis tiesiskais regulējums, kas iekļauts Noteikumos, kā arī, vai būtu nepieciešami kādi precizējumi tiesību aktos, respondentiem tika jautāts, vai būtu nepieciešami uzlabojumi Noteikumos vai citos tiesību aktos, kas regulē bērnu tiesību aizsardzības jautājumus? No visiem aptaujas dalībniekiem 81% atzina (skatīt Pielikuma Nr. 3 20. shēmu), ka grozījumi Noteikumos un citos tiesību aktos nav nepieciešami, tomēr papildus respondenti pauda⁵, ka:

- (*nepieciešams*) izstrādāt metodiskos ieteikumus;
- (*nepieciešams*) aktualizēt metodiskos ieteikumus sociālam dienestam (darbā ar ģimenēm, kurās ir bērni) sadarbībai ar bāriņtiesām;
- (*nepieciešama*) lielāku atbildību delegēt pašai ģimenei un tuvināt bērnu tiesību ievērošanu skandināvu modelim (Lielbritānija);
- (*nepieciešami*) metodiskie materiāli sadarbības īstenošanai, speciālistu mācības;
- normatīvie akti ir pietiekami plaši izstrādāti, lai veiksmīgi nodrošinātu bērnu vislabākās intereses, tomēr nereti daudzas institūcijas tos nepilda atbilstoši, iespējams, to nezināšanas dēļ;
- normatīvajos aktos nav atrunāts precīzs specializēto audžuģimeņu regulējums, piemēram, lietu kārtošana, informācijas sniegšana citām ieinteresētajām valsts iestādēm, nepieciešams papildināt MK noteikumus Nr. 354;
- normatīvajos aktos nav paredzēta atbildība bērniem/jauniešiem, kas, būdami jaunāki par 18 gadiem, lieto enerģijas dzērienus;
- bērnu obligāto ārstēšanu no psihotropo vielu lietošanas aizstāt ar piespiedu ārstēšanu;

⁵ Autoru piezīme: 20. jautājums bija brīvas formas, katrs respondents varēja paust neatkarīgi savu viedokli. Lai saglabātu atbilžu autentiskumu, izpētes autori atbildes ietvēruši tādā veidā, kādus tās iesniedza respondenti aptaujas laikā. Atsevišķās vietās slīprakstā izpētes autori ievietojuši papildinājumus veiksmīgākai teksta uztverei.

- lielāka sadarbība ar ģimenes ārstiem un viņu atbildība par ziņošanu;
- precizēt institūciju (izglītības iestāžu, sociālo dienestu, bāriņtiesas, policijas (valsts un pašvaldības) lomu gadījumos, kad rodas aizdomas par vardarbību (jebkurš no vardarbības veidiem) pret bērnu;
- (nepieciešams) LM (Labklājības ministrijai) un BTAI (Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai) sniegt metodisko palīdzību izglītojošā formā;
- (*nepieciešams*) izstrādāt "grozu", ko nodrošina izglītības iestāde;
- Dobeles novadā nav izveidota Sadarbības grupa. MK 545. noteikumu 8. punktā norādītie uzdevumi deleģēti pildīt Dobeles novada Nepilngadīgo lietu komisijai. Līdz ar to Sadarbības grupa Dobeles novadā darbojas formāli. Sociālais dienests mēģināja risināt divus gadījumus saistībā ar bērnu tiesību pārkāpumiem, bet bez rezultāta. Iespējams, speciālisti neizprot Sadarbības grupas spēku un iespējas. Iespējams, Nepilngadīgo lietu komisijas vadītājam nav pietiekamas izpratnes un resursu. Rezultātā Sadarbības grupas mērķi un uzdevumi tiek pildīti ļoti formāli bez kopīgo problēmu analīzes. Sociālais dienests patstāvīgi risina bērnu tiesību pārkāpumu jautājumus, iesaistot speciālistus un organizējot starpinstitūciju tikšanās sociālajā dienestā. Iespējams, novada politiķi vāji izprot jautājuma aktualitāti. Būtu vēlams turpināt izglītot novada politiķus par bērnu tiesību jautājumu aktualitāti, organizējot mācības;
- ja piemēro audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus, konkrētais gadījums būtu jāizskata pēc mācību iestādes vai faktiskās dzīvesvietas, nevis deklarētās dzīvesvietas;
- noteikt vecākiem lielāku atbildību rūpēs par saviem bērniem;
- vienota atbalsta pakalpojumu sistēma un pieejamība;
- piemērojami audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi ir neefektīvi;
- (*nepieciešama*) skolu programmu izveide bērniem ar smagiem uzvedības traucējumiem;
- (*nepieciešamas*) programmas bērniem ar dažādām atkarībām;
- trūkst atbalsta no valsts puses audžuģimenēm un aizbildņu ģimenēm smagās krīzes situācijās, bērnu medicīniskā aprūpē bērniem ar smagiem veselības traucējumiem, jo bērnu psihiatrs ir pieejams tikai Rīgā, nav speciālo mācību programmu bērniem ar autismu;

- būtu nepieciešams izveidot vienotu atbalsta pakalpojumu grozu ģimenēm ar bērniem (piemēram, ģimenes asistents vai atbalsta ģimene, preventīvais sociālais darbs), lai nodrošinātu vienādas iespējas visās pašvaldībās;
- vecākiem ir vāja izpratne par savu atbildību, tāpēc nepieciešams izglītēt vecākus, lai pilnveidotu viņu prasmes un zināšanas;
- izvērtēt NPAIS (Nepilngadīgo personu atbalsta informatīvā sistēma) sistēmas efektivitāti;
- veselības aprūpē valda business. Kur paliek valsts garantijas uz valsts apmaksātu veselības aprūpi līdz 18 gadu vecumam? Zobārstniecība daudzām ģimenēm nav pieejama, bet zobu stāvoklis ietekmē gan gremošanas sistēmu, gan sirds veselību. Normatīvo aktu līmenī ar šo jautājumu, iespējams, viss ir kārtībā, bet ikdienā pakalpojums pieejams nepietiekami;
- ieskatoties Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas mājas lapā redzams, ka nespējam nodrošināt bērnam savlaicīgu speciālistu atbalstu, izvērtējumu, lai bērni varētu apgūt spējām atbilstošu izglītības programmu;
- ko mēs darīsim ar bērnu visatļautības un nesodāmības sajūtu? Ir bērni, kuri paši izvēlas, kad doties uz skolu, cik ilgi tajā uzturēties, ir bērni, kuru uzvedība ir agresīva gan pret vidi, gan pret līdzcilvēkiem. Cēloņi ir dažādi: gan medicīniski, gan ģimene, gan agresija medijos, kā arī vienaudžu pieredze: dari, ko darīdams, ar tevi tikai runās. Un tā mēs runājam, bet visatļautība pieaug. Jaunietī nedarbojas cēloņu - seku likumsakarība, ja nodarījumu tiesā izskata pēc gada, ja sodu par administratīvo pārkāpumu uzliek vecākiem utt. Par šīm lietām ir jādomā normatīvo aktu līmenī. Policisti paliek muļķa lomā. Dara darbu, sagatavo lietu, vienu, otru, trešo, bet jauno cilvēku tikai brīdina vai uzliek naudas sodu izmisušai mātei. Bet jaunais cilvēks paradumus nemaina. Izsit durvis mājās, izglītības iestādē, jo viņu kāds iedomājies pasargāt no smēķēšanas. Jaunieši apjukuši vērtību sistēmā, tādēļ jāapsver iespēja par tādām mācību iestādēm, kas režīma ziņā būtu starpposms starp Naukšēnu mācību iestādi un vispārizglītojošo skolu, kurā bērniem tiek ierobežotas izvēles, ātrāk darbojas cēloņu – seku likumsakarība: būs tik, cik paveiksi ar savu darbu!

1.3. Padziļināto interviju rezultāti

1. INTERVIJA. Respondents: pieredze 10 gadi un darbojas sociālajā dienestā

- Sadarbības grupu sasauc pēc vajadzības. Sadarbības grupas vadītājam ir būtiska nozīme, lai ne tikai organizētu grupas darbu, bet arī nodrošinātu bērnu tiesību un tiesisko interešu nodrošināšanu pašvaldībā kā prioritāti. Tāpēc ir tālredzīgi sadarbības grupas vadību uzticēt politiskai amatpersonai. Iesaistot šādas amatpersonas, iespējams veidot padziļinātu izpratni un iegūt politisku atbalstu.
- Sadarbības grupai būtiski veidot patstāvīgu komunikāciju ar izglītības iestādēm, jo tās ir nozīmīgākās informācijas sniedzējas par problēmām.
- Ja izglītības iestādē ir savs bērnu tiesību aizsardzības speciālists, sociālais pedagogs vai atbalsta persona, tad daudzas problēmas iespējams atrisināt jau zemākajā līmenī un sadarbības darba grupa nav iesaistāma. Diemžēl praksē visas izglītības iestādes neapzinās un nevēlas īstenot šo uzdevumu. Šīs skolas konkrētās problēmas noved sadarbības grupai. Līdz ar to nav skaidra katras iesaistītās institūcijas loma, atbildība un uzdevumi. Skolām vajadzētu pašām vispirms risināt problēmas, izmantojot noteikta veida anketu, lai pēc tam, ja lieta nonāk sadarbības grupā, būtu iespējams konstatēt, kas ir un kas nav darīts, lai rastu problēmas risinājumu.
- Skolu vecāku padomes būtu iesaistāmas bērnu tiesību aizsardzībā izglītības iestādē. To uzdevumi nebūtu tikai organizatorisku un saimniecisku darbību plānošana un veikšana, bet arī bērnam draudzīgas un drošas skolas vides radīšana.
- Ģimenes ārstiem nav pietiekamas izpratnes par savu atbildību un pienākumiem bērnu tiesību aizsardzībā. Sadarbības grupas kopdarbs ar ģimenes ārstiem ir vājš, jo ģimenes ārsti ir pasīvi.
- Sadarbības grupas darbība veidojama vairākos līmeņos. Augstākajā līmenī jādarbojas institūciju vadošajām amatpersonām, savukārt zemākā līmenī institūciju profesionāļiem.
- Uzlabojama sadarbības starp pašvaldību institūcijām un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, jo līdz šim inspekcijas attieksme bijusi formāla un neieinteresēta.

2. INTERVIJA. Respondents: pieredze 5 gadi un darbojas bāriņtiesā

- Bāriņtiesa ieņem centrālo un vadošo lomu sadarbības grupas darbā. Bāriņtiesas pārstāvji uzzināja Ministru kabineta noteikumus par sadarbības grupu veidošanu un rosināja

pašvaldības domei tādas izveidot. Bāriņtiesa ir aktīvākā sadarbības grupas locekle. Sadarbības grupu sasauc pēc vajadzības.

- Pati bāriņtiesa ir rosinājusi par sadarbības grupas vadītāju iecelt citas pašvaldību institūcijas pārstāvi. Šāds priekšlikums nav guvis atbalstu. Viens no iemesliem ir tāds, ka neviens nevēlas uzņemties papildu pienākumus. Turklāt darbs sadarbības grupā netiek papildus atalgots.
- No bāriņtiesas pārsvarā arī tiek rosināts izskatīt konkrētus gadījumus (lietas). Arī izglītības iestādes aktualizē konkrētus gadījumus. Šāda prakse radās, līdzko izveidojās labāka sadarbība ar skolām.
- Pašvaldībā sadarbība ar ģimenes ārstiem ir nepietiekama. Ģimenes ārsti proaktīvi nesniedz informāciju par riskiem un problēmām, kurus tie novēro ģimenēs. Sadarbības grupa plāno organizēt tikšanos ar pašvaldības teritorijā praktizējošajiem ģimenes ārstiem, lai vienotos par sadarbības modeli un noteikumiem. Sadarbības grupa ir uzskatījusi par savu pienākumu organizēt šādu tikšanos.
- Veiksmīga sadarbība šobrīd ir izveidojusies ar skolēnu pašpārvaldēm un Valsts policiju, tomēr tāda nav izveidojusies ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un nevalstiskajām organizācijām. Reģionos nav liela iespēja veidot sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām, jo tādu nav vai arī to ir ļoti maz.
- Sadarbības grupas darbība nebūtu veidrojama divos līmeņos. Sadarbības grupas kompetence būtu veidrojama tādā veidā, lai tā veidotu priekšlikumus un idejas pašvaldības politikai bērnu un ģimenes aizsardzībai, kā arī izskatītu pašus sarežģītākos individuālos gadījumus. Sadarbības modelis nebūtu sarežģījams.
- Sadarbības grupas darbs atšķiras katrā pašvaldībā. Ja iedzīvotāju labklājība ir augstāka, tad arī sadarbības grupu darbs ir vieglāks. Pašvaldībai pietiek resursu, un problēmas ir sociāli mazāk sarežģītas.

3.INTERVIJA. Respondents: pieredze 3 gadi un darbojas pašvaldības ģimenes atbalsta institūcijā

- Sadarbības grupas vadītājam ir liela nozīme, jo no vadītāja organizatoriskām prasmēm un iemaņām ir atkarīgi sadarbības grupas darbības rezultāti. Sadarbības grupu sasauc pēc vajadzības. Konkrētās pašvaldības sadarbības grupā darbs ir viduvējs, jo sadarbības grupas darbs nav mērķtiecīgs un vērsts uz rezultātu. Individuālie gadījumi tiek apspriesti, tomēr sadarbības grupa neseko problēmas risinājuma sekmēm un beigās nav atgriezeniskās

saites, vai konkrētā problēma ir atrisināta. Līdz ar to ir nepabeigta darba sajūta. Būtu svarīgi izstrādāt individuālo gadījumu risināšanas ceļa karti (metodoloģiju).

- Nav izstrādāta stabila un regulāra sadarbības grupu locekļu tālākizglītība. Katrs loceklis pats plāno un veic visas darbības, lai pilnveidotu savas prasmes un iemaņas. Tomēr tas netiek darīts speciāli sadarbības grupas locekļiem.
- Konkrētajā pašvaldībā sadarbība ar ģimenes ārstiem ir veiksmīga. Tas ir saistīts ar to, ka pašvaldībai ar viņiem ir laba komunikācija. Ir rasta savstarpēja sapratne. Pašvaldības institūcijas ir izveidojušas speciālu veidlapu ar jautājumiem, ko katru reizi ģimenes ārstiem tiek lūgts aizpildīt par konkrēto bērnu un ģimeni.
- Ģimenes ārstiem nebūtu jābūt piekļuvei datubāzēm, kurās parādītos risku bērni un ģimenes. Šādas informācijas pieejamība varētu negatīvi ietekmēt ģimenes ārstu attieksmi.
- Sadarbības grupas darbība veidojama vairākos līmeņos. Augstākajā līmenī jādarbības institūciju vadošajām amatpersonām, savukārt zemākā līmenī –institūciju profesionāļiem.
- Bāriņtiesa ir vadošā institūcija sadarbības grupā, tāpēc arī tās pārstāvis vada un organizē sadarbības grupu. Citi kandidāti vadītāja amatam nav izskatīti un netiek piedāvāti. Bāriņtiesas vadošā loma tiek uztverta kā pašsaprotama. Tomēr tas arī ietekmē sadarbības grupas efektivitāti. Šobrīd pašvaldībā mainās bāriņtiesas priekšsēdētāja, līdz ar to sadarbības grupas darbs ilgstoši ir apstājies. Bāriņtiesā pilnu darba laiku darbojas tikai priekšsēdētāja, pārējie locekļi darbojas nepilnu laiku (stundu darbs). Tā kā šo locekļu iesaistes nav. Līdz ar to sadarbības grupas darbība ir atkarīga no institucionālām un personāla izmaiņām.

4.INTERVIJA. Respondents: pieredze 20 gadi un darbojas izglītības pārvaldē

- Sadarbības grupa tiek sasaukta reizi mēnesī, nepieciešamības gadījumā biežāk. Tiek skatīti individuālie gadījumi, par kuriem informē atbildīgie dienesti. Visvairāk informācijas sadarbības grupai iesniedz izglītības iestādes. Piemēram, par izglītojamā neattaisnotajiem kavējumiem un mācību sekmju pasliktināšanos un vecāku nevēlēšanos sadarboties ar izglītības iestādi.
- Sadarbības grupa laicīgi saņem informāciju, kopīgi atrod optimālo problēmas risinājumu, kurš sekmē situācijas uzlabošanos un palīdz novērst esošās problēmas. Bija izglītojamais, kurš neattaisnoti kavē izglītības iestādi, bija pasliktinājušās mācību sekmes un uzvedība. Pēc vecāku un izglītojamā uzaicināšanas uz sadarbības grupas sēdi, kuras laikā tika panākta

vienošanās un izstrādāti pasākumi situācijas uzlabošanai, iesaistot visu dienestu speciālistus un panākot vecāku līdzdalību, situācija uzlabojās.

- Speciālistiem būtu nepieciešams saliedētāk strādāt sadarbības grupā, iesaistoties tās darbā ar lielāku iniciatīvu. Turpināt strādāt, ņemot vērā savas pieredzes un savas pašvaldības specifiku.
- Pašvaldībā darbojas sadarbības grupa bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, kura sekmē un veicina pašvaldības dienestu sadarbību. Cieša sadarbība ir ar izglītības iestādēm – skolām, pirmsskolas izglītības iestādēm, arrodvidusskolām. Ir sadarbība ar nevalstiskajam organizācijām, visaktīvākā sadarbība – ar Sarkano Krustu.
- Nepieciešama nepārtraukta zināšanu papildināšana, kas sekmētu efektīvāku atbalsta pasākumu izstrādi bērnu un ģimeņu atbalstam pašvaldībā.
- Pakalpojumu grozā bērniem un ģimenēm būtu jābūt sociālajam atbalstam, veselības aprūpei, atbalstam bērniem ar speciālajām vajadzībām, supervīzijām ģimenēm, kurām būtu speciālista atzinums par šāda veida atbalsta nepieciešamību, atbalsta palielināšana bāreņiem pēc pilngadības sasniegšanas, konsultācijām jaunajiem vecākiem.
- Sagatavojot lietu sēdei, nepieciešamības gadījumā tiek pieprasīta informācija, tai skaitā arī no ģimenes ārsta. Uz sēdēm ārsti netiek aicināti. Ir atsevišķi gadījumi, kad ģimenes ārsti ziņo par nelabvēlīgiem apstākļiem ģimenē, bet tas notiek reti. Būtu nepieciešama labāka sadarbība ar ģimenes ārstiem, tad ģimenes ārsti nekavējoties informētu atbildīgos dienestus par gadījumiem, kad novērojami bērnu tiesību pārkāpumi, nenodrošinot bērnam veselības aprūpi.
- Pašvaldībā sadarbības grupa izskata gan konkrētu gadījumu, gan arī citus pašvaldībai svarīgus jautājumus, piemēram, par diennakts bērnu dārza grupu pakalpojumu nodrošināšanu vecākiem.
- Sadarbības grupas vadītājs tiek ievēlēts no sadarbības locekļu vidus, ņemot vērā viņa profesionālo pieredzi un kompetenci konkrēto jautājumu risināšanā.

5. INTERVIJA. Respondents: pieredze 13 gadi, bāriņtiesas priekšsēdētāja

- Konkrētajā novadā starpinstitūciju sadarbības grupa faktiski vēl nav izveidota, joprojām tiek gaidīta norīkotā persona, lai sanāktu uz sanāksmi. Ir ievēlēti grupas locekļi, apstiprināts nolikums.
- Šī brīža situācijā iniciatīvu pārsvarā izrāda institūcija, kura atbilstoši savai kompetencei saskata problēmu. Ir bijušas situācijas, kad, neskatoties uz to, ka situācija izveidojusies,

piemēram, izglītības iestādē, sadarbības grupu sasauc bāriņtiesa, jo skola neizrāda iniciatīvu. Visvairāk informācijas šobrīd tiek saņemts no izglītības iestādēm, kad nespēj atrisināt problēmas, kuras tieši ir viņu kompetencē, tādēļ lūdz iesaistīties, diemžēl – bieži vien novēloti.

- Par visaktīvāko institūcija uzskata bāriņtiesu: “Mēs situācijas risināšanas gaitā esam gandrīz vienīgie, kuriem rūp bērna intereses un tiesības. Skolas parasti saskata risinājumu - bērnam jāmaina skola, viņš traucē citiem, bet tas jau neatrisina bērna problēmu. Sociālais dienests bieži mums atbild, ka klients ar viņiem nesadarbojas, pie viņiem neiet, līdz ar to sociālo darbu nav iespējams veikt.”
- Minēto iemeslu dēļ grupas efektivitāte tiek vērtēta kā vāja. Lai to uzlabotu, būtu nepieciešams sanākt uz pirmo sanākumi, ievēlēt vadītāju, sākt darbu. Šobrīd grupa darbojas bez vadītāja, uz savas iniciatīvas pamata, risinot individuālus gadījumus.
- Raksturojot sadarbību ar valsts pārvaldes institūcijām, tiek norādīts, ka individuālu situāciju risināšanā nav bijusi vajadzība iesaistīt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju: *“Šobrīd, domāju, VBTAI kapacitāte nav atbilstoša profesionāla padomu sniegšanai. Diemžēl.”*
- Kritiski tiek vērtēta sadarbība ar izglītības iestādēm – speciālists ir pārliecinājies, ka izglītības iestādes dažkārt necenšas risināt situāciju atbilstoši savai kompetencei vai ilgstoši nerisina situāciju. Tikai tad, kad situācija samilzusi, informē bāriņtiesu vai sociālo dienestu. Sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām nav bijusi.
- Lai grupas darbs būtu veiksmīgāks, ir nepieciešamas zināšanas, kā strādāt komandā (sadarbības un komandas veidošana, komunikācija komandā) un psiholoģiskais atbalsts profesionālo pienākumu veikšanā.
- Speciālists uzsver, ka ir nepieciešams vienots, garantēts pakalpojumu grozs bērniem un ģimenēm katrā pašvaldībā. Uzskata, ka jābūt kādam pakalpojumam, kur strādā ar visu ģimeni kopā un individuāli, izkopjot katra ģimenes locekļa talantus, atbalsta viņu intereses, jēgpilni kopā pavadīto laiku, dot iespēju ģimenei skatīt pasauli citām acīm, mainīt viņu redzeslauku, dzīves kvalitāti, kaut vai dot iespēju aiziet uz kino, teātri. Pakalpojumiem jābūt nodrošinātiem ilgtermiņā – pēc nepieciešamības.
- Jābūt pieejamam psihoterapijas pakalpojumam – pēc nepieciešamības. Ir bijuši gadījumi, kad novads ir nodrošinājis bērniem teātra apmeklējumu, vienai ģimenei ar sponsoru palīdzību tika radīta iespēja doties ceļojumā ārpus Latvijas, rezultāts bija, bet ar ģimeni pārtrauca strādāt un situācija atgriezās sākuma punktā.

- Komentējot sadarbību ar ģimenes ārstiem, speciālists norāda, ka sadarbība izveidojusies ar atsevišķiem ģimenes ārstiem: “[..] tiem, kuri izprot situāciju un ir sava dotā zvēresta cienīgi”. Kopumā ņemot, ģimenes ārsti neizprot informācijas nozīmīgumu, atbild formāli, ir gadījumi, kad neatbild nemaz. Speciālists uzskata, ka katram individuālajam gadījumam būtu jāpiesaista attiecīgais ģimenes ārsts, bet sadarbības grupā varētu būt viens pārstāvis. Varbūt tas varētu būt kāds ārstu pārraugošas institūcijas pārstāvis, jo svarīgi, ka ir plašāks redzeslauks par medicīnu kopumā un informāciju nodod tālāk, to pieņem un izprot.
- Speciālists uzskata, ka grupai, uzsākot darbu, ilgtermiņā būs nepieciešams domāt arī par sadarbību vairākos līmeņos: “Individuālos gadījumus ir risinājuši un risinās, bet tas nemaina kopējo skatījumu un risinājumu. Šobrīd strādājam tikai ar individuālajiem gadījumiem.”
- Komentējot sadarbības grupas izmantošanu kā platformu arī citu sociālo gadījumu risināšanai, speciālists norāda, ka, izveidojot sadarbības grupu, lai nodrošinātu bērnu tiesību aizsardzību, citi sociālie gadījumi šajā mērķī dabīgi iekļaujas, bet apzināti paplašināt to uz mazāk saistītiem citiem jautājumiem nevajadzētu, jo, pirmkārt, būtu jāsaprot un jāmeklē risinājumi tieši bērnu tiesību aizsardzības jomā, kas, pēc speciālistu domām, šobrīd ir diezgan lielā “purvā”.
- Šobrīd novada sadarbības grupai vadītāja nav, bet, vērtējot pētnieku uzskaitītos vadītāju variantus, tiek norādīts, ka šiem cilvēkiem ir ierobežots laika limits un diez vai viņi no visas sirds var pildīt šo amatu. Speciālists vairāk sliecas uz pilna laika amata vietu, ja patiešām vēlas sasniegt rezultātu. Akcentē personāliju jautājumu.
- Domājot par citiem būtiskiem aspektiem speciālistu sadarbības veicināšanai, speciālists vērš uzmanību, ka vajadzētu izprast katras institūcijas kompetenci un atbildību kopēja – bērnu tiesību aizsardzības – mērķa sasniegšanai, skatīt lietas kopsakarā, sistēmā, nevis katram *raut deķīti* uz savu pusi. Norāda: ir svarīgi saprast, ka kopējais zobrats griezīsies raiti tikai kopēja, uz viena mērķa virzīta darba rezultātā. Tāpat tiek ieteikts pievērst uzmanību sabiedrības iesaistīšanai, sadarbības grupas izpratnei par šīs grupas nozīmīgumu, nevis formālu ķeksīšu izpildīšanu.

6. INTERVIJA. Respondents: pieredze 10 gadi, strādā par sociālo darbinieci darbā ar ģimenēm, kurās ir bērni.

- Konkrētajā novadā sadarbības grupa domes lēmumu īstenošanai vēl nav izveidota, grupu sasauc “*gadījuma vadītājs*” darbā ar ģimenēm, kad tas ir nepieciešams. Visvairāk

informācijas tiek saņemts no skolas, policijas, bāriņtiesas. Šī brīža situācijā kā visaktīvākie tiek novērtēti sociālie darbinieki, viņi pārsvarā arī ir starpinstitucionālo sanāksmju organizētāji.

- Tā kā grupa vēl nav izveidota, tās efektivitāte tiek vērtēta kā vāja, jo sevišķi akcentējot deputātu neieinteresētību, vienaldzību, neizglītību un nevēlēšanos ieguldīt līdzekļus mūsu nākotnē – bērnos, jaunatnē un ģimenēs.
- Situācijas uzlabošanai tiek identificēti šādi soļi: (1) izstrādāt loģiski izpildāmu un darboties spējīgu Bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupas nolikumu; (2) izveidot sadarbības grupu, iekļaujot speciālistus, kuri būtu patiesi ieinteresēti darboties šajā jomā (lai nav vēl viena birokrātiska komisija); (3) organizēt pieredzes apmaiņu citos novados, lai iegūtu labas sadarbības pieredzi.
- Raksturojot sadarbību ar citiem jomas speciālistiem, tiek norādīts, ka ar citām pašvaldības institūcijām sadarbība notiek rakstiski, telefoniski un sazinoties e-pastā. No nevalstisko organizācija sektora ir bijusi sadarbība ar Pestīšanas Armiju, Sarkano Krustu, Palīdzēsim.lv (organizējot radošās darbnīcas, nometnes, iegūstot pārtiku, apģērbu, finanses u.c.), draudzēm (brīvā laika pavadīšanas iespējas un dažādi pasākumi).
- Lai grupas darbs būtu veiksmīgāks, ir nepieciešamas zināšanas par komunikāciju komandā, psiholoģiskais atbalsts profesionālo pienākumu veikšanā, izpratne par bērnu uzvedības traucējumu iespējamiem iemesliem.
- Speciālists atzīst, ka ir nepieciešams vienots, garantēts pakalpojumu grozs bērniem un ģimenēm katrā pašvaldībā. Tiek norādīts, ka pašvaldībās nav speciālistu – psihoterapeitu, bērnu neirologu, bērnu psihiatru, narkologu, labu psihologu. Ilgstoši jāgaida rindās, nevar atbilstoši reaģēt uz krīzes situācijām. Kad rinda pienāk, klienti pie speciālista neaizbrauc, jo ir transporta problēmas.
- Komentējot sadarbību ar ģimenes ārstiem, speciālists norāda, ka līdz šim nevienu ārstu nav izdevies "uzaicināt" uz sadarbības grupu viņu aizņemtības dēļ. Par bērniem ārsti sniedz rakstiskas vēstules, ja darbinieks ir pieprasījis informāciju. Par pieaugušajiem rakstiski informāciju nesniedz. Ir atsevišķi ģimenes ārsti, kuri paši uzmeklē sociālo darbinieku, reaģē, interesējas, sniedz informāciju.
- Komentējot sadarbības grupas izmantošanu kā platformu arī citu sociālo gadījumu risināšanai, speciālists norāda, ka šādu "miksi" neatbalsta, uzskatot, ka sadarbības grupas mērķiem un uzdevumiem ir jābūt stingri noteiktiem.
- Konkrētajā pašvaldībā grupas vadītājs vēl nav iecelts, bet, komentējot pētnieku minētos piemērus, speciālists norāda, ka, viņaprāt, jebkura no minētajām personām varētu būt

sadarbības grupas vadītājs, bet būtu īpaši labi, ja tas būtu kāds no deputātiem (it kā neitrāla persona, tajā pašā laikā virzītājspēks jauniem pakalpojumiem pašvaldībā, finanšu piešķiršanai preventīvajam darbam ar bērniem, jauniešiem).

- Domājot par citiem būtiskiem aspektiem speciālistu sadarbības veicināšanai, speciālists aicina mīlēt, saprast šos bērnus. Uzņemties atbildību par savu ieguldījumu komandas darbā, lai ģimene saņemtu atbalstu, nevis nosodījumu vai pazemojumus.

7. INTERVIJA. Respondents: pieredze 10 gadi, sociālā dienesta vadītāja

- Konkrētajā novadā sadarbības grupa strādā jau ilgstoši, tā tiek sasaukta divos veidos: (1) ja ir iesniegums starpinstitutūciju komisijai par konkrēta gadījuma izskatīšanu. Vairumā gadījumu to ierosina izglītības iestādes; (2) ja ir kādi organizatoriski jautājumi, par ko pati komisija domā. Pēdējā gada laikā daudz analizēts, kā pilnveidot komisijas darbu. Tādējādi šobrīd apritē jau ir metodiskie ieteikumi par to, kā strādāt skolā ar visām iesaistītajām institūcijām, lai pēc iespējas mazāk bērnu nonāktu pie "*lielā galda*" (starpinstitutūciju komisijā).
- Komisijā uzdevumi tiek sadalīti starp pilnīgi visām institūcijām atbilstoši to kompetencei, tāpēc aktīvāko ir grūti noteikt.
- Sadarbības grupas efektivitāte tiek vērtēta kā laba, jo visas ieinteresētās puses strādā atbildīgi, lielāko tiesu visi piedalās sēdēs un izsaka viedokli, runā. Nenotiek vainu dalīšana, t.s. problēmas *mētāšana* no viena pie otra. Katrs cenšas dot savu ieguldījumu.
- Uzlabojumi tiek veikti, piemēram, izstrādājot metodiskos noteikumus (izglītības iestādēm). Pašlaik visa sadarbības komanda brauc uz katru novada skolu, runā ar visiem pedagogiem. No daudzām skolām bērni komisijā līdz šim nav bijuši, līdz ar to speciālisti saprata, ka var būt vietas, kur direktors skolotāju ziņojumu ir "*ielicis atvilktnē*". Tikšanās reizēs runā: jo ātrāk problēmu identificē, jo ātrāk to varēs risināt. Runā visi kopā – skolas vadība, pedagogi, brauc līdz arī Izglītības pārvaldes vadītāja. Diskusija ir laba, pedagogi daudz jautā, izsaka savas domas un priekšlikumus. Komisijas locekļi brauc uz konkrētām skolām un palīdz veidot "*mazo gliemezīti*" (pirmie rezultāti jau ir manāmi, lielo ziņojumu ir mazāk).
- Komentējot sadarbību ar citām institūcijām, tiek norādīts, ka grupa pie Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas tiešā veidā nav vērsusies, bet ir rosinājuši vecākiem rakstīt iesniegumu, lai problēmu izpētītu. No izpētes daudz priekšlikumu attiecas uz izglītības iestādi, mazāk uz starpinstitutūciju komisiju vai sociālo dienestu, jo no viņu puses ieteicamie

pakalpojumi ir nodrošināti jau pirms tam. Kā jau iepriekš minēts, aktīva ir sadarbība ar izglītības iestādēm. Ar nevalstiskajām organizācijām sadarbība nav sevišķi aktīva. Rehabilitācijas programmās ir sadarbība ar sporta biedrībām (puišiem – džudo). Sporta skolās, piemēram, rindu nav, var iet un darīt, ja tikai ir gribēšana.

- Komentējot nepieciešamās zināšanas un prasmes, speciālists norāda, ka noteikti būtu nepieciešamas mācības gan par komunikāciju, gan konkrētu gadījumu risināšanu. Praktiskā darbā lielākais strīds parasti ir par to, cik daudz var ietekmēt skola, cik daudz skolai būtu jāiegulda darbā ar vecākiem, nereti tiek domāts, ka vecāki nav skolas problēma, ka viņi ir sociālā dienesta problēma. Mācībām vajadzētu būt kopā ar pedagogiem, treniņi paredzēti praktisku gadījumu risināšanai. Konkrētajā novadā pievērš uzmanību darbinieku motivēšanai, pilnveidei, rūpēm, lai cilvēki “neizdegtu”. Piemēram, ja apnīk darīt individuālo darbu, dod iespēju vadīt grupas – pamainīt vidi, saņemt citu novērtējumu, atzinību. Apmeklēt konferences, iedvesmoties jaunām idejām, iesaistīties pieaugušo tālākizglītībā.
- Speciālists vērš uzmanību, ka izglītības sistēmā jautājumi par konfidencialitāti joprojām ir ļoti trausli, jo ir pierasts visus gadījumus risināt skaļi, diezgan publiski un nosodoši, kas noved pie tā, ka vecāki izvairās no sadarbības ar skolu, bet ir atvērti sadarbībai ar sociālo dienestu. Kādreiz bija pierasts – sasauc vecāku sapulci, un tad visu priekšā tiek iztirzāti konkrēti gadījumi, tā mēdz notikt joprojām. Par maz ir jauno skolotāju ar jaunām pieejām. Skolas nelabprāt pauž problēmas uz āru, bet iekšienē turpinās diezgan publiska to apspriešana.
- Analizējot pakalpojuma grozu bērniem un ģimenēm, speciālists norāda uz konkrētā novada piemēriem, kur grozā ietilpst sociālais darbinieks un psihologs, kā arī sociālais pedagogs, kas vada atbalsta grupas. Vēl varētu būt vajadzīgas kādas citas terapijas (novadā ir mākslas terapija, bet noderētu arī citas). Speciālists uzskata, ka būtu diezgan utopiski domāt, ka katrā vietā būs psihoterapeits. Turklāt maz esot tādu klientu, kas būtu gatavi gadu veltīt psihoterapijai. Ja praktiskā darbā tiek tik tālu, ka vecāki piekrīt iet pie psihologa un uz atbalsta grupām, var teikt, ka ritenis jau ir iegriezies un bērns tam sekos. Šo pakalpojumu rezultātā cilvēki un viņa attieksme būtiski mainās, viņi arī saņem primāro atbalstu un ieteikumus, kā problēmu risināt tālāk.
- Ar ģimenes ārstiem sadarbība pārsvarā ir rakstveida. Tiek rakstītas vēstules par katru lietu, kas tiek uzsākta sociālajā dienestā. Kā kurš ārsts – cits atbild formāli, cits ne. Uz sanāksmēm ir aicināta un ir nākusi ārste psihiatre/narkoloģe. Sadarbība ar ģimenes ārstiem varētu būt labāka, ja ārsti vairāk iesaistītos preventīvajā darbā – sekotu līdzī

situācijai ģimenē pirms bērna dzimšanas, dzimšanas brīdī, jo citu institūciju speciālisti neredz visas grūtnieces. Kā norāda speciālists: *“Ja vien ģimenes ārsti tiešām apmeklētu jaundzimušos mājās, kā pirmajā gadā ir paredzēts – trīs reizes, un ziņotu mums par situāciju, kādu to redz, tas būtu ideāli. Bet viņi jau nereti uz mājām neiziet, gaida, ka nāk uz vizīti pie viņiem. Līdz ar to novērojumu, iespējams, nav pietiekami, lai ziņotu sociālajam dienestam.”*

- Konkrētajā novadā sadarbība notiek divos līmeņos – starpinstitūciju komisijā (B līmenis) un starpprofesionāļu komandā (A līmenis), proti – speciālistu līmenī, kas tiek dēvēts arī par *“mazo gliemezīti”*. Speciālistu līmenī paredzēts, ka sēdi var sasaukt jebkurš skolotājs, iesaistot skolas atbalsta personu u.c. Tikai tad, kad viņi paši jau ir runājuši ar vecāku vienreiz, divreiz, bet sadarbība nav izdevusies, tas iziet ārpus skolas līmeņa un piesaista vispirms Izglītības pārvaldi un tad Bāriņtiesu un Sociālo dienestu, tādā veidā iesaistot starpinstitūciju komisiju.
- Speciālists norāda, ka būtu labi kādā seminārā uzzināt vairāk par Rīgas starpinstitūciju līgumu, jo Rīgā visi dienesti jau iekšēji ir daudzpakāpju. Novada sociālajam dienestam nav *“galvas”*, pašiem ir jādomā par politikas virzieniem, stratēģiju, taču Rīgā to dara speciāla institūcijas daļa, līdz ar to dokumenti ir labāk izstrādāti, tāpēc būtu interesanti mācīties no kolēģu praktiskās pieredzes.
- Komentējot iespēju sadarbības grupā risināt citus sociālos gadījumus, speciālists norāda, ka tādas situācijas nav bijis: *“Neviens neko tādu nav iniciējis, nevaru pat iedomāties, par ko citu Starpinstitūciju komisija vēl varētu spriest, ja ne par bērnu tiesībām.”*
- Stāstot par savu pieredzi, kļūstot par sadarbības grupas vadītāju, speciālists norāda uz ļoti praktiskiem apsvērumiem, kas grupas izveides brīdī bija spēkā: *“Izglītības pārvalde teica, ka to nedarīs, bāriņtiesas vadītāja gāja pensijā, tā es tur nokļuvu. Es samierinājos ar likteni.”* Konkrētajā novadā sadarbības grupa ir izveidota jau pirms Noteikumu stāšanās spēkā, tā ir apstiprināta tāpat kā novada administratīvā komisija – deputāti ir nobalsojuši, nolikums ir stingrāks, tajā konkrēti norādīts, ka Sociālā dienesta vadītāja vada arī starpinstitūciju komisiju un bāriņtiesas vadītāja ir starpinstitūciju komisijas vadītājas vietniece.

8. INTERVIJA. Respondents: pieredze 10 gadi, speciālists bērnu tiesību aizsardzības jautājumos

- Konkrētajā novadā sadarbības grupa saskaņā ar nolikumu tiek sasaukta katra mēneša trešajā pirmsdienā. Grupa izveidota jau 2012. gadā. Tā tika izveidota projektā, bet saglabājās arī pēc tam, pilnveidojās. Pieredze ir ilga.
- Visvairāk informācijas grupa saņem no izglītības jomas, jo tieši izglītības iestādes ir tās, kas pamana sarežģītās situācijas. Ir reizes, kad arī sociālais dienests ziņo. Ņemot vērā, ka sadarbība pašvaldībā notiek divos līmeņos, grupā daudz mazāk tiek risināti individuāli gadījumi.
- Grupas locekļi tiek raksturoti kā līdzvērtīgi aktīvi. Kaut kādā mērā aktivitāte gulstas arī uz grupas vadītāja pleciem, jo tas ir cilvēks, kurš iniciē, rosina, deleģē uzdevumus, lai mērķi tiktu sasniegti. Problēmas risināšanā visi iesaistās līdzvērtīgi, ņemot vērā katra kompetences un problēmjautājuma tematiku. Ja ir jautājums par ēdināšanu, vairāk iesaistīsies sociālais dienests un izglītības pārvalde (piemēram, iesniedzot priekšlikumus domē). Ja jautājums saistās ar drošības jautājumiem, vairāk pieslēdzas administratīvā komisija un pašvaldības policija.
- Vērtējot sadarbības grupas efektivitāti, speciālists norāda, ka tā ir laba, varbūt pat teicama, bet vienmēr ir, uz ko tiekties, kā pilnveidoties. Kā pozitīvu min aspektu, ka konkrētajā novadā 10 gadu laikā speciālisti teju nemaz nav mainījušies, nav devušies prom no saviem amatiem, tāpēc arī sadarbība ir ilgstoša un veiksmīga. Raugoties nākotnes perspektīvā, varētu runāt par nepieciešamību cilvēkus papildus motivēt. Tiek norādīts, ka varētu būt runa par valstiski aktualizētām sanāksmēm, praktiskumiem, mācībām – kaut ko, kas paceļ sadarbības grupu tās nozīmībā, kas liek cilvēkiem motivēties, saprast, ka viņu darītais darbs ir svarīgs, ka tam ir jāatrod laiks. Pašu organizēti ir ikgadēji pieredzes apmaiņas braucieni uz citām pašvaldībām.
- Komentējot sadarbību ar citām institūcijām, speciālists norāda, ka starpprofesionāļu līmenī (konkrēto gadījumu līmenī) ir iniciēta sadarbība ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju vai Valsts izglītības kvalitātes dienestu, šajā līmenī risina arī sarežģītus gadījumus. Starpinstitucionālajā grupā (augšējā līmenī) šāda sadarbība nav bijusi, jo tāda īsti nav bijusi vajadzīga – individuālie gadījumi tiek risināti pirmajā pakāpē.
- Ar nevalstiskajām organizācijām – grupa ir informēta par aktivitātēm, kas ar viņu iesaisti notiek dažādos projektos (kāds ir tā brīža pakalpojuma grozs konkrētām situācijām), bet atsevišķa sadarbība līdz šim nav veidota nevienā no grupas līmeņiem. Nav gan tā, ka to nevarētu darīt. Ar nevalstiskajām organizācijām šādu sadarbību varētu būt veidot vienkāršāk nekā ar ģimenes ārstiem.

- Raugoties uz nepieciešamajām zināšanās un prasmēm, speciālists norāda uz praktisku pieredzi gadījumu un problēmjaudājumu izskatīšanā, sevišķu uzmanību pievēršot redzējuma paplašināšanai kopumā: *“Cilvēkiem prātā ir dažādi mīti un šauri priekšstati par to, kādas lietas ir un kādas tās varētu būt. Katram šis priekšstats ir nedaudz atšķirīgs, jo lietas redzam dažādi kaut vai tikai tāpēc, ka atrodamies dažādās lomās un amatos. Kad sanākam kopā, būtu jāspēj ieraudzīt plašākas kopsakarības – ne tikai to, kā katra konkrētā joma vai amata ietvars to paredzētu. Grūti noformulēt, ko tieši šajā pasaules redzējumā vajadzētu paplašināt, bet pamatā tas ir par komunikāciju, saskarsmi, attiecību veidošanu, konfliktu risināšanu, izpratni par cilvēka grūtībām, vairāk tāds psiholoģiskais moments. Piemēram, ir gadījums, kad vecāks neizņem bērnu laicīgi no bērnudārza. Uz to var skatīties tā, ka ir likums un noteikumi, kas paredz bērnu no bērnudārza izņemt līdz plkst. 19.00. Ja noteikums tiek pārkāpts, nākamā institūcija, kam ziņot, ir pašvaldības policija vai bāriņtiesa. Tajā brīdī būtu vērts spēt “neķert karstu”, saprast, ka stāsts tomēr ir par komunikāciju. Mēs, protams, zinām likumus, zinām, kura institūcija var “bliezt virsū” vecākiem. Būtu labi iemācīties prasmes, kas ļautu šādas situācijas risināt mierīgāk, ar izpratni par otra cilvēka vajadzībām, veidot dialogu, necensties izrādīt pārlietu lielu varu (“Es, institūcijas pārstāvis, esmu varenāks un tu, vecāks, esi mazāk svarīgs”). Tas ir komunikācijas jautājums par to, kas mēs esam, ko pārstāvam un kādi mēs esam komunikācijā, vai mēs šo komunikāciju veidojam kā līdzvērtīgs ar līdzvērtīgu, paplašinot cilvēku spējas veidot attiecības. Lai nav tik daudz savu ambīciju un spēju redzēt tikai atbilstoši sava amata specifikai – jautājumi var būt plašāk vērtējami.”*
- Analizējot pakalpojuma groza klāstu, speciālists iesaka par vienu no kritērijiem izvirzīt atbalsta sniegšanu iespējami dažādām ģimeņu grupām, tās vispirms identificējot (piemēram, daudz bērnu ģimenes, sociālam riskam pakļautas ģimenes, nepilnās ģimenes, ģimenes, kurās aug bērns ar īpašas aprūpes vajadzībām, ar kustību traucējumiem utt.) un tad pieskaņojot atbilstošus pakalpojumus. Stāsts vienmēr ir par speciālistu resursiem – no tā ir atkarīga pakalpojuma īstenošana, ja trūkst speciālistu, pakalpojums netiek virzīts. Grozā būtu nepieciešams atbalsts no dažādiem speciālistiem – konsultatīvs, saistīts ar rehabilitāciju, medicīniskais. Ļoti nepieciešami ir arī logopēdi. Viena lieta ir individuālās konsultācijas, kas mēdz būt pieejamas arī kā iegādāti ārpaikalpojumi, bet, ja speciālisti ir pieejami, viņi var piedalīties dažādos projektos, iesaistīties grupu vadīšanā, būt pieejami plašākam klientu lokam. Tas, ka, piemēram, kāda daudz bērnu ģimene ir mazliet pāri iztikas minimuma sliekšnim, nenozīmē, ka viņiem šis pakalpojums nebūtu nepieciešams (tikai tāpēc, ka formāli nekvalificējas kā sociālā dienesta klienti).

- Paužot viedokli par sadarbību ar ģimenes ārstiem, speciālists norāda, ka neviens ģimenes ārsts nav bijis iesaistīts sadarbības grupas darbā. Tiek norādīts, ka šī speciālistu grupa ir problemātiska, sadarbība ir bijusi “pakūtra” kopš laika gala. Ir ārsti, kas sadarbojas un informāciju sniedz, bet ir reizes, kad jāiesaista arī bāriņtiesa un tikai tad informācija tiek sniegta. Speciālists norāda, ka ir grūti komentēt, kāds tam ir pamats – vai nu ārsti nejūt, ka viņiem būtu jāiesaistās, vai viņi ir pārslogoti. Visi vairāk vai mazāk sadarbojas, bet ģimenes ārsti kaut kā tomēr ir nostāk. Ir bijušas arī sarunas ar ģimenes ārstiem, bet tad atsaucas uz likuma ierobežojumiem, konfidencialitāti utt. Ja ir pazīmes, ka bērna attīstība no vecāku puses tiek kavēta vai netiek nodrošināta pietiekama veselības aprūpe, vai ir pazīmes, kas liecinātu par fizisku vai emocionālu ietekmēšanu – informācija būtu jāsniedz!
- Komentējot sadarbības grupas darbu vairākos līmeņos, speciālists norāda, ka, strādājot tikai vienā līmenī, bija sajūta, ka gadījumu risināšana var dublēties – var būt tā, ka sociālais darbinieks risina konkrētu jautājumu un tad vēl papildus ģimeni/bērnu aizved uz sadarbības grupu, kur principā pretī ir tie paši speciālisti. Arī no citu pašvaldību piemēriem tika secināts, ka sadarbības grupas kļuvušas par tādu kā “pēdējo instanci” īpaši sarežģītu gadījumu risināšanā. Tika nonākts pie kopsaucēja, ka bērnu tiesību aizsardzības speciālists ir viennozīmīgi iesaistīts dažādās ar vardarbību un konfliktiem saistītās situācijās, sevišķi sarežģītākos gadījumos, kad sociālais dienests, bāriņtiesa, pašvaldības policija, izglītības iestādes darbinieki atbilstoši savai kompetencei situāciju nevar atrisināt. Kad tiek iesaistīts bērnu tiesību aizsardzības speciālists, gadījums nonāk starpprofesionāļu līmenī, tiek iniciēta tikšanās ar visiem iesaistītajiem speciālistiem, lai radītu konkrētu rīcības plānu un identificētu katra pienesumu. Tad šie gadījumi tiek nosacīti kontrolēti, tiek sekots līdz gadījuma dinamikai. Vadības līmenī paliek konceptuāli jautājumi, problēmas, kas ir pašvaldībā kopumā.
- Speciālists piekrīt secinājumam, ka pie domas par darbu vairākos līmeņos visbiežāk nonāk grupas, kas nav radītas nesen, tās, kas kādu laiku jau ir strādājušas un nonākušas pie secinājumiem par efektivitātes uzlabošanu. Kā vēl viens svarīgs veiksmes faktors tiek minēts uzstādījums, ka, izveidojot konkrētā novada grupu, tās locekļi tika maksimāli saliedēti. Tas notika projekta laikā, neformālā vidē (ar praktiskiem treniņiem, ar izdzīvošanu mežā utt.). Ja kopā sanāk sveši cilvēki, pāriet laiks, kamēr visi sastrādājas, adaptējas, saprot savas lomas, kļūst par komandu. Būtu vērtīgi, ja, grupu veidojot, būtu paredzēts šāds atbalsta pasākums, kas liek uzsvāru tieši uz komandas veidošanu.
- Raugoties uz sadarbības grupas kā platformu citu sociālo gadījumu risināšanai, speciālists norāda, ka vadības līmeņa sadarbības vienība uz dažādiem jautājumiem skatās plašāk,

ņem tiem plašāku mērogu: *“Ja runa, piemēram, ir par pīpmaņiem konkrētā skolā, tad sadarbības vienība šo jautājumu uzlūkos daudz plašāk – kāda ir statistika, vai šādi incidenti ir citās vietās un kā tie ir risināmi”*. Fokuss tomēr tāpat paliek uz bērna tiesību aizsardzību.

- Vērtējot grupas vadītāja izvēli, speciālists uzskata, ka visi piemēros minētie speciālisti, protams, ir saistīti ar bērnu tiesību aizsardzības tēmu, bet visvairāk to “iznest” var viens speciālists – tieši bērnu tiesību aizsardzības speciālists. Tiek norādīts, ka sadarbības grupas vadītājam nepieciešama zināma neitralitātes deva. Ja amatā ir vienas iestādes vadītājs, deķītis tiek vairāk pavilkts uz savu pusi. Pārredzēt jautājumus plašāk drīzāk ļauj vadītājs, kas ir nosacīti neitrāls savu funkciju ietvaros, bet visi pārējie, protams, ir noteikti jāiesaista.
- Papildus speciālists norāda: *“Teorētiskā bāze dažādu jomu speciālistiem ir pietiekama, vairāk jautājums ir par emocionālo inteligenci, šāda veida prasmju attīstīšanu. Ja atnāk speciālists ar savām dusmām un neapmierinātību, kur tad šajā stāstā paliek bērns? Bērns tur nav! Lai to apgūtu praktiskā, nevis teorētiskā līmenī, ir nepieciešami ļoti labi treneri, bet – vai esam gatavi par to maksāt? Ja speciālistam būs izpratne par šīm lietām, tas var ienest sistēmā kaut ko inovatīvu, radošumu un elastību.”*

9. INTERVIJA. Respondents: pieredze vairāk nekā 6 gadi, bāriņtiesas priekšsēdētāja

- Novadā sadarbības grupas sanāksmes tiek organizētas ne biežāk kā četras reizes gadā (uz sanāksmi tiek uzaicināti pārstāvji no visām novada izglītības iestādēm, domes vadības, Attīstības nodaļas, Valsts policijas, Pašvaldības policijas, Sociālā dienesta). Šajās sanāksmēs netiek risināti atsevišķi vai konkrēti gadījumi vai problēmsituācijas, bet pārrunātas aktualitātes visā novadā. Piemēram – speciālā pedagoga darba organizācija, sociālo pedagogu darba organizācija, ar jauniešu aktivitātēm saistītu projektu norise novadā, aktualitātes bērnu tiesību aizsardzības jomā Latvijā, Valsts policijas darbā un tamlīdzīgi jautājumi.
- Visvairāk informācijas tiek saņemts no Pašvaldības policijas, bāriņtiesas un Sociālā dienesta, šīs arī tiek novērtētas kā visaktīvākās institūcijas sadarbības grupas darbā. Tiek ņemti vērā arī darba laikā un pārrunu laikā ar klientiem vai iedzīvotājiem konstatētie pārkāpumi vai notikumi.
- Kopumā sadarbības grupas efektivitāte tiek vērtēta kā laba. Tiek norādīti konkrēti piemēri – sadarbības grupas sanāksmēs, kurās piedalās pašvaldības policijas pārstāvji, tiek pārrunātas problēmas konkrētās ģimenēs. Rezultātā iespējams nodrošināt ģimenes uzraudzību ārpus ierastā darba laika, tā divos gadījumos identificēti nopietni bērnu tiesību

pārkāpumi, kurus citā situācijā vecāki būtu *“veiksmīgi”* turpinājuši slēpt. Sadarbības grupas sanāksmē tika izskatīts un veiksmīgi atrisināts vecāku savstarpējais konflikts, kas sākās ar bērnu konfliktu izglītības iestādē.

- Aktuālu jautājumu risināšanai novadā tiek organizētas sanāksmes, kurās piedalās tikai iesaistītās puses, visbiežāk – sociālais darbinieks, pašvaldības policijas pārstāvis, izglītības iestādes pārstāvis, pēc iespējām piesaistot vai uzaicinot bērnu vecākus. Šādas sanāksmes notiek vidēji reizi mēnesī.
- Konkrēta gadījuma risināšanā divas reizes grupa ir vērsusies pēc palīdzības Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā, kā arī mudinājuši vecākus izmantot inspekcijas Konsultatīvās nodaļas pakalpojumus.
- Speciālista ieskatā grupas darba uzlabošanai būtu jāpārvar izglītības iestāžu *“atturīgums”*, vēlme problēmas paturēt pie sevis *“līdz pēdējam”*. Novada izglītības iestādēs (trīs pamatskolas) ir salīdzinoši neliels audzēkņu skaits (no 70 līdz 200), tāpēc Sociālais pedagogs katrā iestādē strādā tikai nelielu slodzi (līdz 0,3). Sadarbības grupa iniciēja priekšlikumu visās novada izglītības iestādēs ieviest vienu sociālā pedagoga darba slodzi, attiecīgi viens speciālists strādātu visās skolās noteiktu dienu skaitu. Diemžēl priekšlikums atsaucību neguva. Speciālists uzskata, ka iemesls ir izglītības iestādes nevēlēšanās identificēt un risināt problēmas, turoties pie principa *“mana labā slava”*. Tiek norādīts, ka diemžēl ir bijuši gadījumi, kad, iedziļinoties kāda jautājuma risināšanā, atklājas pedagoga neprofesionalitāte, vienaldzība, nolaidīga rīcība.
- Sadarbība ar pašvaldību institūcijām raksturota intervijas pirmajā rindkopā. Komentējot sadarbību ar ģimenes ārstiem, tiek norādīts, ka viņi nav tikuši aicināti piedalīties sadarbības grupas sanāksmēs. Atsevišķu aktuālu jautājumu risināšanā ir notikušas tikšanās ar ģimenes ārstiem individuālās sarunās vai izmantota sarakste – pieprasījumi. Ja ir bijusi nepieciešamība, ģimenes ārsti izrāda atsaucību un sniedz nepieciešamo informāciju.
- Atbildot uz jautājumu par nepieciešamajām zināšanām un prasmēm, speciālists norāda: *“Diemžēl jāatzīst, ka pašreizējā situācijā, kad vai ik dienas mēs saskaramies ar jauniem, mūsaprāt, bieži nepārdomātiem ministriju “paziņojumiem” par kādas iestādes iespējamo likvidāciju un lietderības apsvērumiem, novadu reformu un funkciju pārdali, pieaug psiholoģiskā spriedze un arī darbinieku neziņa par nākotni, kas nekādā ziņā neveicina pozitīvu sadarbību. Ja runājam konkrēti kaut vai par bāriņtiesu darbu, nav skaidrs, kā šī iestāde var turpināt darbu pēc labklājības ministres paziņojuma plašsaziņas līdzekļos: “Es neuzticos bāriņtiesām!” Neesam dzirdējuši, ka kāds būtu atvainojies vai precizējis, skaidrojis izteiktos pārmetumus.*

- Uzskatām, ka aktuāls šādā situācijā ir psiholoģiskais atbalsts un iedrošinājums, bet *“domāšanas maiņa”* būtu jānotiek ne jau tikai vienā novadā.
- Latvijā norit kārtējie *“Mērnīeku laiki”*, un to *“ēnā”* vērojams iniciatīvu un mērķtiecīgas plānošanas trūkums, kas saistīts ar neziņu par turpmāko.
- Minētā sekas ir arī tās, ka sadarbības grupā pašlaik vairāk tiek risināti aktuāli, konkrēti gadījumi – ikdienā trūkst mērķtiecīga plānošanas darba, kas, mūsaprāt, bija pamats iniciatīvai par sadarbības grupu izveidi.
- Vērtējot pakalpojumu grozā iekļaujamus pakalpojumus, speciālists vērš uzmanību uz nepieciešamību katrā situācijā akcentēt vecāka lomu un atbildību, realizējot bērna aizgādību. Tiek pausts viedoklis, ka ir piemirsies, ka likumā skaidri ir definēts – pirmkārt, vecāki ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu izglītību, tiktu nodrošināts ar visu ikdienai nepieciešamo, augtu vidē, kas neapdraud bērna dzīvību un veselību (norādot, ka uzskaitījumu varētu turpināt). Ārkārtas situācijās tiek prasīta atbildība no desmitiem iesaistīto institūciju, bet vecāks un *“paplašinātā ģimene”* – vecvecāki, brāļi, māšas utt. it kā *“aizslīd”* ēnā. Paliek institūcijas un bērns.
- Pēc speciālista domām, prioritāri Latvijā būtu jārunā nevis par demogrāfiju, bet iespējami biežāk jāuzrunā un jāatgādina jauniešiem (izmantojot plašsaziņas līdzekļus un dažādas interneta platformas), kas ir ģimene, kāda ir ģimenes loma sabiedrībā, kāda ir vecāku (nevis dažādu institūciju) atbildība, realizējot bērna aizgādību.
- Speciālists norāda, ka ir aktuāls jautājums – cik lietderīga ir sadarbības grupas darbība bez vecāku iesaistes un iniciatīvas? Cik profesionāli ir teikt – starpprofesionāļu komanda... bez vecākiem?
- Tiek minēts, ka varbūt tas arī ir cēlonis tam, ka samilzušu problēmu gadījumos daļa vecāku labprāt *“atkāpjas otrajā plānā”*, ar prieku un atvieglojumu ļaujot *“strādāt profesionāļiem”*, vienlaikus problēmās vainojot visu un visus, aizmirstot par sevi un, pirmkārt, jau savu atbildību? Bērns nāk no ģimenes un atgriežas ģimenē. Nav iespējams un nav produktīvi risināt jautājumu par bērnu bez vecāku iesaistes. Tiek akcentēts, ka lielais jautājums ir – kā iesaistīt vecākus to problēmu risināšanā, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību?

10. INTERVIJA. Respondents: pieredze 24 gadi, bāriņtiesas priekšsēdētāja

- Konkrētajā novadā sadarbības grupa strādā kā domes vēlētā Bērnu tiesību aizsardzības komisija (komisija). Stājoties spēkā Noteikumiem, tika secināts, ka komisijas esošais nolikums nav pretrunā ar Noteikumu prasībām, tāpēc tas netika speciāli pārtaisīts.

Tikšanās notiek reizi mēnesī, nepieciešamības gadījumā tiek sasauktas arī ārkārtas sēdes. Pamatā tiek skatīti konkrēti gadījumi.

- Komisijas darbs pamatā fokusējas uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. panta uzdevumiem, uz korekcijas programmu izstrādāšanu. Liela daļa informācijas nāk no Valsts policijas. Ja gadījumā bērns uzreiz pastrādā noziedzīgu nodarījumu, informācija tiek saņemta arī no Valsts probācijas dienesta. Papildus tam informāciju sniedz arī skolas un sociālais dienests (uzvedības problēmas, skolas kavējumi). Papildus regulārajam komisijas darbam speciālisti pēc nepieciešamības organizē tikšanās arī mazajās grupiņās. Speciālists idejiski atbalsta pieeju, kur komisija varētu koncentrēties uz lielajiem, konceptuālajiem jautājumiem, individuālos gadījumos atstājot mazo grupiņu kompetencē.
- Sadarbības grupas darba efektivitāte kopumā tiek vērtēta kā vidēja, laba. Tika minēts, ka speciālisti viens otru pazīst un spēj labi sadarboties. Grupa savulaik bija iniciators kopīgām mācībām par sadarbību, tādā veidā nodrošinot, ka visi jaunie speciālisti apguva informāciju par sistēmu kopumā, par katra kompetencēm un iespējām.
- Kā labs piemērs grupas attīstībai nākotnē tiek minēta Valsts probācijas dienesta pieeja – noteikt vienu speciālistu, kurš tiešā veidā ir atbildīgs par sadarbību ar citām institūcijām, tādā veidā padarot sadarbību pārredzamu, vieglāk koordinējamu un efektīvāku. Vienlaikus tiek norādīts, ka ar esošajiem resursiem to nav iespējams nodrošināt.
- Speciālists norādīja, ka pašvaldību profesionāļi labprāt ieklausās un ņem vērā rekomendācijas no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, Tiesībsarga biroja un ministriju kolēģiem, bet šobrīd neesot sajūtas, ka var runāt par vienotu un koordinētu valsts politiku bērnu tiesību aizsardzības tēmā. Rekomendācijas un vadlīnijas netiek vērtētas kā pietiekamas.
- Vērtējot sadarbību starp dažādām iestādēm, speciālists norādīja, ka sadarbība ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju bija būtiski aktīvāka, kad kolēģi bija uz vietas – notika savstarpēja aicināšana uz tikšanās reizēm utt. Tagad, esot tik tālu, speciālistam nav sajūtas, ka no inspekcijas varētu saņemt atbalstu, turklāt esot sajūta, ka arī viņiem trūkst kapacitātes. Joprojām gan esot sadarbība ar Konsultatīvo nodaļu, viņu pakalpojumi tiek izmantoti un ir lietderīgi. Nevalstiskā sektora pārstāvji uz sadarbības grupu ir aicināti, fokusā bija jautājums par to, kā iesaistīt bērnus nevalstisko organizāciju piedāvātajos pakalpojumos, jo sevišķi gadījumos, kad bērnam tas būtu nepieciešams. Papildus tam pašvaldība savā budžetā paredz finansējumu nevalstisko organizāciju īstenotiem projektiem, arī šis ir viens no apspriešanas tematiem, tiekoties ar nevalstiskajām organizācijām.

- Domājot par zināšanām un prasmēm, kas speciālistiem būtu nepieciešamas, tiek minētas gan praktiskas nodarbības, gan teorētiskas lekcijas (piemēram, Valsts policija, iespējams, nezina, kāda ir bērnu nošķiršanas procedūra). Ieteicamas būtu supervīzijas starp profesionāļiem, bet tās ir grūti saskaņot. Tiek minēts arī tāds praktisks ierobežojums, ka valsts iestāžu speciālisti nevar maksāt ne par ko, kas nav paredzēts iestādes budžetā, tāpēc, ja vēlas kopīgas mācības, tiek rosināts, ka izdevumus arī par šiem speciālistiem varētu segt no konkrētās pašvaldības budžeta. Tiek norādīts, ka ir temati, par kuriem zināšanas būtu jāaktualizē atkal un atkal (piemēram, specifiski vardarbības gadījumi, cilvēku tirdzniecības jautājumi utt.).
- Komentējot minimālo pakalpojumu grozu, kā būtiskas sastāvdaļas tiek minēti, piemēram, psihologi un ģimenes asistenti. Būtu jāapsver pakalpojumu iespējama iegāde no nevalstiskā sektora, piemēram, uzvedību koriģējošās grupas (ko līdzīgu dara Valsts probācijas dienests, bet tas attiecas ar vēlākiem gadījumiem, būtu nepieciešama iejaukšanās pirms nonākšanas probācijas speciālistu redzeslokā). Pakalpojumiem jābūt gan bērniem, gan ģimenēm (ģimenes terapeits tiek minēts kā utopisks, bet ļoti vērtīgs sapnis).
- Vērtējot sadarbību ar ģimenes ārstiem, šie speciālisti tiek norādīti kā grūtākais sadarbības posms. Bāriņtiesai atbildes sniedz, bet tas nenozīmē, ka komunikācija ir jauka. Atšķiras jaunie ārsti, kas ir proaktīvāki un sniedz detalizētāku informāciju, speciālisti to augstu novērtē. Slimnīcā ir pieejams sociālais pedagogs, kas tiek izmantots kā kontaktpersona saskarsmē ar citiem ārstiem.
- Atbildot uz jautājumu par citu sociālo gadījumu risināšanu sadarbības grupā, tiek norādīts, ka šāda pieeja netiek izmantota – diskusija var nebūt par konkrētu bērnu, bet tā noteikti būs par bērnu tiesību aizsardzības jomu plašākā nozīmē.
- Raugoties atpakaļ uz sadarbības grupas vadītāja izvēli, tiek minēts, ka tā tika veikta ar domes lēmumu. Kādu laiku grupu vadīja bērnu tiesību aizsardzības speciālists, bet tad pirms kādām vēlēšanām bez sevišķiem paskaidrojumiem, amata pienākumi tika nodoti bāriņtiesas kompetencē (iepriekš gan tika pajautāta piekrišana).
- Noslēgumā tiek uzsvērts, ka retums ir labi speciālisti, cik svarīgas ir rūpes par šo cilvēku “neizdegšanu” apstākļos, kad visur trūkst gan speciālisti, gan pakalpojumi un, galu galā, – arī vienotas valsts politikas šajā jomā.

11. INTERVIJA

Respondents: pieredze 23 gadi, bāriņtiesas priekšsēdētāja

- Sadarbības grupas darbs tiek organizēts divos līmeņos. Pirmajā līmenī amatpersonas izskata individuālos gadījumus. Otrajā līmenī piedalās institūciju vadītāji un pašvaldības domes deputāti un skata tiesību politikas jautājumus, piemēram, pašvaldības saistošo noteikumu projektus (grozījumus), resursu piešķiršanas jautājumus. Pirmā līmeņa sadarbības grupu sēdes tiek sasauktas pēc vajadzības (aktualizējoties individuālajam gadījumam), savukārt otrā līmeņa darba grupas sēdes tiek sasauktas pēc vajadzības, vienlaikus ievērojot zināmu regularitātes grafiku (apmēram četras reizes gadā).
- Sadarbības grupā individuālo gadījumu izskatīšanu visbiežāk piesaka bāriņtiesa un sociālais dienests, kā arī izglītības iestādes. Sadarbības grupai būtu nepieciešama individuālo gadījumu izskatīšanas karte. Līdz šim bieži vien sadarbības grupai trūkst informācijas gadījumos, kad individuālais gadījums noslēdzies pozitīvi ar risinājumu. Šādi gadījumi neatgriežas sadarbības grupā, tāpēc izpaliek informācija par gala risinājumu.
- Sadarbības grupas darbs ir vērtējams kā labs, vienlaikus būtu uzlabojama procesu organizācija, lai informācija būtu par pilnu ciklu, reģiona pašvaldībās trūkst resursu dažāda veida pakalpojumiem. Līdz ar to nav iespējams nodrošināt visu nepieciešamo palīdzību.
- Praksē nereti Bērnu tiesību aizsardzības inspekcija rosina nodrošināt pakalpojumus, kas realitātē nav pieejami vai nav iespējami. Pakalpojuma grozs būtu izvērsti un precīzi jādefinē Bērnu tiesību aizsardzības likumā, definējot valsts un pašvaldības pienākumus groza satura nodrošināšanā. Valstij būtu jānodrošina medicīniska rakstura, savukārt pašvaldībai sociāla rakstura pakalpojumi. Jāskatās likuma "Par pašvaldībām" regulējums par pašvaldību pienākumiem.
- Sadarbības grupas locekļiem būtu nodrošināma tālākizglītība attiecībā uz starpinstitucionālo sadarbības metodi, lai grupas locekļi sajostos kā vienota komanda un kolektīvs ar vienu mērķi. Papildus tam būtu efektīvizējamas tās mācības, kas tiek organizētas atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likumam bērnu tiesību speciālistiem. Bērnu tiesību aizsardzības inspekcija nosaka mācību programmu un tēmas, tomēr nav skaidrs mehānisms, kā tiek izzinātas aktuālas tēmas un sadarbības grupu locekļu vajadzības.

Būtu uzlabojama sadarbība ar ģimenes ārstiem. Šobrīd tā veidojas un ir atkarīga no ģimenes ārsta personīgās nostājas. Līdz ar to ir liela nenoteiktība un balstīšanās subjektīvos kritērijos. Sociālajam dienestam ir vislielākās problēmas saņemt informāciju, jo nav tiesību normas, kura ļautu pieprasīt ziņas no ģimenes ārstiem.

Sadarbības grupas darbu otrā līmenī varētu vadīt politiska amatpersona, tomēr individuālo gadījumu vērtēšanas process būtu jāvada profesionāļiem.

Starpinstitucionālas sadarbības metodi var izmantot arī citu sociālo problēmu risināšanai, tomēr bērnu tiesību aizsardzībai būtu saglabājama atsevišķa sadarbības grupa. Fokusu nevajadzētu izkļiedēt, jo no tā ciestu tikai bērna intereses.

Bērnu tiesību aizsardzībā grūtības un šķēršļus rada sabiedrībā esošie stereotipi, tajā skaitā izglītības iestāžu amatpersonu izpratnē par bērnu tiesībām un interesēm. Arī vispārīgās sabiedrības vērtības un ģimenes atbildības vājā izpratnē ietekmē bērnu tiesību aizsardzību.

2. Reģionālās domnīcas

2.1. Domnīcu plānošanas un norises apraksts

Izpētes procesā tika plānotas un organizētas sešas strukturētās diskusijas (turpmāk – domnīcas). Saskaņā ar izpētes metodoloģiju bija paredzēts, ka domnīcu mērķis ir uz klausīt plašāku bērnu tiesību speciālistu loku, kuri ir sadarbības grupu dalībnieki vai kuri veic savus pienākumus, sadarbojoties ar sadarbības grupām un apmeklējot tikai atsevišķas sadarbības grupas. Domnīcas tika organizētas pēc mērķa grupu anketēšanas, kas sniedza iespēju domnīcās prezentēt anketēšanas starprezultātus un iegūt vairāk informācijas tieši no speciālistiem par izveidojušos praksi Noteikumu īstenošanā. Visas domnīcas tika organizētas 2019. gada septembrī, proti – 2019. gada 16. septembrī Jelgavā (Zemgales novadi) un Saldū (Kurzemes novadi), 2019. gada 18. septembrī Cēsīs (daļa Vidzemes novadu) un Valmierā (daļa Vidzemes novadu un Ziemeļu Latgale), 2019. gada 23. septembrī Daugavpilī (Latgale), bet 2019. gada 30. septembrī Ikšķilē (Pierīgas novadi un speciālisti, kuri dažādu iemeslu dēļ nevarēja piedalīties iepriekšējās domnīcās). Tādējādi uz katru domnīcas pasākumu tika aicināti iepriekš minēto novadu apkārtējo pašvaldību teritorijā praktizējošie mērķa grupas pārstāvji. Katrā domnīcā piedalījās vismaz 20 speciālisti (kopā šajā aktivitātē tika iesaistīti vismaz 120 cilvēki).

Diskusijas formāts notika saskaņā ar izpētes metodoloģiju un tika strukturēts. Katrs no klātesošajiem dalībniekiem tika reģistrēts. Domnīcas atklāšanā pētnieki iepazīstināja ar sevi un izpētes projekta mērķiem, aktivitātēm, kā arī prezentēja sākotnējos anketēšanas rezultātus un identificēja aktuālos diskusijas jautājumus. Pētnieki organizēja diskusiju tādā veidā, lai katram klātesošajam domnīcas dalībniekam būtu sniegta iespēja paust savu viedokli un raksturot sadarbības grupas praksi savā novadā; katra diskusija ilga 2 stundas, tajās anketēšanas rezultātu prezentācijai tika atvēlētas piecpadsmit minūtes, bet sadarbības grupu dalībnieku un citu speciālistu uz klausīšanai tika izmantots atlikušais laiks. Diskusiju laikā pētnieki veica pierakstus, fiksējot diskusiju informāciju, taču saglabājot viedokļu paudēju konfidencialitāti. Domnīcās iegūtā informācija apkopotā veidā tiek atspoguļota šī pētījuma 2.1. nodaļā.

2.2. Domnīcu ietvaros diskutētie jautājumi

Izpētes darba grupa 2019. gada 12. septembrī identificēja jautājumus, uz kuriem diskusiju gaitā sešās domnīcās būtu rodamas papildu atbildes.

- a) Kādas zināšanas un prasmes sadarbības grupu speciālistiem vēl papildus būtu nepieciešamas?
- b) Kāds ir sniegtais atbalsts sadarbības grupām no pašvaldību puses, tai skaitā zināšanu un prasmju pilnveidei?
- c) Kādas metodes sadarbības grupās tiek lietotas, lai veicinātu sadarbību ar bērnu vecākiem? Kāda ir vecāku atbildības izpratne?
- d) Kāda ir izveidojusies prakse ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem? Vai to piemērošana ir jēgpilna? Kādu iemeslu dēļ tie būtu piemērojami, kādu iemeslu dēļ – nebūtu?
- e) Kāda ir izveidojusies prakse sadarbībā ar ģimenes ārstiem? Vai ģimenes ārsti tiek aicināti uz sadarbības grupām?
- f) Kādā veidā un kam tiek ziņots, ja tiek konstatēts, ka bērnam nodarīts kaitējums, konstatēta vardarbība?

Tā domnīcās tika diskutēts par iepriekš minētajiem un daudziem citiem jautājumiem, kurus identificēja kā aktuālus arī paši sadarbības grupu speciālisti. Diskusijām ar speciālistiem lielāko tiesu bija praktiska ievirze, proti, tie dalījās ar aktualitātēm un problēmām, kuras viņi identificējuši savā praktiskajā darbā.

2.2.1. Zināšanas un prasmes

Diskusiju laikā domnīcās speciālistiem bija dažādi viedokļi par nepieciešamajām zināšanām un prasmēm (veidiem), kā arī par to apjomu, lai veiksmīgi strādātu starpinstitūciju sadarbības vidē. Lielā mērā vajadzība pēc zināšanām un prasmēm bija atkarīga no tā, kā speciālisti paši izprot jēdzienu “veiksmīga starpinstitūciju sadarbība” un kādu saturu tajā ietver. No diskusijās izskanējušajiem viedokļiem var secināt, ka speciālistiem ir par maz zināšanu starpinstitūciju sadarbības jomā, turklāt daudziem speciālistiem nav zināms par dažādu ārvalstu ilggadēju praksi un pieredzi, kā arī par starpinstitūciju sadarbības jomā esošo Eiropas Savienības tiesisko regulējumu vai rekomendācijām un Eiropas Padomes vadlīnijām. Turklāt, vadoties no izskanējušajiem viedokļiem, daudzi speciālisti nav līdz šim izpratuši tiesiskā regulējuma būtību šajā jomā, proti, ka starpinstitūciju sadarbība nav noteikta par pienākumu no 2017. gada 15. septembra, stājoties spēkā Noteikumiem, bet jau iepriekš izrietējusi no Bērnu tiesību

aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas.⁶ Šī iemesla dēļ daudzi speciālisti uzskata, ka Noteikumi uzliek viņiem papildu pienākumus, lai gan tie tikai nosaka sadarbības procesa ietvaru.

Iespējams, ka šāds viedoklis pastāv, jo iepriekš šī sadarbības fakta nepieciešamība nebija tik akcentēta, tā bija kā iespēja, bet šobrīd Noteikumi nosaka to par pienākumu, lai gan tiesiskā regulējuma ietvars atstāj daudz vietas patstāvīgi izstrādātām inovatīvām pieejām starpinstitūciju sadarbības modeļa izveidē un tālākā attīstībā. Ņemot vērā, ka zināšanu saturs un apjoms par starpinstitūciju sadarbību pašvaldību vidū ir ļoti atšķirīgs, atšķirās arī domnīcu dalībnieku viedokļi par to, kādas zināšanas un prasmes ir nepieciešamas, lai veicinātu sadarbības grupu darbu, padarot to kvalitatīvāku un efektīvāku. Papildus jau minētajiem apsvērumiem diskusiju dalībnieki uzsvēra, ka:

- speciālistiem, kas strādā sadarbības grupu ietvarā, būtu nepieciešams labāk iepazīt vienam otru, tāpēc būtu organizējami pasākumi pašas sadarbības grupas ietvarā. Proti, tika minēts, ka būtu nepieciešams organizēt kolēģu konsultācijas par atsevišķiem problēmu blokiem, kā arī individuālās supervīzijas;
- būtu nepieciešams izveidot starp dažādu pašvaldību sadarbības grupām pieredzes apmaiņas tīklu, lai sadarbības grupu un citi speciālisti, kas strādā ar ģimenēm un bērniem, varētu regulāri apmainīties ar informāciju par labāko praksi, kā arī doties uz citām pašvaldībām pieredzes apmaiņā;
- ja pastāv finansējums šādiem mērķiem no projektiem vai pašvaldības budžetā, liela atdeve ir ārvalstu vizītēm un ārvalstu prakses apguvei šādā formā. Papildus dalībnieki pauda, ka šādi pasākumi veicina speciālistu savstarpējo sadarbību arī pēc mācību vizītēm;
- ir nepieciešamas dažāda veida un skaitliski vairāk metodiskās rekomendācijas no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas puses, tai skaitā ļoti praktiska rakstura, kuras sevī ietvertu sadarbības (ziņošanas) shēmas dažādās praktiskās situācijās. Speciālisti atzina, ka, izstrādājot un publiskojoš jebkuras rekomendācijas vai metodiskos ieteikumus, uzreiz pēc to publiskošanas nepieciešams organizēt klātienē mācības un šos dokumentus skaidrot speciālistiem, lai to izstrāde un publiskošana sasniegtu mērķus;

⁶ Bērnu tiesību aizsardzības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 4. augusts, Nr.15., 6.panta otrā daļa.

- lielākā daļa diskusijas dalībnieku pauda, ka tālākizglītības formām klātienē jābūt ar praktisku ievirzi, proti, tām jābūt praktiskām nodarbībām, dažādu situāciju izspēlei, nevis lekciju formas pasākumiem;
- speciālistu izglītības procesā par starpinstitūciju sadarbību ir jāiekļauj ne tikai sadarbības grupās esošie dalībnieki, bet par šiem jautājumiem apmācāmi arī skolu pedagogi, citi izglītības darbinieki, tiesību aizsardzības iestāžu speciālisti un ģimenes ārsti.

2.2.2. Atbalsts no pašvaldībām (tai skaitā pašvaldību politiku atbalsts) un citām iestādēm

Diskusiju rezultātā vairāku pašvaldību speciālisti atzina, ka par Noteikumu spēkā stāšanos un no tiem izrietošajām nepieciešamajām darbībām ir uzzinājuši pavisam nejauši, jo informācija no pašvaldības par šo faktu nebija nodrošināta: “Tiesiskais regulējums nav tik konkrēts, būtu labi visiem šajā darbā iesaistītajiem zināt citu kolēģu piemērus. Tāpat būtu svarīgi runāt par vienības (sadarbības grupas) pienesumu pašvaldībai”. Vairāki diskusiju dalībnieki norādīja, ka apmaiņa ar informāciju pašvaldības ietvarā viņus neapmierina, esot jāstrādā arī pie sadarbības ar bērnu tiesību aizsardzībā iesaistītajām valsts iestādēm, kuru attieksmi atsevišķi diskusiju dalībnieki vērtēja kā formālu un nemotivētu. Vienlaikus citu pašvaldību speciālisti norādīja, ka, lai saņemtu atbalstu no pašvaldības politiķiem un citiem vadītājiem, ir jāstrādā pie sadarbības grupu speciālistu pašmotivācijas, tad arī vieglāk ieinteresēt pašvaldības vadību bērnu tiesību aizsardzības jomā un saņemt attiecīgu atbalstu. Papildus jau minētajiem apsvērumiem diskusiju dalībnieki uzsvēra, ka:

- viena no pašvaldībām, kas bija pārstāvēta domnīcā ar vairākiem speciālistiem, pauda, ka sadarbības grupas nolikums atbilstoši Noteikumiem ir izstrādāts, pateicoties pašu speciālistu iniciatīvai, bet pašvaldības dome to nav apstiprinājusi savā sēdē, jo uzskata, ka sadarbības grupa attiecīgajā pašvaldībā nav vajadzīga un tā būs “*vēl viena birokrātiska komisija*”;
- diskusiju laikā tika apzinātas vairākas pašvaldības, kurās starpinstitūciju sadarbība notiek jau gadiem ilgi (no 2001. gada, no 2005. gada vai 2010. gada), šīs pašvaldību sadarbības grupas ir būtiski profesionālākas kā tās, kas darbu uzsākušas samērā nesen. Šīs sadarbības grupas saņem atbalstu no pašvaldību vadības, un pašas ir motivētas iegūt informāciju, jaunas prasmes un zināšanas, iesaistīties projektos, lai iegūtu papildu resursus attīstībai. Tika identificētas vairākas pašvaldības, kur uz sadarbības grupas sēdēm, kurās netiek izskatīti individuālie gadījumi, bet stratēģiska rakstura un attīstības jautājumi bērnu tiesību aizsardzības jomā konkrētā pašvaldībā, regulāri tiek uzaicināti pašvaldības politiķi vai citi vadības pārstāvji; dažās pašvaldībās sadarbības

grupās ir iesaistījušies pašvaldību politiķi (kuriem ir izglītība sociālā darba vai citā sadarbības grupas darbības jomā); tika identificēta viena sadarbības grupa, kuru vada pašvaldības politiķis;

- viens no aktuāliem jautājumiem sadarbības grupas darba organizācijā pašvaldībā ir nolikuma izstrāde un lēmuma pieņemšana par sadarbības grupas vadītāju.⁷ Noteikumi nenoteic, kādas prasības tiek izvirzītas sadarbības grupas vadītājam (izglītība, pieredze), tāpēc pašvaldības vadītājs var noteikt jebkuru personu veikt šos pienākumus. Tāpat nav norādīts, uz cik darbības periodiem var pārvēlēt sadarbības grupas vadītāju. Sadarbības grupu speciālisti norādīja, ka būtu lietderīgi izstrādāt vispārīgu paraugnolikumu (sadaļu un galveno principu līmenī), kas sniegtu vismaz minimālu ietvaru un vadlīnijas sadarbības grupas nolikuma izstrādei.

2.2.3. Sadarbība ar vecākiem

Sadarbības grupu sadarbība ar bērnu vecākiem veidojusies dažādi, arī šajā jomā būtu nepieciešamas atbilstošas vadlīnijas, prasmes, informācija par efektīvākajiem veidiem, kādos sadarbības grupām kontaktēties ar vecākiem. Domnīcu laikā sadarbības grupu pārstāvji uzsvēra, ka:

- bieži vien vecāki nevēlas sadarboties ne vien ar sadarbības grupas speciālistiem, bet arī izglītības iestādēm, jo speciālistu centienus uztver kā uzbrukumu savai ģimenei, tādēļ sliecas aizstāvēties paši un aizstāvēt bērnus, nevis censties kopīgi saredzēt problēmu un aktīvi iesaistīties tās risināšanā: *“Sadarbība ar vecākiem – vecāku nevēlēšanās sadarboties dažkārt izriet no speciālistu uzbrūkošās attieksmes. Vēlamā pieeja: vecāki kā kopīgās problēmas risinātāji, nevis peramie. Labā prakse pašvaldībā – speciālisti organizēja nodarbības mātēm, kas tagad nodrošina gan viņu saziņu savā starpā (atbalsta grupa), gan saziņu ar iesaistītajiem speciālistiem. Efektīvi strādā arī individuālas sarunas – tajās atklājas ģimenes problēmas, rūpes”;*
- diskusijas dalībnieki norādīja, ka bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas jautājums, pirmkārt, ir zināšanas (informācija) par bērna atrašanās vietu. Tika minēts, ka mācību gada sākumā bieži rodas situācija, ka bērns skolā vispār neierodas, izglītības iestādei nav informācijas par bērna atrašanās vietu, bet vecāki pašvaldību par pārceļšanos neinformē: *“...ikgadējais saraksts ar katras pašvaldības skolas vecuma bērniem.*

⁷ 2017. gada 12. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā”, 13.-15.punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba> [aplūkots 29.09.2019.]

Informācijas aprīte problemātiska – speciālisti apseko adreses, kurās pasaka, ka ģimene pārcēlusies uz ārzemēm. Nevienš īsti nevar izsekot, vai tā ir, vai bērns tiešām mācās citur (jautājums par vecāku pienākumu informēt pašvaldību pārcelšanās gadījumā). Cits problēmjautājums – ģimenes, kurās vecākiem ir garīga rakstura problēmas. Potenciāls mācību temats – kā strādāt ar īpašiem vecākiem”;

- lai veicinātu to, ka bērnu vecāki patiesi sadarbojas ar sadarbības grupām vai atsevišķiem speciālistiem, tiek praktizēts, ka kontaktējas ar vecākiem tikai atsevišķos gadījumos, bet problēmu sāk risināt skolā: *“...kā veiksmīga minama pieeja sākt starpinstitūciju sadarbību skolā, iesaistot bērnu uzticības personu, nevis uzreiz vecākiem apkārt pulcināt visus iespējamus iestāžu pārstāvjus, kas ir uzskatāma kā institucionālā vardarbība pret ģimeni”;*
- atsevišķās pašvaldībās uz sadarbības grupas sēdēm tiek aicināti vecāku padomju pārstāvji, bet paši sadarbības grupas speciālisti dodas uz skolām un piedalās vecāku sapulcēs, lai informētu vecākus ar savu darbu un aktualizētu atsevišķus bērnu tiesību aizsardzības jomas jautājumus attiecīgajā pašvaldībā: *“[...] sadarbības grupas locekļi piedalās skolas vecāku sapulcēs, informē par savu darbu utt. Ierosinājums – uz sadarbības grupas sanāksmēm varētu aicināt vecāku padomes pārstāvjus”.*

2.2.4. Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi bērniem

Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu⁸ (turpmāk – Kodekss) Pašvaldību administratīvās komisijas izskata materiālus vai administratīvo pārkāpumu lietas un izlemj jautājumus par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. Pašvaldības, pieņemot attiecīgu lēmumu, var izveidot administratīvās komisijas Bērnu lietu apakškomisiju, kura izskata bērnu izdarītos administratīvos pārkāpumus un Kodeksa 172.2, 172.4 un 173. pantā paredzēto administratīvo pārkāpumu lietas. Savukārt likums “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” noteic, ka audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus var piemērot bērniem vecumā no 11 līdz 18 gadiem.⁹

⁸ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Latvijas Republikas likums. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, Nr.51, 20.12.1984., 210.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss> [aplūkots 12.10.2019.]

⁹ Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. Latvijas Republikas likums. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr. 23, 12.12.2002., 3.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68489-par-audzinoso-rakstura-piespiedu-lidzeklu-piemerosanu-berniem> [aplūkots 12.10.2019.]

2016. gada 28. aprīlī Saeima pieņēma likumprojektu¹⁰ Grozījumi likumā "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem", kas paredzēja, ka nepilngadīgajam par administratīvo pārkāpumu prioritāri piemēro audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus, savukārt administratīvo sodu piemēro tikai tad, ja audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana konkrētajā gadījumā nav lietderīga. Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā nodrošina audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu plašāku piemērošanu, savukārt likumprojekts nodrošina šā principa ieviešanu praksē, novēršot likuma „Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” piemērošanas problēmas.¹¹

Lai gan jautājums ir specifisks un tieši neattiecas uz sadarbības grupas darbības jomu, tomēr domnīcu diskusiju laikā atsevišķi speciālisti pauda viedokli par audzinoša rakstura līdzekļu piemērošanu bērniem un citām novitātēm tiesiskā regulējuma jomā, jo paralēli bija arī pašvaldības administratīvās komisijas Bērnu lietu apakškomisiju sastāvā. Speciālisti gandrīz vienprātīgi norādīja, ka gadījumos, kuros bērns ir pārkāpis tiesību normās ietvertu, būtu jāpiemēro speciāla kārtība un tiesību normas, kurās tiktu paredzēti risinājumi, kas palīdz novērst iemeslus, kuru dēļ bērns izdarījis likuma pārkāpumus. Turklāt tika minēts, ka šādos gadījumos ir jāstrādā vienlaikus ar bērnu un ģimeni, jo bieži vien bērna izdarītā prettiesiskā rīcība ir cieši saistīta ar ģimenē notiekošo, tai skaitā ir viens no vardarbības simptomiem ģimenē vai var liecināt par nolaidīgu attieksmi no vecāku puses un citiem iemesliem. Virkne speciālistu bija iepazinušies ar tiesību akta projektu¹² “Bērnu antisociālās uzvedības prevencijas likums” un pauda bažas, ka tiesību akta projekts netiek virzīts tālāk apstiprināšanai, norādot, ka ar laiku un pēc noteiktas apmācības starpinstiūciju sadarbības grupas varētu būt gatavas šī regulējuma ieviešanai. Vienlaikus speciālisti pauda viedokli, ka, nevirzot tālāk Bērnu antisociālās uzvedības prevencijas likuma projektu, būtu apsverama nepieciešamo grozījumu veikšana likumā “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem”, nolūkā pilnveidot tiesību aktu un to plašāk piemērot,

¹⁰ Grozījumi likumā "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem". Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.91, 12.05.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282083-grozijumi-likuma-par-audzinoso-rakstura-piespiedu-lidzeklu-piemerosanu-berniem-> [aplūkots 12.10.2019.]

¹¹ Likumprojekta anotācija. Grozījumi likumā "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem". Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.91, 12.05.2016. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/6ED6485202348315C2257ED60027BF29?OpenDocument> [aplūkots 13.10.2019.]

¹² Likumprojekts "Bērnu antisociālās uzvedības prevencijas likums". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40413279> [aplūkots 11.10.2019.]

jo administratīvās atbildības instrumenti (sankcijas), kas iekļauti jaunajā Administratīvās atbildības likumā¹³, bērniem nav piemēroti.

2.2.5. Viedoklis par sadarbību ar ģimenes ārstiem

Kā jau tika minēts šī ziņojuma 1.2.daļā, pretrunīgi respondentu vidū tika vērtēta sadarbība ar ģimenes ārstiem (skatīt Pielikuma Nr. 3 18. shēmu), proti: 35,6% no visiem aptaujātajiem atzina, ka sadarbības grupa nekad nav pieaicinājusi ģimenes ārstu viedokļa sniegšanai. Arī domnīcās notikušās diskusijas starp speciālistiem šo situāciju apliecināja. Papildus jau aptaujā iegūtajām ziņām, diskusijās speciālisti pauda, ka:

- ārsti ir informēti par sadarbības grupas darbu un paši sazinās gadījumos, kad konstatēta vardarbība pret bērnu vai ir cita informācija, kas izraisa bažas: *“Runājot tieši par sadarbību ar ģimenes ārstiem – pēdējos pāris gadus informācijas apmaiņa ir laba, ārsti paši sazinās, informē kompaktā formātā, tāpat ir sadarbība ar dzemdību nodaļu”*. Citi speciālisti norāda, ka sadarbības ar ģimenes ārstiem ir pieņemamā līmenī, taču jūtams, ka viņi ir ļoti noslogoti un nevar ierasties klātienē uz sanāksmēm, kad tiek aicināti, tad komunikācija tiek organizēta pa telefonu. Vienas pašvaldības pārstāvis pauda, ka viņi ir atraduši veidu, kā motivēt ģimenes ārstus sadarboties, proti, skaidrojot ģimenes ārstiem par viņu pienākumiem ziņot, ja vērojamas vardarbības pazīmes;
- vienlaikus ir arī negatīva pieredze: *“Sadarbībā ar ārstiem ir problēmas. Pilsētas ārsti atbildīgāki par lauku ārstiem. Novadā kopumā raksturīga atbildības novelšana, bumbiņas mētāšana. Starpinstitucionālā komisija ir kā stratēģijas izstrādāšanas platforma. Speciālistu līmenī novērojama kompetences robežu vilkšana, katra iestāde atrunājas ar to, ko izdarīt nevar”*; otrs piemērs: *“Sadarbība ar ģimenes ārstiem vāja. Lai to uzlabotu, bijām aicinājuši ārstus uz kopīgu sanāksmi, kurā mēs skaidrojām, kāpēc šī sadarbība ir būtiska abām pusēm. Pēc šīs sanāksmes situācija būtiski uzlabojās, bija vairāki ziņojumi sociālajam dienestam”*.
- diskusijas dalībnieks minēja arī gadījumu no savas pieredzes, kurā, lai tiktos ar ģimenes ārstu viena konkrēta bērna lietā, sadarbības grupas dalībnieks devās uz poliklīniku, kur gaidīja rindā kopā ar pacientiem, lai nokļūtu uz pieņemšanu pie ģimenes ārsta un varētu komunicēt par jautājumu, kas saistīts ar profesionālo

¹³ Administratīvās atbildības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.225, 14.11.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303007-administrativas-atbildibas-likums> [aplūkots 11.10.2019.]

pienākumu veikšanu, šādi pavadot vairākas stundas rindā. Citādi vienoties neesot bijis iespējams.

Pamatojoties uz minētajiem piemēriem, ir iespējams secināt, ka sadarbībai ar ģimenes ārstiem nav konkrēta modeļa, tāpēc sadarbības kvalitāte ir atkarīga no ģimenes ārsta izpratnes par viņa veicamajiem pienākumiem. Turklāt mazākos novados, kur cilvēki ir personiski pazīstami, sadarbība ir labāka.

2.2.6. Ziņošana par vardarbību un citiem pārkāpumiem

Otra būtiskākā grupa, neskaitot ārstniecības personas, no kuras ir saņemama informācija par vardarbību vai citiem bērnu tiesību pārkāpumiem, ir izglītības iestāžu (arī pirmsskolas) pedagogi, sevišķi ņemot vērā, ka bērns izglītības iestādē pavada būtisku savas dienas daļu. Diskusijas dalībnieki dalījās ar šādiem viedokļiem:

- “Informācija no izglītības iestādēm sadarbības grupā nonāk ļoti novēloti. Sadarbības grupā lielāka loma ir izglītības pārvaldēm. Tiek uzskatīts, ka pedagoga uzdevums ir tikai mācīt, bet viss pārējais nav saistoši. Izglītības iestāde nevēlas ārpus skolas izplatīt informāciju par to, kas notiek skolā. Sociālo pedagogu ir par maz, un viņi nenoklāj visu vajadzīgo darbības lauku. Tikai tad, kad skola vairs nevar noslēpt, informācija kļūst zināma”;
- “Pedagogi uz skolu sauc bāriņtiesu, lai viņiem iemāca, kā pedagogam izdzīvot skolā, taču neiedomājas, ka šajā pašā skolā mēģina izdzīvot arī bērni, kuru dēļ pedagogi tur atrodas”;
- “Skolas noklusē par atkarību izraisošu vielu klātbūtni izglītības iestādē, lai nebojātu attiecības ar skolēnu vecākiem, jo tad pastāv risks, ka bērns aizies uz citu skolu, būs mazāks skolēnu un skolu slēgs. Tad skolotājiem nebūs, kur strādāt”;
- “Sadarbības grupām ir jānotiek skolās, risinot individuālos gadījumus. Pedagogi ir jāizglīto par resursiem, ko sadarbības grupa var sniegt skolai, kā ātrāk reaģēt, kā savā starpā sadarboties. Ja sadarbības grupa pati nekomunicē, neierosina, neinformē, tad nebūs rezultāta. Turpretī, ja sadarbība ir, tad arī skolai nav kādam jāziņo, liela daļa problēmu atrisināmas pašā skolā, tad arī ir mazāk gadījumu lielajā sadarbības grupā”;
- “[..] skolām un pedagogiem vajadzētu saprast, ko tieši sadarbības grupa dara, citādi speciālisti nerunā vienā valodā. Pedagogiem nepieciešamas zināšanas par preventīvā darba iespējām, kā tas izskatās un ko tas dod”;
- “[..] sadarbības grupai ir nepieciešama izglītojošā funkcija – speciālists norāda, ka pedagogi īsti neprot strādāt ar jauniešiem. Grupā ir iesaistīti arī naudas devēji

(deputāti) – tieši tāpēc, lai risinātu resursu jautājumu. Daudz sanāk strādāt ar skolas problēmām”;

- “Skolas tika identificētas (novadā) kā problemātiskās vietas, tāpēc tiek izstrādāts modelis – kā rīkoties. Šobrīd uzmanība tiek pievērsta PII (pirmsskolas izglītības iestādēm), (lai notiktu) dalīšanās ar informāciju pēc iespējas ātri”;
- “[..] vardarbība pret bērnu. Speciālisti ir informēti par pienākumu ziņot policijā un bāriņtiesā, bet uzmanība pievēršama gadījumiem, kad vardarbības veicējs var būt skolotājs, jo īpaši pret pusaudžiem. Sadarbība (ar skolu) ir laba tad, ja visiem iesaistītajiem ir līdzīga izpratne. Ja izpratnes nav, tā ir jāveido. Kā resursi tiek izmantotas pašvaldības, dažādi projekti. Ļoti svarīgs ir politiskais atbalsts, bet – arī politiķi ir cilvēki, ar kuriem var runāt”.

2.2.7. Sadarbības grupas darbības formas un inovācijas šajā jomā

Izpētes rezultātā konstatēts, ka kopumā sadarbības grupu speciālisti starpinstitūciju sadarbības modeli vērtē pozitīvi. To apliecina fakts, ka daudzās pašvaldībās līdzīgas grupas ir bijušas izveidotas jau pirms Noteikumu spēkā stāšanās, bet atsevišķās pašvaldībās grupas ir darbojušās desmit, piecpadsmit un vairāk gadus, līdz ar to šajā jomā jau ir uzkrāta un analizēta pieredze par šīs darba formas tālāko attīstību. Sadarbības grupu speciālisti atbalsta un kopumā izprot šo sadarbības formu, kā arī izprot Noteikumu tiesiskā regulējuma nepieciešamību. Diskusiju laikā tika identificēta atšķirīga prakse starpinstitūciju sadarbības jomā bērnu tiesību pārkāpumu prevencijā un tiesību aizsardzībā. Balstoties uz izpētes rezultātā iegūto informāciju, visas sadarbības grupas nosacīti var iedalīt apakšgrupās, proti:

- 1) pēc sadarbības grupas rašanās laika;
- 2) pēc sadarbības grupas darbības formas un vietas.

Vadoties no sadarbības grupas rašanās laika, tika identificēts, ka visas sadarbības grupas iespējams iedalīt tādās, (a) kuras ir izveidotas, jo stājās spēkā Noteikumi, kas paredzēja nolikuma izstrādi un noteica pienākumu šādas grupas izveidot; (b) kuru darbības nodrošināšanai ir izstrādāts nolikums, bet kuras praksē ir sanākušas tikai dažas reizes vai vēl nav sanākušas vispār; (c) tādas sadarbības grupas, kuras strādā jau ilgu laiku, ir uzkrājušas pieredzi un daudzas ir izveidojušas

savas pašvaldības specifikai atbilstošus starpinstitūciju sadarbības mehānismus, kas pēc savas būtības ir daudz attīstītāki nekā modelis, kas ietverts Noteikumos.¹⁴

Sadarbības grupu darbības forma ir ietverta sadarbības grupas nolikumā dažādos veidos, pamatā šī sadarbības forma arī noteic, kādi jautājumi tiek izskatīti sadarbības grupu sanāksmēs, kādi grupām tiek izvirzīti uzdevumi un kur sadarbības grupu sanāksmes notiek. Vadoties no sadarbības grupas organizācijas formas, visas sadarbības grupas nosacīti var iedalīt divās daļās, proti: *divu līmeņu grupas* un *viena līmeņa grupas*.

Korelācijā ar sadarbības grupas rašanās laiku ir iespējams secināt, ka sadarbības grupas, kurām lielāka pieredze, praksē jau ir izveidojušas vai virzās uz starpinstitūciju sadarbību divos līmeņos – multidisciplināro līmeni un starpinstitūciju līmeni, kur katrā sadarbības līmenī apakšgrupām tiek izvirzīti atsevišķi uzdevumi. Šāda pieeja nozīmē to, ka pastāv divu līmeņu sadarbība, kur – *starpinstitūciju sadarbības līmenī* sadarbības grupā sanāk dažādu institūciju pārstāvji (lēmumu pieņemšanas līmenis), kuri konkrētās pašvaldības teritorijā strādā ar bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas jautājumiem un pieņem stratēģiska rakstura vai darbības plānošanas un izvērtēšanas lēmumus, tai skaitā lēmumus par Bērnu tiesību aizsardzības stratēģiju attiecīgās pašvaldības teritorijā, attīstāmās prakses izvērtējumu un ieteikumus prakses pilnveidei, sadarbojas ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, sagatavo priekšlikumus nepieciešamo tiesību aktu papildināšanai un iesniedz tos Labklājības ministrijai, sagatavo priekšlikumus Bērnu lietu sadarbības padomei, kā arī iesaistās dažādu citu vadības līmeņa jautājumu risināšanā. Savukārt otrs līmenis strādā ar konkrētiem gadījumiem *multidisciplinārā*¹⁵ līmenī.

Viena līmeņa grupas tiek organizētas tikai gadījumu izskatīšanai, lielāko tiesu gadījumos, kas norādīti Noteikumos. Tieši viena līmeņa grupās iezīmējas situācija, kurā maz vietas atliek preventīvajam darbam, situācijas analīzei, darba pilnveides plānošanai, kā arī priekšlikumu sniegšanai Labklājības ministrijas Bērnu lietu sadarbības padomei. Tādējādi var secināt, ka faktiski pašvaldību sadarbības grupās ir nepieciešams otrs līmenis, kas būtu kā platforma attīstības stratēģiskai plānošanai, sadarbībai ar valsts pārvaldes iestādēm, tai skaitā Labklājības ministrijas Bērnu lietu sadarbības padomi un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju.

¹⁴ Autoru piebilde: šajā ziņojumā netiek pieminēti pašvaldību nosaukumi, lai neveidotos segregācija, kas varētu kaitēt speciālistu motivācijai un sadarbības grupas attīstībai konkrētā pašvaldībā. Proti, lai neiedalītu “labajos” un “sliktajos”.

¹⁵ Autoru piebilde: virknē pašvaldību šo multidisciplināro līmeni dēvē arī par starpprofesionāļu komandu.

Eiropas Padomes rekomendācijās dalībvalstis vairākkārt aicinātas izvērtēt starpinstitūciju sadarbības modeļu praktisku ieviešanu darbam ar bērniem un ģimenēm, jo sevišķi akcentējot, ka lēmumi šai jomā ir pieņemami, sadarbojoties ne tikai dažādām iestādēm un institūcijām (*starpinstitūciju sadarbība*), bet pirms lēmumu pieņemšanas analizējot katru gadījumu individuāli multidisciplinārās speciālistu komandās (*multidisciplinārā sadarbība*).¹⁶ Arī viens no diviem Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādņu 2013.-2019.gadam¹⁷ (turpmāk – Pamatnostādnes) apakšmērķiem ir starpinstitūciju sadarbības modeļa pilnveide, lai nodrošinātu pēc iespējas labāku palīdzību riska grupas bērniem un viņu vecākiem, tai skaitā uzlabojot veicamo preventīvo pasākumu kvalitāti bērnu tiesību aizsardzībā, panākot vardarbības un bērnu tiesību pārkāpumu mazināšanos, noziedzīgu nodarījumu skaita samazināšanos, ko izdarījuši bērni, kā arī recidīva faktoru novēršanu. Turklāt starpinstitūciju sadarbības nepieciešamība uzsvēta virknē Eiropas Komisijas rekomendāciju, tai skaitā:

1. Par bērna tiesībām un bērniem un ģimenēm draudzīgiem sociālajiem pakalpojumiem (CM/Rec(2011)12)¹⁸, IV daļas E. punktā norādīts, ka visām institūcijām, kas strādā bērnu tiesību aizsardzības jomā, ir jāsadarbojas *starpinstitucionālā* (starp institūcijām) un *multidisciplinārā* (starp dažādu jomu speciālistiem) līmenī.

2. Eiropas Padomes Vadlīnijas par bērniem draudzīgu justīciju rekomendē (70.-72.ieteikums)¹⁹ stiprināt starpinstitūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. Tiek uzsvērts, ka visos gadījumos, kad tiesību normu realizācijā tiek iesaistīti bērni, dažādu jomu speciālisti kopā var pieņemt lēmumus, kas ir bērnu labākajās interesēs, jo sevišķi gadījumos, kad bērns var vai jau ir nonācis konfliktā ar likumu vai var kļūt, vai jau ir kļuvis par vardarbības vai noziedzīga nodarījuma, vai cita likuma pārkāpuma upuri.

¹⁶ Skatīt arī: Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime. Economic and Social Council resolution 2005/20. Pieejams: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_on_Justice_in_Matters_involving_Child_Victims_and_Witnesses_of_Crime.pdf [aplūkots 22.10.2019.]

¹⁷ Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādnes 2013.–2019.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4469> [aplūkots 12.09.2019.].

¹⁸ Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families. Pieņemta 16.11.2011. Pieejams: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805afddf [12.01.2018.red.]

¹⁹ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Pieņemts 16.11.2010. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b2cf3> [30.03.2017. red.]

3. Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijā (Rec(2003)20)²⁰ par bērnu un jauniešu likumpārkāpumu novēršanas veidiem un bērnu un jauniešu justīcijas lomu uzsvērts (2.un 21.punkts), ka bērnu drošības jautājumos jāsadarbojas policijai, probācijai, sociālā darba speciālistiem un jaunatnes speciālistiem, juristiem, izglītības un nodarbinātības aģentūru darbiniekiem, veselības, kā arī citu iestāžu speciālistiem.

Arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas veiktajā pētījumā²¹ par bērnu tiesību aizsardzības programmu izstrādāšanu un īstenošanu pašvaldībās ir konstatēts, ka lielākajā daļā pašvaldību, proti, – 51 pašvaldībā, nav izstrādāta Bērnu tiesību aizsardzības programma. Pētījumā tika secināts, ka šādas programmas izstrādātas 9 pašvaldībās, 9 pašvaldības pie šādas programmas vēl tikai strādā, bet pārējās pašvaldībās bērnu tiesību aizsardzības jautājumi iekļauti citos attīstības dokumentos. Ņemot vērā prakses izpēti Latvijā un Eiropas Padomes rekomendācijas, ir pamats secinājumam, ka šāda prakse, kas tiek ieteikta Eiropas valstīm, ir praktiski nepieciešama, tāpēc turpmāk attīstāma arī Latvijā.

Domnīcās notikušajās diskusijās dalībnieki pauda arī šādus viedokļus:

- “Radās jautājumi par to, vai speciālisti grupā strādā par papildu atbildību vai pamatojoties uz pašreizējiem darba pienākumiem. Uzskatu, ka jābūt papildu atbildībai. Sākumā kolēģu vidū bija skepse, grupa tika uzskatīta par papildu slogu. Ieguvumi no tā, ka sapulcējas dažādi speciālisti – viedokļu apmaiņa, cita redzējuma iegūšana, jauni risinājumi. Sākumā sadarbības grupā bija iesaistīti kolēģi tikai speciālistu līmenī, tagad arī vairāk vadītāju līmenī”;
- “Sadarbība starp dažādām institūcijām notika jau iepriekš (piemērs – ceļa karte, kā rīkoties neattaisnotu kavējumu gadījumā), Noteikumi to formalizēja. Uzlabojamais aspekts – kapacitātes stiprināšana. Pieredzes apmaiņa, kas nodrošinātu arī saliedēšanos un efektivitātes uzlabošanu. Tiesiskais regulējums nav tik konkrēts, būtu labi visiem šajā darbā iesaistītajiem zināt citu kolēģu piemērus. Tāpat būtu svarīgi runāt par vienības (sadarbības grupas) piensumu pašvaldībai. Būtu nepieciešami (regulāri!) aicinājumi uz pieredzes apmaiņu – kā piemēri minēti jautājumi par datu apstrādi, sadarbību ar ģimenes ārstiem un citi”;

²⁰ Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice. Pieņemts 24.09.2003. Pieejams: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805df0b3 [12.01.2017. red.]

²¹ Bērnu tiesību aizsardzības programmu izstrādāšana un ieviešana pašvaldībās, IV daļa. Pieejams: <http://ejuz.lv/vbtaiaptauja> [aplūkots 12.10.2019.]

- “[..] kopš 2010.gada ir ieviesta divpakāpju sadarbība (pirms tam bija trīs līmeņu sadarbība). Jo lielāka pašvaldība, jo mazāk iespēju darīt, kā Noteikumi to paredz, mums ir liela pilsēta un ir grūti to realizēt. Nolikums ir izstrādāts abiem šobrīd spēkā esošajiem sadarbības līmeņiem. Bērnu tiesību aizsardzības komisija sanāk 6 reizes gadā un papildus visu laiku strādā starpprofesionāļu komandas jeb “mazās šūniņas”. Tie paši cilvēki ir arī administratīvajā komisijā, līdz ar to redzamo jautājumu loks ir plašs. Sastāvā šobrīd nav Valsts policijas, lai gan vajadzētu. Komisija nevēlētos noņemt darbu sociālā dienesta cilvēkiem, kuriem tāpat jāstrādā komandā, arī skolās ir atbalsta komandas. Mūsu speciālistu ieskatā individuālie gadījumi būtu jāskata “mazajās šūniņās”, savukārt komisijai būtu jāpieņem stratēģiski lēmumi augstākajā līmenī”;
- “[..] novadā sadarbības grupa izveidota pēc Noteikumu stāšanās spēkā. Papildus tai darbojas arī operatīvā sadarbības grupa, kas risina konkrētus gadījumus. Mazā grupa sanāk 2 reizes mēnesī”;
- “[..] individuālos gadījumus vada sociālais dienests. Būtu sarežģīti sadarbības grupas sastāvā ielikt Valsts policijas un Valsts probācijas dienestu pārstāvjus, jo šie speciālisti nav uz vietas mūsu pašvaldībā. Sadarbības grupa risina, piemēram, jautājumus par audžuģimenēm. Notiek arī elektroniska sadarbība, klātienē nesanākot kopā. Problēma – nav resursu! Pietrūkst psihologu, atkarību speciālistu, psihiatru, atbalsta personāla. Ja šie speciālisti būtu pieejami uz vietas, lietas nenonāktu izskatīšanai sociālajā dienestā un bāriņtiesā”;
- “Strādājam tikai ar samilzušiem gadījumiem. Izjūtam speciālistu trūkumu (nav arī psihologa). Tiek izmantota Valsts bērnu tiesību aizsardzības grupas palīdzība (domāta Konsultatīvā nodaļa). Piemēram, gadījumos ar atkarībām speciālisti izmanto audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus un izmantošanu katrā konkrētā gadījumā uzsāk no saraksta augšgala, bet kopumā var teikt, ka, piemēram, korekcijas programmas tiek ignorētas. Labs preventīvs efekts bija viena bērna nosūtīšanai uz Naukšēniem. Runājot par administratīvo komisiju – tā ir pelēkā zona, būtu nepieciešamas mācības (lielo pilsētu labais piemērs mazu novadu kontekstā ir ļoti tāls)”;
- “Ir izveidota divu līmeņu sadarbība – sadarbības grupā un novada līmenī. Pietrūkst pakalpojumu – psihiatri, narkologi nav pieejami, bet izvadāt uz Rīgu ir grūti, teju neiespējami”;

- “Grupa darbojas, satiekas četras reizes gadā, runā par lielākām tēmām. Reizi mēnesī tiekas speciālisti, lai runātu par konkrētiem, individuāliem gadījumiem, praktisku darbu uzņemas sociālā gadījuma vadītājs. Ierosinājums – izveidot dokumentu, kurā būtu apkopotas un ietvertas dažādas sadarbības formas”;
- “Sadarbības grupa risina konkrētus gadījumus. Iesaista bāriņtiesu, jo no tās vecāki mēdz baidīties”;
- “Mums ir mazs novads, visas atbildīgās iestādes atrodas vienā gaitenī, sadarbība veiksmīga. Skola mums ir kā problemātiskais posms. Lai gan visi soļi ir zināmi, gadījumi tiek sūtīti risināšanai uz sadarbības grupu. Savus resursus (psihologus, sociālos darbiniekus) skola neiesaista, notiek mēģinājumi atbrīvoties no problēmas”;
- “Sadarbības grupa ir jau no 2009. gada, tas ir sen. Sadarbība laba, visi pazīstami, taču šī grupa ir novecojusi. Tā mēs to redzam, tādēļ tagad rakstām jaunu nolikumu. Mums derētu kāds paraugs, kā to rakstīt, citādi meklējam internetā un špikojam no tur atrodamā parauga”;
- “Mums bija sadarbības grupa jau iepriekš (pirms Noteikumiem). Grupā liela loma izglītības pārvaldei. Izbraucām reidos uz nelabvēlīgām ģimenēm. Esam grupai piesaistījuši mediatoru darbam ar ģimeņu konfliktiem un medicīnas māsu, kas piedalās sēdēs”;
- “Sadarbības grupa mums ir jau divdesmit gadus, sastāvs ir ļoti plašs. Darbojamies ar individuāliem gadījumiem, ir atsevišķs speciālists grupā, kas izstrādā preventīvas programmas, citādi sadarbības grupai sanāk visu laiku strādāt ar sekām, tas nav pareizi. Programmas ir vajadzīgas ne tikai bērniem, bet arī vecākiem. Plānojam izstrādāt jaunu nolikumu, strādājam pie tā, vēl neiesniedzam apstiprināšanai, jo vēl gribam mācīties par starpinstitūciju sadarbību”;
- “Mūsu novadā katrā skolā ir “mazā komisija”, kas risina atsevišķus gadījumus ar skolēniem, kas šajā skolā mācās. Tikai gadījumos, kuros ir nepieciešama lielāka iejaukšanās, jautājums tiek skatīts pašvaldības sadarbības grupā”;
- “Strādājam divos līmeņos, individuālos gadījumus risinām operatīvajā grupā, kas strādā arī vasarā”;
- “Grupa starpprofesionāļu līmenī strādā no 2013. gada. Pēc Noteikumu spēkā stāšanās esam izstrādājuši nolikumu, bet tas vēl nav apstiprināts. Saskaņā ar mūsu redzējumu mēs strādāsim divos līmeņos”;

- “Sadarbības grupa ir sen, un mums ir savs redzējums, kā tai jādarbojas. Dodamies reidos ar pašvaldības policiju, apmeklējam skolas, vēlamies darboties preventīvi, ejam prom no kontroles. Esam veikuši pasākumus, lai iesaistītu sadarbībā pirmsskolas iestāžu pārstāvjus, mudinām viņiem vairāk strādāt ar vecākiem, kamēr bērni mazi. Preventīvajam darbam jānotiek izglītības iestādē. Sadarbības grupu vada mūsu pašvaldības deputāts”.

3. Izpētes izpildes problēmjaudājumi

Izpētes veikšanas gaitā būtiskas problēmas netika konstatētas, lai gan bija atsevišķas situācijas, kas bija saistītas ar riskiem, kuru vadības mehānismi tika jau sākotnēji ietverti "Pakalpojuma risku analīzē un to novēršanas mehānismā".

Riski	Risku sākotnējais novērtējums		Risku mazināšanas pasākumi izpētes laikā un to rezultāti
	Varbūtības pakāpe (ļoti maza/ maza/ iespējama/ liela/ ļoti liela)	Ietekmes pakāpe (neliela/ vidēja/ liela/ ļoti liela)	
Pakalpojuma apjoms ir liels iepretim tā izpildes laika periodam no līguma noslēgšanas dienas līdz izpildes datumam, kas ir 2019.gada 31.oktobris.	Lielā	Vidēja	Izpētes procesā noteiktais kontroles mehānisms bija pietiekams, lai riskus savlaicīgi identificētu un novērstu. Laika grafika riski neiestājās.
Personāla mainība no izpildītāja puses.	Ļoti maza	Neliela	Riska iestāšanās iespēja bija ļoti maza, jo izpētes veikšanai tika noteikts salīdzinoši neliels laika posms, kurā parasti cilvēkresursu risks neiestājās.
Mērķa grupas neatsaucība aizpildot anketas, piedaloties padziļinātajās intervijās un piedaloties sešās domnīcās.	Iespējama	Vidēja	Mērķa grupas atsaucība, aizpildot tīmeklī izveidoto anketu, bija sākotnēji liela, bet tad mazinājās. Novēršot šo risku, pētnieki vairākkārt atkārtoti sazinājās ar mērķa grupu gan telefoniski, gan nosūtot atgādinājuma e-pastus, līdz mērķa grupas plānotais apjoms tika sasniegts. Padziļinātās intervijas aizņēma daudz laika ne tikai intervētājiem, bet arī mērķa grupai. Lai šo risku mazinātu, tika piedāvāts intervijas veikt telefoniski, kā arī rakstiski. Tika pieļauts, ka uz domnīcām klātienē pieteiksies 20 speciālisti, bet ieradīsies faktiski mazāk. Tāpēc uz domnīcām tika aicināti ap 25 cilvēkiem, lai mazinātu šo risku.
Vāja komunikācija pašvaldības ietvarā, apgrūtināta informācijas aprīte.	Risks sākotnēji netika plānots.	Risks sākotnēji netika plānots.	Tika konstatēta atsevišķās pašvaldībās un atrisināts, nomainot par izpētes aktivitātēm atbildīgos cilvēkus. Vislielāko

			atsaucību demonstrēja bāriņtiesu, sociālo dienestu un izglītības pārvalžu speciālisti.
--	--	--	--

4. Eiropas Savienības valstu prakse starpinstitūciju sadarbībā

Eiropas valstu prakse starpinstitūciju sadarbībā bērnu tiesību aizsardzības jomā ir noteikta, balstoties uz Eiropas Padomes Ministru komitejas Vadlīnijām par bērniem draudzīgu justīciju²² piektās sadaļas 70.-72.punktā. Vadlīnijās uzsvērts, ka darbs bērnu tiesību aizsardzībā organizējams starpinstitūciju sadarbības formā, papildus uzsverot, ka visos gadījumos, kad tiek pieņemti lēmumi par bērniem, ir jāveic konsultācijas un jāņem vērā dažādu profesionāļu ieteikumi. Uzsvērts, ka multidisciplinārs darbs īstenojams ar bērniem, kas pārkāpuši likumu vai cietuši no likuma pārkāpumiem vai citiem tiesību aizskārumiem. Vadlīniju skaidrojošajā memorandā tiek minēts integrēts, uz bērnu centrēts starpinstitūciju sadarbības modelis, kāds darbojas Norvēģijā un Zviedrijā, proti – Bērnu māja, kas ir vienas pieturas aģentūras (izvietotas visā valstī), kur speciālisti strādā ar bērniem, kas cietuši no vardarbības, vai tiem nodarīts citāda veida kaitējums bērna tiesību pārkāpuma gadījumā. Metode tiek lietota situācijās, kad notiek izmeklēšana noziedzīga nodarījuma gadījumā vai arī lieta atrodas sociālā darbinieka vadībā. Sadarbībā ir iesaistītas visas institūcijas, kuras piedalās konkrētā gadījuma risināšanā – policija, prokuratūra, sociālais dienests, psihologi un citi valsts un pašvaldību speciālisti. Uz šīs platformas bāzes tiek īstenoti dažādi uzdevumi, piemēram, bērna uzklauššana un viedokļa noskaidrošana, medicīniskās pārbaudes vai citas nepieciešamās izpētes.

Neraugoties uz šiem ieteikumiem, starpinstitūciju sadarbības prakse dažādās Eiropas valstīs variē atkarībā no sociālajām un tiesiskajām tradīcijām, iegūtās pieredzes, vides faktoriem un citiem aspektiem. Valstīs, kur starpinstitūciju sadarbībai ir dziļākas tradīcijas, ir veikti neskaitāmi pētījumi, kā arī rastas visaptverošas metodes sadarbības īstenošanā. Tādās valstīs kā Zviedrija, Nīderlande, Norvēģija, Īrija starpinstitūciju sadarbības modeļi ir integrēti tiesību normās kā sistēmiski risinājumi un par to lietderību vairs netiek spriests, vienīgi par efektīvāko izpildes formu. Apvienotajā Karalistē pastāv atšķirīgas pieejas Anglijā un Velsā, Ziemeļīrijā, Skotijā. Lai varētu analizēt dažādās sistēmas, speciālisti tās ir pētījuši un sistematizējuši.

Starpinstitūciju sadarbības jomā bērnu tiesību aizsardzībā ir īstenoti daudzi padziļināti pētījumi²³, pēc kuriem starpinstitūciju sadarbības formas tiek sistematizētas apakšgrupās atkarībā

²² Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Brussels: Council of Europe Publishing, 2011, page 66. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b2cf3> [skatīts 30.09.2019].

²³ Skatīt piemēram: Carmel Duggan, Carmel Corrigan. A LITERATURE REVIEW OF INTER-AGENCY WORK

no bērnu tiesību aizsardzības jomas, kurā speciālisti strādā. Proti, tiek nodalīta starpinstitūciju sadarbība (a) bērnu tiesību aizsardzībā, labklājības un ģimenes atbalsta jomā, (b) bērnu un jauniešu justīcijā, (c) atsevišķi tiek nodalīts starpinstitūciju darbs bērnu izglītības sistēmā. M. Atkinsons²⁴ norāda, ka kopumā pastāv pieci starpinstitūciju sadarbības modeļi atkarībā no to organizācijas veida:

- 1) lēmumu pieņemšanas grupas (pamata uzdevums ir lēmumu pieņemšana);
- 2) apvienotās konsultatīvās un profesionālās pilnveides grupas (pamata uzdevums ir praktiskās informācijas apmaiņa, lai īstenotu profesionālo izaugsmi);
- 3) uz mērķa grupu (bērnu) centrēts sadarbības modelis konkrēta pakalpojuma sniegšanai vai uzdevuma veikšanai (pamata uzdevums ir sniegt bērnam konkrētu pakalpojumu noteiktā situācijā);
- 4) koordinēts pakalpojums – ieceļot koordinatoru, vienā vietā apkopojot dažādas zināšanas, lai sniegtu koordinētāku un visaptverošāku pakalpojumu (šis ir pastāvīgs risinājums, kas ilgstoši darbojas konkrētā bērnu tiesību aizsardzības jomā. Piemēram, sadarbības grupas Latvijas pašvaldībās, ko paredz Noteikumi, tāpat uz šo kategoriju var attiecināt arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvo nodaļu²⁵);
- 5) operatīvās reaģēšanas jeb krīzes komanda, kurā darbojas speciālisti no dažādām institūcijām vienlaicīgi un ar vienotu mērķi (piemēram, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Krīzes komanda²⁶).

Pārskatā par bērnu un ģimenes dienestu atbilstību Īrijā²⁷ tika norādīts, ka starpinstitūciju sadarbība bērnu tiesību aizsardzībā, labklājības un ģimenes atbalsta jomā no trijām minētajām ir viskomplicētākā, jo ietver procedūras ar visjutīgākajām mērķa grupām. Piemēram, Īrijā nodala *bērna tiesību aizsardzības* jautājumus – nolaidība attiecībā pret bērnu; fiziska, emocionāla vai seksuāla vardarbība, – no *bērnu labklājības jautājumiem*, proti – ja pēc sākotnējā novērtējuma nav tieša vai pastāvīga riska bērnam, tomēr, ja bērna emocionālās, psiholoģiskās vai sociālās vajadzības netiek apmierinātas un pēc tam pastāv traucētas attīstības risks. Biežāk sastopamas bērnu un

WITH A PARTICULAR FOCUS ON CHILDREN'S SERVICES, WRC Social and Economic Consultants Ltd., 2009.

²⁴ Atkinson, M., Doherty, P. and Kinder, K. Multi-agency working: models, challenges and key factors for success', *Journal of Early Childhood Research*, Vol. 3, Issue 1, 2007, pages 7–17.

²⁵ Konsultatīvā nodaļa. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/esf_projekts_/par_konsultativo_nodalu/ [aplūkots 23.10.2019.].

²⁶ Kas ir Krīzes komanda? Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/krizes_komanda/kas_ir_krizes_komanda/ [aplūkots 12.09.2019.].

²⁷ Health Service Executive (2007b) *Review of Adequacy of Services for Children and Families 2012*, Dublin: HSE.

jauniešu labklājības problēmas, nevis aizsardzības gadījumi, tajā skaitā ir bērni ar emocionālām, uzvedības problēmām, alkohola vai narkotisko vielu pārmērīgu izmantošanu, iesaistīšanos noziegumos, bērnu grūtniecība, fiziskas slimības vai invaliditāte un garīgās veselības vai mācīšanās traucējumi.²⁸ Šis sadalījums arī nosaka, kādu iemeslu dēļ starpinstitūciju sadarbībai bērnu tiesību īstenošanas jomā ir tik būtiska loma, jo bērns no vienas kategorijas citā var pāriet dažu stundu laikā, piemēram, notiekot likuma pārkāpumam.

4.1. Īrijā²⁹ starpinstitūciju sadarbības modelis ir attīstīts kopš 1985.gada un vēl joprojām atrodas pilnveides procesā. Modelis iedalīts divos līmeņos – stratēģiskajā un operatīvajā.

Stratēģiskajā līmenī:

- a) tiek attīstīta sistēmiska, ilgtspējīga vadības struktūra;
- b) iekļaujoša, neformāla, bet profesionāla ētika;
- c) iekļaujošas metodes vecāku, bērnu un profesionāļu savstarpējai sapratnei.

Operatīvā līmenī:

- a) pašvaldību vispārējo pakalpojumu regulārs audits un pakalpojumu aktualizēšana;
- b) bērnu un vecāku agrīna vajadzību identificēšana, lai savlaicīgi nodrošinātu pakalpojumus;
- c) darbinieku ar atbilstošu kvalifikāciju atlase, apmācība un izvietošana pašvaldību līmenī;
- d) vairāku aģentūru komandas darba plānošana un īstenošana vietējā līmenī.

Modelī ir vairākas vēsturiski attīstījušās komponentes, kuras visas ir savstarpēji saistītas, jo starpinstitūciju sadarbība nav tikai viena līmeņa atbildība, bet to izprot kā sistēmu, kas ir funkcionāli savstarpēji saistīta:

1. COMTEC programma, kas tika izveidota 1985. gadā, lai koordinētu pakalpojumu sniegšanu personām, kas jaunākas par 25 gadiem. COMTEC programmas mērķis bija atvieglot: a) koordinācijas izveidi un attīstību vietējā līmenī; b) pašvaldību līdzdalību pakalpojumu sniegšanā un plānošanā; c) pašvaldību plānu (stratēģiju) izstrādē un ieviešanā bērnu tiesību jautājumos. Tika izveidotas astoņas COMTEC jomas ar līdzīgu struktūru: direktors, plānošanas nodaļa un konsultatīvā padome. Plānošanas vienības veidoja galveno

²⁸ Turpat, 62. lpp.

²⁹ Barnes J., Melhuish E. at al. Inter-agency coordination of services for children and families, 2017. Pieejams: <http://ejuz.lv/58xc> [aplūkots 12.09.2019.].

aģentūru pašvaldību pārstāvji, kas jauniešiem nodrošina izglītības, apmācības un nodarbinātības pakalpojumus. Viņu galvenais uzdevums bija formulēt un uzraudzīt divu gadu plāna īstenošanu tam paredzētajā apgabalā. Konsultatīvajā padomē bija plašs valsts, privāto un brīvprātīgo pārstāvju loks.

2. Attīstības fonds. Kopienas attīstības fonds (CDF) sniedza finansējumu kopienu resursu centriem, lai tie varētu darboties kā kontaktpunkti sabiedrības attīstības aktivitātēs savās teritorijās. Finansēto projektu uzsvārs bija uz "vietējo pašvaldību iesaistīšanu, izstrādājot pieejas problēmu risināšanai, un ar veiksmīgu partnerību izveidi starp brīvprātīgajām un likumā noteiktajām aģentūrām" (vēlāk tas kļuva par Sociālās labklājības departamentu, 1990). Sākotnēji tika finansēti 14 sabiedrības resursu centri visā valstī (tagad 181).
3. Eiropas Savienības agrīnās programmas, jo īpaši nabadzības novēršanas programmas un LEADER bija nozīmīgas, lai vietējā līmenī izveidotu aģentūru tīklu, kas īsteno efektīvu sadarbību reģionos ar paaugstinātu sociālu risku un lauku apvidos. Šīs aģentūras arī kalpoja, lai izveidotu partnerības mehānismus un formalizētu sabiedrības un brīvprātīgā sektora lomu tajos (tika paveikts deviņdesmito gadu sākumā).
4. Pilsētu un novadu attīstības padomju (CDB) ieviešana 1996. gadā bija daļa no vietējās pašvaldības un vietējās attīstības integrācijas stratēģijas. CDB ir pārstāvētas vietējās pašvaldības, valsts aģentūras un sociālie partneri. Viņu funkcija ir nodrošināt integrētu attīstību apgabala vai pilsētas līmenī, un viņi pārbauda pilsētas vai novada attīstības plānu izstrādi un ieviešanu. Tie ir plaša mēroga dokumenti, kas ietver vides ekonomiskos un komerciālos aspektus, kā arī sociālās iekļaušanas pasākumus. Katrā CDB ir arī Kopienas un uzņēmumu direktors, kurš darbojas kā saikne ar kopienu un brīvprātīgo sektoru. Pēc tam CDB aizgādībā tika izveidotas Sociālās integrācijas pasākumu darba grupas, lai koordinētu Nacionālā attīstības plāna sociālās iekļaušanas pasākumu īstenošanu. Tādējādi Sociālās integrācijas pasākumu darba grupas kļuva par pamatu starpinstitūciju sadarbības formāta ieviešanai bērnu tiesību jautājumos.

Darba struktūras starp aģentūrām ir atšķirīgas, taču ir dažas kopīgas iezīmes. Viena no šādām īpašībām ir paredzēta divpakāpju struktūras izveidošanai pašvaldību līmenī. Pirmo līmeni veido konsultāciju vai plānošanas mehānisms, kuru formāli var veidot kā valdi, komiteju, vadības grupu, darba grupu.³⁰ Šajā līmenī vienmēr ietilpst sabiedrības sektora pārstāvji un tās likumā noteiktās aģentūras, kas visvairāk attiecas uz konkrēto kompetenci (skatīt turpmāk sadaļu par dalībniekiem).

³⁰ Walsh J., Craig S. and McCarthy D. Local Partnerships for Social Inclusion, Dublin, Combat Poverty Agency, 1998.

Dažos gadījumos tiek pārstāvēta arī vietējā biznesa kopiena un vietējie pārstāvji. Otrais līmenis ir operatīvā vienība vai koordinācijas vienība, ko parasti veido vadītājs un personāls, kas atbild par rīcības plāna izstrādi un izpildi. Daudzos gadījumos pastāv arī vidus līmenis, kuru veido apakškomitejas vai konsultatīvās grupas. Kelleheri³¹ atzīmē, ka vidus līmeņa grupām ir nozīme, paplašinot sadarbības modeli, bet nav obligāti jāveic izpildvaras pienākumi, tajā skaitā jāpieņem lēmumi attiecībā uz mērķa grupu.

Līdz ar to ir iespējams secināt, ka Īrijā starpinstitūciju sadarbības modeļi vietējā līmenī atšķiras atkarībā no katras pašvaldības vajadzībām un reģionālajām īpatnībām, tomēr sistēma tiek vadīta ar informācijas apmaiņas (tajā skaitā tiešsaistes tīmekļa vietnes), tālākizglītības un aktuālu vadlīniju starpniecību, kas palīdz starp dažātajām procesā iesaistītajā aģentūrām saglabāt izpratni par kopīgiem mērķiem, uzdevumiem un procedūrām.

4.2. Īrijas sistēmā ir saskatāmas gan centralizācijas, gan decentralizācijas pazīmes bērnu tiesību aizsardzības sistēmas kopējā organizācijā un starpinstitūciju sadarbībā, taču Nīderlandē pēc 2015. gada ir notikusi bērnu tiesību aizsardzības reforma, decentralizējot funkcijas. Tomēr jāņem vērā, ka decentralizācijas pamatā ir ne vien ideja par integrētu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu, kam noteikti preventīvā darba pamatmērķi pilnīgi jaunā tiesiskajā regulējumā, bet arī iepriekšējs mērķtiecīgs darbs pašvaldību kapacitātes stiprināšanā, tajā skaitā – starpinstitūciju sadarbības modeļa izstrāde un nostiprināšana, kā arī dažādu bērnu tiesību aizsardzības subjektu profesionālās veiktspējas paaugstināšana – kopēja izpratne par vienotiem mērķiem un darba formām.

Valsts valdības līmenī Veselības, Labklājības un Sporta ministrija ir atbildīga par vispārējo jaunatnes politiku un specializētajiem pakalpojumiem ģimenēm un bērniem. Drošības un Tieslietu ministrija ir atbildīga par nepilngadīgo justīcijas politiku un ar to saistītajām institūcijām. Par visiem izglītības jautājumiem atbild Izglītības ministrija. Sociālo lietu un nodarbinātības ministrija veic ar nodarbinātību saistītus pasākumus, tostarp īsteno funkcijas, kas ar Bērnu aprūpes likumu noteiktas bērnu dārzēm un rotaļu laukumiem.

Nīderlandē pāreja uz decentralizētu modeli nozīmēja, ka vairums jauniešu labklājības nodrošināšanas uzdevumu ir nodoti vietējām pašvaldībām. Minētais nozīmē, ka 393 pašvaldībām ir jābūt spējīgām izstrādāt integrētu politiku jaunatnes jomā³² un piedāvāt labi koordinētu aprūpi,

³¹ Kelleher P. and Kelleher C. Inter-agency work in Ireland. Unpublished report for West Tallaght CDI, 2005.

³² Autoru piezīme: par jauniešiem Nīderlandē uzskata bērnus un jauniešus no dzimšanas brīža līdz 25 gadiem.

kas pielāgota vietējām un individuālajām situācijām, kā arī bērnu un jauniešu vajadzībām. Ģimenēm un sociālajiem tīkliem tika piešķirta lielāka loma šajā procesā, lielāka preventīvā ietekme un labāka pakalpojumu koordinācija un integrācija. Tika prognozēts, ka tam vajadzētu radīt saskaņotākus, efektīvākus, pārredzamākus un lētākus pakalpojumus bērniem, jauniešiem un ģimenēm.

Nīderlandes jauniešu aprūpes un labklājības sistēma sastāv no dažādiem pakalpojumu līmeņiem: universālajiem pakalpojumiem, preventīvajiem pakalpojumiem un specializētajiem pakalpojumiem. Universālo pakalpojumu piemēri ir – darbs ar jaunatni, bērnu aprūpe un skolas (pedagoģiskie līdzekļi). Preventīvie pakalpojumi ietver bērnu veselības aprūpi, vispārējo sociālo darbu un vecāku atbalstu (prevencijas dienesti, starpinstitūciju sadarbība). Specializēto pakalpojumu piemēri ir – jauniešu atbalsta pakalpojumi, jauniešu garīgās veselības aprūpes pakalpojumi un bērnu tiesību aizsardzības pakalpojumi (sekundārās prevencijas pasākumi). Nosacīti kā ceturto līmeni Nīderlandē izdala darbu ar sabiedrību un paplašināto ģimeni (angļu val. – *parenting together*³³), kas ir nesaraujami saistīts ar iepriekšējiem pakalpojumu līmeņiem, proti, kurā pakalpojumu līmenī tiek strādāts ar bērnu vai jauniešu, tajā pašā pakalpojumu līmenī tiek strādāts ar ģimeni, ja ir tādas indikācijas.

Kopumā Nīderlandē ir četri tiesību akti, kas attiecas uz jauno bērnu un jauniešu tiesību aizsardzības un labklājības sistēmu, reformas ietvarā tie visi pārstrādāti no jauna, proti:

1. Bērnu un jaunatnes likumā (*Jeugdwet, 2015*³⁴) noteikts: vietējās pašvaldības atbilstoši savas jaunatnes politikai ir atbildīgas par specializētajā aprūpē esošo bērnu skaita samazināšanu, preventīvo, tajā skaitā agrīno intervenču īstenošanu un atbalsta palielināšanu un sociālo saišu stiprināšanu.
2. Sociālā atbalsta likums (*Wmo, 2015*³⁵): pašvaldības ir atbildīgas par sociālā atbalsta nodrošināšanu, lai atsevišķas personas iekļautos sabiedrībā.

³³ Autoru piezīme: "Vecāki kopā lielāko tiesu tiek atpazīta kā programma (pakalpojums) vecākiem, neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā vai šķirti; ir šķirti, pēc civilās partnerības izjukšanas vai jauktās ģimenēs; kuriem ir grūtības kopīgi audzināt bērnus un kuri konfliktē vecāku tiesību un pienākumu jautājumos.

³⁴ Youth Act, Law of 1 March 2014 on rules on municipal responsibility for the prevention, support, assistance and care of young people and parents in the event of growing up and upbringing problems, psychological problems and disorders (latviešu val. – 2014. gada 1. marta likums par pašvaldību pienākumiem prevencijas, atbalsta, palīdzības un aprūpes nodrošināšanā jauniešiem un vecākiem saistībā ar augšanas un audzināšanas problēmām, kā arī psiholoģisku problēmu un traucējumu gadījumos). Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-07-01#Hoofdstuk4> [aplūkots 23.10.2019.].

³⁵ Social Support Act, Law of 9 July 2014, laying down rules on municipal support in the field of self-reliance, participation, protected living and reception (latviešu val. – 2014. gada 9. jūlija likums, ar kuru paredz noteikumus par pašvaldības atbalstu pašpalīdzības, līdzdalības, aizsargātas dzīves un uzņemšanas jomā). Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2019-07-01> [aplūkots 23.10.2019.].

3. Līdzdalības likums (*Participatiewet, 2015*³⁶): mērķis ir dot iespēju un atbalstīt tādu jauniešu līdzdalību sabiedrībā, kuriem ir attīstības vai uzvedības problēmas.
4. Likums par atbilstošu izglītību (*Wet Passend Onderwijs, 2014*): skolām tiek noteikts pienākums rūpēties, lai bērni pēc iespējas vairāk iekļautos vispārizglītojošajā izglītībā.

Kopš 2015. gada Nīderlandes bērnu labklājības sistēma tika pilnībā decentralizēta un reformēta. Pašvaldību iestādes kļuva atbildīgas par visu universālo, preventīvo un specializēto atbalstu, aprūpi un tiesību aizsardzību visiem bērniem, jauniešiem un ģimenēm, ieskaitot tos, kuriem ir virkne sociāla rakstura problēmu. Vienlaikus šo pakalpojumu vienotu standartu koordinē dažādas Nīderlandes valdības iestādes.³⁷

Sistēma kopumā organizēta trīs līmeņos: nacionālajā (Veselības, Labklājības un Sporta ministrija; Drošības un Tieslietu ministrija, Izglītības, kultūras un zinātnes ministrija, Sociālo lietu un nodarbinātības ministrija), reģionālajā un vietējo pašvaldību līmenī. Reģionālajā līmenī pašvaldības ir izveidojušas alianses tādu pakalpojumu sniegšanai kā aprūpe iestādē, audžuģimenē, bērnu aizsardzības pasākumu veikšanai, jauniešu probācijai un noteikta veida specializētai aprūpei vai drošai aprūpei. Trūkstošos pakalpojumus reģionālās alianses iepērk no pakalpojumu sniedzējiem. Šobrīd Nīderlandē ir 42 bērnu labklājības tīkla reģioni. Šie bērnu labklājības reģioni nav reģionālas pašvaldību vai valsts iestādes, bet uz vienošanās pamata dibinātas platformas pakalpojumu nodrošināšanai. No katra bērnu labklājības reģiona J42 ("J" apzīmē "jeugd", holandiešu valodas vārds "jaunatne", bet cipars nozīmē reģiona numuru) ir pārstāvēts viens padomnieks. J42 tīklā padomnieki sadarbojas, lai īstenotu visus uzdevumus vietējo pašvaldību līmenī. J42 sanāsmēs piedalās arī Veselības, Labklājības un Sporta ministrijas finanšu pārvaldnieki. Labklājības tīkla J42 reģionālā tīkla uzdevums ir nodrošināt vienotu pakalpojumu grozu Nīderlandes 393 vietējās pašvaldībās, jo vietējām pašvaldībām atsevišķi nav kapacitātes un resursu šo pakalpojumu administrēšanā.³⁸

Vietējā līmenī visas 393 Nīderlandes pašvaldības ir atbildīgas par bērnu, jauniešu un ģimeņu aprūpes nepārtrauktību. Tas attiecas uz darbu ar skolām un jaunatnes lietām, atbalsta un aprūpes

³⁶ Participation Act, Law of 9 October 2003, establishing a law on support for work integration and the provision of assistance by municipalities (latv.val. – noteic noteikumus par atbalstu integrācijai darba tirgū un pašvaldības sniegto palīdzību). Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015703/2019-07-01> [aplūkots 23.10.2019.].

³⁷ Bosscher N. The decentralisation and transformation of the Dutch youth care system, 2014. Pieejams: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Decentralisation-Dutch-youth-care-system-update-june-2014.pdf> [aplūkots 12.09.2019.].

³⁸ Daamen E., Hilverding P. Country sheet on youth policy in the Netherlands, 2016, page 7. Pieejams: <http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Country-sheet-the-Netherlands-2016.pdf> [aplūkots 23.10.2019.].

sniegšanu, kam nepieciešama palīdzība. Pašvaldības pienākums ir piedāvāt pakalpojumus bērniem, vecākiem un profesionāļiem, kas strādā ar bērniem. Tam ir jānotiek tādā veidā, lai bērni varētu uzaugt drošībā, būt veseli, kļūt neatkarīgi, pašpietiekami un iesaistīties sociālajā vidē atbilstoši viņu vecumam un attīstības pakāpei. Pašvaldība izlemj, kuri pakalpojumi ir pieejami bez maksas un kuri nav. Kā jau minēts iepriekš, bērnu un jauniešu aprūpes un labklājības sistēma sastāv no: *universālajiem, preventīvajiem un specializētajiem* pakalpojumiem (pakalpojumu grozs), kurus plāno reģionālajā līmenī, piedaloties nozares ministriju pārstāvjiem, bet īsteno vietējo pašvaldību līmenī, nosakot atsevišķus (dārgākos un retāk lietojamus) pakalpojumus kā reģionālus, kas pieejami centralizēti J42 līmenī. Attiecīgi universālie pakalpojumi ietver dažādus atbalsta veidus bērniem, jauniešiem un viņu ģimenēm, lai nelielas problēmas nepārvērstos nopietnos riskos. Šos universālos pakalpojumus finansē dažādas aģentūras (valsts, pašvaldību, piesaistītie speciālisti). Pašvaldību mērķis ir stiprināt šos universālos pakalpojumus, lai ļautu speciālistiem pienācīgi risināt nelielas bērnu audzināšanas grūtības un atklātu nopietnākas problēmas. Preventīvo pakalpojumu (primārās prevencijas pakalpojumi) jomā pašvaldības nodrošina bērnu veselības aizsardzību, sociālo darbu un sniedz atbalstu vecākiem bērnu audzināšanas jautājumos, šajā ietvarā darbojas arī pašvaldību Jauniešu un ģimenes centri. Preventīvo pakalpojumu mērķis ir problēmu atklāšana agrīnā stadijā un agrīnās intervences. Vienlaikus preventīvie pakalpojumi ietver tādu profesionāļu tālākizglītību, kas strādā ar ģimenēm un bērniem universālajā un preventīvajā līmenī. Reģionālā un nacionālā līmenī tiek nodrošināti specializētie pakalpojumi, tajā skaitā reģionālajos bērnu un jauniešu aprūpes centros, bērnu un jauniešu garīgās veselības aprūpes pakalpojumi un bērnu tiesību aizsardzības pakalpojumi. Nīderlandē 12 provinces un trīs lielās pilsētu teritorijas ir atbildīgas par tā saucamajām Jauniešu aprūpes aģentūrām un jauniešu aprūpes pakalpojumiem. Vietējās jauniešu aprūpes aģentūras ir piekļuves punkti provinces jauniešu aprūpes dienestiem. Tās ir neatkarīgas aģentūras, kuru uzdevums ir strādāt ar bērniem un ģimenēm, kurām ir augsti riski, vienlaikus provinču Jauniešu aprūpes aģentūrām ir pienākums īstenot bērnu tiesību aizsardzības funkcijas, kā arī veikt uzdevumus, kas saistīti ar bērnu un jauniešu probāciju. Provinces līmenī ir pieejami ambulatorie pakalpojumi, speciālā pedagoga atbalsts, ģimenes asistenta pakalpojumi ģimenēm ar multifunkcionālām problēmām, pusceļa mājas, ārpusģimenes bērnu aprūpe institūcijā un audžuģimeņu pakalpojumi.

Speciālo pakalpojumu līmenī strādājošās Jauniešu aprūpes aģentūras veic arī starpinstitūciju sadarbības pienākumus, veidojot saikni starp preventīvā sociālā darbā iesaistītajiem profesionāļiem un izglītības iestāžu speciālistiem visos prevencijas līmeņos. Pamatojoties uz šo sadarbību, tiek veidotas Aprūpes padomdevēju komandas. Tajās sadarbojas dažādu nozaru

profesionāļi, kuri savus pamata pienākumus veic Jauniešu un ģimenes centros, Jauniešu aprūpes aģentūrās, sociālajā dienestā, izglītības sektorā, policijā un militārajā dienestā. Šo starpinstitūciju komandu mērķis ir atbalstīt skolas, palīdzot pedagogiem atpazīt bērnu uzvedības riskus agrīnā posmā, kā arī izvēlēties atbilstošu atbalsta (pakalpojuma) veidu agrīnās vai citas intervences veikšanai.

Kopš Bērnu un jaunatnes likuma spēkā stāšanās Nīderlandē pašvaldības eksperimentē ar dažādām starpinstitūciju sadarbības formām bērnu un jauniešu labklājības, mentālās veselības un sociālā darba jomā. Lielāko tiesu speciālisti darbā pielieto integrētas darba metodes, lai strādātu ar vienu ģimeni, pēc viena plāna un ar vienu lietas vadītāju (angļu val. – *One Family, One Plan, One Coordinator*).³⁹

Šādas sadarbības formas mērķis ir panākt pēc iespējas mazāku ģimenes kontakta reižu skaitu ar institūcijām, panākt vislabāko sapratni starp pakalpojuma sniedzēju, bērnu un ģimeni, kā arī veicināt maksimālu efektu no sniegtā pakalpojuma. Šādā gadījumā starpinstitūciju sadarbībā iesaistās lietas vadītājs, nodrošinot pakalpojumu, bet ģimene ir tiešā kontaktā tikai ar vienu lietas vadītāju.

Aprakstot iekļaujošās metodes darbam ar ģimenēm un bērniem Nīderlandē, Hilverdings⁴⁰ ir norādījis, ka speciālistu starpā šobrīd ir aktuāla diskusija par to, vai iekļaujošās un visaptverošās metodes, kuras tiek pielietotas darbā ar ģimenēm un bērniem, būtu patiesībā jāpielieto sociālajā un citās darbības jomās, strādājot ar plašāku klientu loku, proti – ne tikai ar bērniem un jauniešiem, bet visiem cilvēkiem vecumā no nulles līdz vismaz 100 gadiem.

Arī šajā izpētē vienā no sešām domnīcu diskusijām tika identificēta prakse, kurā starpinstitūciju sadarbības grupas formāts tiek lietots arī darbam ar citām sociāli jutīgām grupām (piemēram – senioriem), ne tikai bērniem un jauniešiem.

Bez bērnu un jauniešu labklājības, mentālās veselības un sociālā darba jomas Nīderlandē starpinstitūciju sadarbības grupas tiek veidotas izglītības iestādēs. Nīderlandē bērni skolas gaitas sāk agrāk nekā Latvijā, proti, no četrus gadu vecuma.⁴¹ Skolām ir pienākums nodrošināt bērnu

³⁹ Skatīt arī: Feinstein R.E., Connelly J.V., Feinstein M.S. Integrating behavioral health and primary care, Oxford University Press, 2017, pages.47.-50. Pieejams: <https://ej.uz/oxford-beh> [aplūkots 12.10.2019.].

⁴⁰ Hilverdink P. Generalist working with youth and families in the Netherlands, Nederlands Jeugd Instituut, 2013, page 3. Pieejams: <http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Generalist-working-with-youth-and-families-in-The-Netherlands.pdf> [aplūkots 14.10.2019.].

⁴¹ Skatīt arī: Hilverdink P., Daamen W., Vink C. Children and youth support and care in the Netherlands, Nederlands Jeugdinstituut, 2015. Pieejams: <http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Children-and-youth-support-and-care-in-The-Netherlands.pdf> [aplūkots 12.10.2019.].

vajadzību apmeklēt skolu, neraugoties uz pašu bērnu vai ģimenes problēmām. Skolās tiek organizēti trīs pakāpju preventīvās aprūpes pasākumi:

- a) pamata aprūpe: sociālais darbs un korekcijas izglītība,
- b) papildu aprūpe tiek sniegta, ja pamata aprūpe nav pietiekama. To sniedz pakalpojumu ietvarā, kas ir Jauniešu aprūpes aģentūrā, vai arī tie var būt speciāli pasākumi garīgās veselības uzlabošanai, kurus sniedz skola,
- c) specializētā aprūpe ir visdārgākais aprūpes veids. Tajā ietilpst, piemēram, skolas bērniem ar īpašām vajadzībām un specializēta garīgās veselības aprūpe.

Šo pakalpojumu finansēšanas veidi atšķiras atkarībā no skolas vai pašvaldības. Parasti papildu aprūpes pasākumus finansē pašvaldība un skola, bet specializētās aprūpes finansēšanā iesaistās arī valsts, kā arī veselības apdrošināšanas kompānijas. Praksē skolas sadarbojas ar jauniešu aprūpes aģentūrām. Uz starpinstitutūciju sadarbības pamata tiek veidota platforma starp preventīvo jauniešu aprūpi, specializēto jauniešu aprūpi un pamatizglītību, vidējo vai terciāro izglītību. Šīs komandas sastāv no profesionāļiem, galvenokārt no bērnu veselības aprūpes un izglītības speciālistiem, sociālajiem darbiniekiem. Šo komandu mērķis ir palīdzēt skolām agrīnā posmā atklāt un risināt skolēnu problēmas, kā arī riskam pakļautus uzvedības modeļus. Šīs sadarbības grupas arī atbalsta skolas, nosūtot skolēnus ar uzvedības riskiem uz speciālām atbalsta programmām un nodrošinot koordinētu, specializētāku aprūpi. 2015. gada reformas ietvarā skolu starpinstitutūciju komandas tika pilnveidotas, stiprinot šo sadarbības grupu kapacitāti un ilgtermiņa darbību.

4.3. Starptautiskos pētījumos⁴² noskaidrots, ka 54 Eiropas valstīs ir notikušas dažādas reformas, lai nonāktu pie koordinētas pakalpojumu sistēmas bērniem un ģimenēm. Agrīno intervenču un starpinstitutūciju sadarbības kontekstā virknē Eiropas valstu, ieskaitot Apvienoto Karalisti, tika veikti mēģinājumi uzlabot atbalstu bērniem ar ģimenēm. Tieši starpinstitutūciju sadarbība ir forma, kas neskaitāmos pētījumos tiek piedāvāta kā darba organizācijas risinājums sarežģītos sociālos gadījumos.⁴³

⁴² An international perspective on integrated children's services. A report commissioned by CfBT Education Trust, 2010. Pieejams: https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_112425-5_0.pdf [aplūkots 12.10.2019.].

⁴³ Barnes J. at al. Comprehensive review of the literature on inter-agency working with young children, incorporating findings from case studies of good practice in inter-agency working with young children and their families within Europe, 2018, ISOTIS. Pieejams: <http://www.isotis.org/wp-content/uploads/2018/06/D6.2.-Review-on-inter-agency-working-and-good-practice.pdf> [aplūkots 13.10.2019.].

Apvienotajā Karalistē kopumā nav iespējams runāt par vienotu modeli visā valstī, to noteic administratīvā valsts uzbūve un nacionālā tiesiskā regulējuma īpatnības, kā arī dažādās, ilgstošā vēsturiskā procesā attīstījušās, tiesību piemērošanas prakses. Taču šajā gadījumā noteikti ir iespējams ieskicēt sabiedrības un speciālistu iniciatīvā balstītas prakses, kas attīstījušās pie atsevišķām skolām, pirmsskolas iestādēs, vietējās kopienās. Pieminēšanas vērtā starpinstitūciju sadarbības kontekstā noteikti ir programma “Drošais sākums” (angļu val. – *UK’s Sure Start Children’s Centres program*), kas sākās kā sabiedriskā iniciatīva, lai sniegtu atbalstu jaunajām ģimenēm un pilnveidotu vecāku prasmes. Vēlāk, saņemot valdības atbalstu, Apvienotajā Karalistē tika nodibināti 3 500 šādi centri, kuri sniedza būtisku ieguldījumu pakalpojumu attīstībā ģimenēm ar maziem bērniem. Ģimenes atbalsta centru pakalpojuma veiksmē – tas bija centrēts uz ģimeni, proti, kā vienas pieturas aģentūra, kur, pateicoties starpinstitūciju sadarbībai ap šo ģimenes centru, tika nodrošinātas savlaicīgas agrīnās intervences un plašs pakalpojumu klāsts.

Apvienotajā Karalistē lielu vērību pievērš starpinstitūciju sadarbības platformu metodiskajam atbalstam, piemēram, 2018.gadā izstrādātas valdības vadlīnijas “Strādājam kopā, lai nosargātu bērnus. Rokasgrāmata starpinstitūciju darbam, lai aizsargātu un veicinātu bērnu labklājību” (turpmāk – Rokasgrāmata).⁴⁴

Rokasgrāmatai ir rekomendējošs raksturs, taču minētais nenozīmē, ka šīm rekomendācijām ir tikai ieteikuma raksturs un ka tās kāds no bērnu tiesību aizsardzības subjektiem varētu nepildīt vai ignorēt. Rokasgrāmata tiek periodiski izdota atkārtoti pēc katra starpinstitūciju sadarbības izvērtējuma – ar regularitāti vienu reizi trīs gados. Minētais nozīmē, ka Rokasgrāmatas versija, kas tiek analizēta šajā pētījumā, ir izdota 2018. gada jūlijā, bet iepriekšējā bija izdota 2015. gadā. Tādējādi Rokasgrāmata ir periodisks, metodisks izdevums, ar kura starpniecību valsts noteic starpinstitūciju sadarbības aktuālo standartu visā Apvienotajā Karalistē. Atsevišķās valsts daļās, piemēram, Anglijā un Velsā, Skotijā, Ziemeļīrijā, var izdot vadlīnijas, kas noteic atsevišķus specifiskus regulējumus vietējo pašvaldību līmenī, kuri skar vairāk darba organizācijas metodes vietējā līmenī, taču neviens no šiem vietējā rakstura dokumentiem nedrīkst būt pretrunā aktuālajai Rekomendāciju redakcijai vai tajā ietvertajiem principiem un tiesību normu skaidrojumiem.

Rokasgrāmatā ietverto rekomendāciju saturs attiecas uz visiem speciālistiem (valsts, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un privātā sektora), kuri veic savus pienākumus saistībā ar

⁴⁴ Working Together to Safeguard Children: a guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children, HM Government, 2018. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/working-together-to-safeguard-children--2> [aplūkots 12.10.2019.].

jebkuru bērnu tiesību jomu, neatkarīgi no profesijas. Jēdzienā “bērns” tiek ietverti arī jaunieši līdz 21 gada vecumam, tādējādi preventīvais darbs bērnu tiesību aizsardzībā neierobežojas ar grupu, kuru raksturo nepilngadība. Institūciju sadarbības pamats nostiprināts Apvienotās Karalistes Bērnu likuma⁴⁵ 17. pantā, kur noteikta mērķa grupa, proti: “Šajā daļā bērns ir invalīds, ja viņš ir neredzīgs, nedzirdīgs vai mēms, vai cieš no jebkāda veida garīgiem traucējumiem vai arī viņu būtiski un pastāvīgi ietekmē slimības, ievainojumi vai iedzimta kroplība, vai cita veida invaliditāte, kāda var tikt noteikta; un šajā daļā - “Attīstība” ir fiziska, intelektuāla, emocionāla, sociāla vai uzvedības attīstība; un “Veselība” ir fiziska vai garīga veselība”. Tā paša likuma 47. pants uzliek vietējām varas iestādēm pienākumu veikt izmeklēšanu, ja tās uzskata, ka bērns ir cietis vai varētu ciest un tam varētu būt nodarīts būtisks kaitējums. Bērnu pakalpojumu direktors un bērnu pakalpojumu galvenais loceklis vietējās pašvaldībās ir galvenie profesionālās un politiskās atbildības nesēji, kas ir personīgi atbildīgi par šo funkciju efektīvu izpildi. Šos pienākumus, kas noteikti vietējai pašvaldībai, var veikt tikai, pilnībā sadarbojoties ar citiem partneriem, no kuriem daudziem ir individuāli pienākumi šai saistībā, veicot savas funkcijas saskaņā ar 2004. gada Bērnu likuma 11. iedaļu (sk. 2. nodaļu).⁴⁶ Saskaņā ar šī paša likuma 10. iedaļu vietējās pašvaldības pienākums ir veikt pasākumus sadarbības veicināšanai starp sevi un organizācijām un aģentūrām, lai uzlabotu vietējo bērnu labklājību (skatīt 1. nodaļu).⁴⁷ Šai sadarbībai vajadzētu pastāvēt un būt efektīvai visos organizācijas līmeņos, sākot no stratēģiskā līmeņa līdz pat operatīvai pakalpojumu sniegšanai.

Bērnu likums, kurā grozījumi izdarīti ar 2017. gada Bērnu un sociālā darba likumu⁴⁸, nostiprina šīs jau tā svarīgās attiecības, nosakot jaunus pienākumus galvenajām aģentūrām vietējā reģionā. Īpaši policijai, klīnisko komisiju grupām un vietējai pašvaldībai ir pienākums veikt pasākumus, lai sadarbotos kopā ar citiem partneriem vietējā mērogā ar mērķi aizsargāt un veicināt visu, konkrētā pašvaldībā dzīvojošu, bērnu labklājību. Bērnu labklājības nodrošināšana un veicināšana Rokasgrāmatas rekomendācijās ir definēta kā:

- bērnu pasargāšana no nolaidīgas izturēšanās un tās sekām;
- bērnu veselības vai attīstības pasliktināšanās novēršana;
- bērnu augšanas apstākļu nodrošināšana atbilstoši drošas un efektīvas aprūpes sniegšanai;
- jebkura cita rīcība, lai bērniem nodrošinātu attīstībai labvēlīgu vidi.

⁴⁵ Children Acts of 1989 and 2004. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41?view=extent> [aplūkots 12.10.2019.].

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Turpat.

⁴⁸ Children and Social Work Act 2017. Pieejams: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/16/contents/enacted> [aplūkots 12.10.2019.].

Rokasgrāmatas rekomendācijas ietver:

- a) tiesību aktu oficiālos skaidrojumus;
- b) sniedz sadarbības ietvaru starpinstitūciju sadarbībai trim galvenajiem dienestiem – pašvaldībai, policijai, pašvaldību klīnisko komisiju grupām, kas veic risku un vajadzību novērtēšanu mērķa grupai;
- c) ietvaru rīcībai, ja konkrētās pašvaldības teritorijā konstatēts bērna nāves gadījums. Tas nozīmē, ka katra bērna nāves gadījumu izmeklē vietējā pašvaldība, sadarbojoties ar klīnisko komisiju un policiju. Policijas izmeklēšana, lai noskaidrotu vainīgo personu, ir atsevišķa rīcība kriminālprocesa ietvarā, bet pašvaldība izmeklē bērna nāves gadījumu nevis tāpēc, lai noskaidrotu vainīgo, bet tāpēc, lai identificētu iemeslus, iztrūkstošu rīcību, bērnu tiesību sistēmas vājos punktus pašvaldībā, kuru dēļ šāds gadījums netika novērsts pirms tas notika. Proti – robus bērnu tiesību pārkāpumu preventīvas sistēmā.

Bērnu un sociālā darba likuma 24. pants noteic, ka pašvaldībai ir pienākums izmeklēt katra bērna nāves sociālos iemeslus. Tāpat likums noteic, ka bērnu nāves sociālo iemeslu izmeklēšanu veic pašvaldība un klīniskā komisija. Bērnu nāves sociālās izmeklēšanas mērķis ir definēts Bērnu un sociālā darba likuma 24. panta ceturtajā daļā, un tas ir:

- a) identificēt visus ar nāvi vai nāves gadījumiem saistītos jautājumus, kas saistīti ar bērnu labklājību apkārtnē vai sabiedrības veselību un drošību,
- b) apsvērt, vai kādam (amatpersonai, speciālistam, kurš nebija rīkojies) vajadzēja rīkoties saistībā ar identificētajiem jautājumiem.

Ja bērnu nāves izmeklēšanas partneri uzskata, ka personai būtu bijis lietderīgi rīkoties, viņiem par to jāinformē sabiedrība. Bērnu nāves izmeklēšanas partneriem, kas strādā vietējā pašvaldībā Apvienotajā Karalistē, ar tādiem intervāliem, kādus viņi uzskata par piemērotiem, bet regulāri ir jāpasagatavo un jāpublicē ziņojumi par to:

- a) ko viņi ir paveikuši, ievērojot Bērnu un sociālā darba likumā paredzētos pasākumus bērnu nāves gadījumu izmeklēšanā,
- b) cik efektīvi pasākumi ir bijuši veikti praksē, lai ieviestu ieteikumus un novērstu līdzīgus turpmākos gadījumus.

Apvienotajā Karalistē visu bērnu tiesību pārkāpumu preventīvo darbu plāno ap sociālo dienestu, bet starpinstitūciju sadarbības lokālās grupas pastāv, lai sniegtu sociālajam dienestam divu veidu atbalstu: informāciju par bērniem, kuri, iespējams, atrodas sociālā riska situācijās (skolas, policija, bērnu un jauniešu centri un citi), un bērnu vajadzībām atbilstošus pakalpojumus

(pakalpojumi iedalās grupās: tie pakalpojumi, kas tiek pastāvīgi uzturēti pašvaldību teritorijā; pakalpojumi, kas nav konkrētās pašvaldības teritorijā, bet kurus ir iespējams saņemt citas pašvaldības teritorijā; pakalpojumi, kas tiek finansēti no valsts un pieejami reģionos. Piemēram, tādi kā ģimeņu atbalsta centri “Drošais sākums”). Lai noteiktu nepieciešamos pakalpojumus, bērnam un/vai ģimenei tiek izvērtēti riski un noteiktas vajadzības. Bērna un ģimenes vajadzību noteikšana ir pašvaldību sociālo dienestu speciālistu pienākums, šiem sociālā dienesta darbiniekiem tiek nodrošināta regulāra kvalifikācijas uzturēšana un specializācija. Risku un vajadzību noteikšanas procedūra ir noteikta likumā un satur arī informācijas pieprasīšanu un apmaiņu starp organizācijām. Attiecībā uz informācijas apmaiņu bērnu sociālā atbalsta lietās ir noteikts, ka institūciju bailes dalīties ar informāciju nedrīkst būt pamatotas ar bažām par informācijas zaudēšanu vai noplūdi, ja informācijas pieprasīšanas iemesls ir bērna labākās intereses. Lai novērtēšanas procesa rezultātā nodrošinātu bērna labākās intereses, speciālisti vadās pēc Aprūpes plānošanas, ievietošanas un gadījuma pārskata 2010. gada noteikumiem.⁴⁹

Tiek noteikts, ka augstas kvalitātes risku un vajadzību novērtējums:

- ir centrēts uz bērnu. Interesu konflikta gadījumā lēmumi jāpieņem, ņemot vērā bērna labākās intereses; jābūt sakņotiem bērna attīstībā; jābūt atbilstošiem vecumam un jāinformē, pamatojoties uz pierādījumiem;
- ir vērsts uz atbilstošu rīcību un rezultātiem, kas labvēlīgi bērniem;
- ir balstīts holistiskā pieejā, pievēršoties bērna vajadzībām ģimenē un visiem riskiem, ar kuriem bērns saskaras, tajā skaitā plašākā sabiedrībā;
- nodrošina iespēju vienlīdzību.

Bērnu sociālo risku un vajadzību izvērtēšanas process ir galvenais starp institūciju sadarbības uzdevums, jo tas notiek gan starp institūciju sadarbības, gan multidisciplinārās sadarbības ietvarā. No šī uzdevuma veikšanas kvalitātes ir atkarīgs, kāda atbalsta forma tiks piemērota bērnam un ģimenei, kā arī tas, vai šī atbalsta forma atbildēs uz konstatētajiem riskiem un novērsīs tos. Bērna un ģimenes risku un vajadzību novērtējums tiek veikts trīs izpētes virzienos:

1. Bērna attīstības vajadzības (veselība, izglītība, emocionālā un uzvedības attīstība, ģimenes un sociālās attiecības, sociālā loma sabiedrībā, pašaprūpes spējas).
2. Vecāku kapacitāte (pamata vajadzību un drošības nodrošināšana, siltas emocionālās attiecības ģimenē, motivācija, vadība un robežas, stabilitāte).

⁴⁹ The Care Planning, Placement and Case Review (England) Regulations 2010. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/959/contents/made> [aplūkots 23.10.2019.]

3. Ģimenes un vides faktori (tajā skaitā – ģimenes vēsture un funkcionēšana; paplašinātas ģimenes raksturojums (ieskaitot vecvecākus un citus tuviniekus), dzīves apstākļi, nodarbinātība, ienākumi, ģimenes sociālās integrācijas līmenis, pieejamie sabiedrības resursi).

Tādējādi starpinstītūciju sadarbība Apvienotajā Karalistē⁵⁰ ir veidota ap pašvaldību sociālajiem dienestiem, kam ir trīs galvenie partneri: pašvaldības administrācija, klīniskā komisija un policija; sadarbība ar citiem partneriem bērnu tiesību aizsardzībā notiek, vadoties no dotajiem uzdevumiem, tajā skaitā:

- risku un vajadzību identificēšanas procesā bērnam un ģimenei (informācijas apmaiņas un ekspertīzes formā);
- bērnu nāves sociālo iemeslu noskaidrošanas procesā (komisijas darbs un informācijas apmaiņa);
- pakalpojumu nodrošināšanas procesā (dažādi pakalpojumu sniedzēji vienā bērna labklājības plānā);
- informācijas apmaiņas procesā (sarakste, telefonsarunas, datubāzes);
- sarežģītu lēmumu pieņemšanas gadījumos notiek stratēģiskā diskusija, lai izstrādātu labklājības plānu bērnam un/vai ģimenei (sanāksmes forma), kā arī gadījumos, ko noteic Bērnu likuma 47. pants⁵¹ (pašvaldības bērnu sociālais dienests veic izmeklēšanu gadījumos, ja – viņa rīcībā nonāk informācija, ka bērna aizsardzībai nepieciešams pieņemt operatīvo aizsardzības lēmumu (angļu val. – *emergency protection order*); ja pašvaldības bērnu sociālā dienesta redzes lokā nonāk bērns, kas ir policijas aizsardzībā; ja ir pamatotas bažas, ka bērns, kurš dzīvo vai ir atrasts konkrētās pašvaldības teritorijā, ir cietis vai varētu būt cietis kaitējuma nodarīšanas rezultātā.

4.4. Vērā ir ņemams fakts, ka starpinstītūciju sadarbībai ir ne tikai dažādas metodes un organizācijas formas, kā minēts iepriekšējās nodaļās, bet tā arī tiek piemērota visās bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas jomās, tajā skaitā krimināltiesību piemērošanas jomā. Piemēram, Ziemeļīrijā bērnu pie atbildības par tiesību normu pārkāpumiem var saukt saskaņā ar speciālu

⁵⁰ Skatīt arī: Barnes J., Melhiush E. Inter-Agency Working in Europe and the UK to Support Vulnerable Young Children and Families. INTEGRATED EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT SERVICES, 2019. Pieejams: <http://ejuz.lv/expe> [aplūkots 26.10.2019.].

⁵¹ Children Acts of 1989 and 2004. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41?view=extent> [aplūkots 12.10.2019.].

likumu – Krimināllikums bērniem.⁵² Krimināllikums bērniem paredz īpašu starpinstitucionālo procesu bērnu antisociālas uzvedības lietās – nepilngadīgo konferenci. Likumā noteikts, ka nepilngadīgo konference var būt lemt tiesīga tikai gadījumos, ja konferencē piedalās:

- a) nepilngadīgo konferences koordinators (var būt tikai Ziemeļīrijas civildienesta ierēdnis);
- b) bērns, kurš izdarījis pārkāpumu;
- c) policijas darbinieks;
- d) pieaugušais, kam uzticas bērns vai sociālais darbinieks.

Uz konferenci var uzaicināt:

- a) cietušo;
- b) bērna likumisko pārstāvi vai advokātu;
- c) probācijas darbinieku, ja bērns jau atrodas probācijas uzraudzībā;
- d) jauniešu centra speciālistu, ja bērns tādu apmeklē;
- e) sabiedrisko darbu uzraugu, ja bērns veic sabiedrisko darbu.

Nepilngadīgo konferences organizēšanai tiek sastādīts plāns, pēc kura tā tiek īstenota. Konferences var būt vairākas līdz brīdim, kamēr tiek pieņemts lēmums par rīcību ar bērnu. Konferences pašmērķis nav soda piemērošana bērnam, bet antisociālu risku novēršana bērna uzvedībā, lai gan nepilngadīgo konferences rezultātā bērnam var piemērot ieslodzījumu uz noteiktu laiku.

Otrs konferences veids ir novirzīšanas konference, kuras rezultātā bērnam var piemērot sankciju bez izolācijas no sabiedrības. Līdzīgi kā Īrijā, Ziemeļīrijā vecākiem var piemērot naudas sodus par to, ka bērns, par kura audzināšanu viņi bijuši atbildīgi, nav labi audzināts, un tāpēc izdarījis noziedzīgu nodarījumu.⁵³

⁵² The Criminal Justice (Children) (Northern Ireland) Order 1998. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/nisi/1998/1504> [skatīts 22.09.2019.].

⁵³ Turpat, 34.-39. pants.

5. Secinājumi un rekomendācijas

- ◆ Sadarbības grupas pašvaldībās pēc to dibināšanas laika nosacīti var iedalīt trīs veidos:
 - 1) sadarbības grupas, kas darbojušās līdz Noteikumu spēkā stāšanās brīdim un jau ieguvušas zināmu pieredzi. Šīs grupas ir saliedētākas un savstarpēji atšķiras ar lielāku veiktspēju. Grupās iekļautie speciālisti ir motivēti un inovatīvi attiecībā uz grupas darbības formu pilnveidi;
 - 2) sadarbības grupas, kuras ir radušās tāpēc, ka spēkā stājās Noteikumi. Šo grupu pieredze ir maza, bet daudzos novados grupas ir ļoti motivētas mācīties. Šīm grupām ir izstrādāti visai formāli nolikumi, kuri attīstības rezultātā nākotnē varētu tikt pilnveidoti, pieaugot darba pieredzei;
 - 3) sadarbības grupas ar dažādām attīstības vajadzībām, tajā skaitā: ar izstrādātiem, bet pašvaldības vadības vēl neapstiprinātiem nolikumiem; tās, kuras nolikumus vēl izstrādā; tās, kur nolikumi ir izstrādāti, bet nav norādīts vadītājs, tādēļ praksē grupas nesanāk, lai gan speciālistu līmenī, risinot atsevišķus individuālos gadījumus, sadarbība starp institūcijām tomēr notiek.
 - Rekomendācija: nepieciešams nodrošināt informatīvo atbalstu speciālistiem par ieguvumiem no sadarbības grupām, tādējādi motivējot viņus sadarbībai starp institūcijām. Vēlams publicēt attīstāmās pieredzes piemērus, kas ilustrē ieguvumus no šīs sadarbības iespējas. Mērķa grupā iekļaujami arī valsts pārvaldes iestāžu speciālisti.
- ◆ Sadarbības grupu speciālistiem ir saprotams, kādu iemeslu dēļ tika izstrādāti Noteikumi, kā arī kādēļ nepieciešama starpīnstitūciju sadarbības bērnu tiesību aizsardzībā: lai veidotu vienvērtīgu tiesību normu piemērošanas praksi. Vienlaikus aptaujas rezultāti parādīja, ka daudzās pašvaldībās speciālisti vēlētos vairāk strādāt starpīnstitūciju sadarbības formās, taču pietrūkst praktisku zināšanu par šīs grupas organizāciju, sadarbības formātu, koleģiālu attiecību veidošanu ar cilvēkiem, kas strādā atšķirīgās nozarēs, trūkst plašāka redzējuma, kas izietu ārpus konkrētā speciālista ikdienas pienākumu ietvara.
 - Rekomendācija: organizējot tālākizglītības pasākumus sadarbības grupu speciālistiem, nepieciešams organizēt mācības praktisku nodarbību veidā, moduļu veidā, izmantot lomu spēles, rīcības analīzi, ļaut iejusties citas profesijas speciālista lomā.
- ◆ Sadarbības grupu potenciāls ir lielāks, nekā šobrīd tas tiek izmantots. Būtiska nozīme sadarbības grupas darbības kvalitātes nodrošināšanā ir grupas vadītājam. Daudzi grupu

vadītāji šāda veida pienākumus veic pirmo reizi, tāpēc būtu nepieciešamas speciālas mācības tieši sadarbības grupu vadītājiem. Vienlaikus būtu nepieciešams izstrādāt sadarbības grupas paraugnolikumu, kuru varētu noteiktā laika periodā, attīstoties praksei, uzlabot. Nolikumam un informatīvam materiālam jābūt brīvi pieejamam tīmeklī, un sadarbības grupas ir jāinformē par katru jaunu informācijas publicēšanu.

- Rekomendācija: sadarbības grupu vadītāju mācības, paraugnolikuma izstrāde un publicēšana pieejamā tīmekļa vietnē, regulāra sadarbības grupu informēšana par jaunizstrādātiem informatīviem vai metodiskiem materiāliem. Visiem metodiskiem materiāliem ir jābūt aktualizētiem noteiktā periodā.
- ◆ Noteikumos ietvertā sadarbības grupas forma ir vairāk orientēta uz individuālu gadījumu izskatīšanu, taču prakse rāda, ka daudzas sadarbības grupas izstrādā bērnu tiesību aizsardzības programmas pašvaldībās, analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā, plāno sadarbības formas ar izglītības iestādēm, proti, uz veicamajiem uzdevumiem skatās plašāk. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65. pants noteic: novada pašvaldība un republikas pilsētas pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu novada vai republikas pilsētas administratīvajā teritorijā, kā arī iesaista sabiedrību un koordinē sabiedrisko organizāciju darbību. Tomēr likumā nav noteikta kārtība, kādā šie uzdevumi tiek veikti, un nav norādīti instrumenti, ar kuriem šis darbs veicams.
 - Rekomendācija: būtu nepieciešams noteikt, ka sadarbības grupa izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu un sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām bērnu tiesību aizsardzības jomā, sevišķi ņemot vērā faktu, ka praksē daudzās pašvaldībās tas jau tiek īstenots.
- ◆ Pārliecinoša daļa sadarbības grupu līdz šim nav sadarbojušās ar Bērnu lietu sadarbības padomi, tajā skaitā nav sniegušas priekšlikumus. Bērnu lietu sadarbības padomes pienākums ir veicināt institūciju, tajā skaitā sadarbības grupu, saskaņotu darbību bērnu tiesību aizsardzībā. Tomēr praksē sadarbības grupām nav skaidrs, pirmkārt, kādās konkrētās darbībās šī veicināšana izpaužas, otrkārt, funkcionālā nozīmē Bērnu lietu sadarbības padome ir pārāk tālu no pašvaldību sadarbības grupām. Ņemot vērā kaut vai iepriekšējos secinājumus un rekomendācijas, skaidri izpaužas nepieciešamība pēc institūcijas, kurai būtu piekritīga atbildība ar praktiskām darbībām veicināt sadarbības grupu darbību pašvaldībās, tajā skaitā izstrādāt metodiskos materiālus pietiekamā daudzumā un kvalitātē, aktualizēt tos, doties uz pašvaldībām un runāt ar cilvēkiem, kas savus pienākumus veic sadarbības grupās, izstrādāt mācību programmas sadarbības grupu

dalībniekiem un vadītājiem, izzināt šo speciālistu viedokļus par tiesību normu piemērošanas praksi un nogādāt šo informāciju Bērnu lietu sadarbības padomei.

- Rekomendācija: sadarbības grupām ir nepieciešama *saikne* ar Bērnu lietu sadarbības padomi un *institūcija*, kas ir atbildīga par sadarbības grupu atbalstu, tajā skaitā tālākizglītību un informācijas apriti, mūsdienīgu un profesionālu metodisko vadību, kas balstīta uz Eiropas Savienībā pastāvošiem bērnu tiesību speciālistu vadības, attīstības un izglītības principiem.
- ◆ Lielākā daļa sadarbības grupu ne reizi nav kontaktējušās ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, lai saņemtu konsultācijas vai citāda veida metodisku atbalstu.
 - Rekomendācija: Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai vajadzētu būt proaktīvākai, sadarbojoties ar sadarbības grupām pašvaldībās, iespējams, šī proaktīvā forma ir nostiprināma tiesību normās.
- ◆ Sadarbības grupu izveide un darbs ir veicinājies, pirmkārt, sadarbību starp dažādām pašvaldības iestādēm, bet no valsts iestādēm vislabākā sadarbība bijusi ar Valsts policiju un Valsts probācijas dienestu. Tādējādi sadarbība vislabāk veidojas ar iestādēm, kurām ir izstrādāti praktiski sadarbības mehānismi. Turpretī abpusējas izpratnes trūkums par sadarbības formu ir šķērslis veiksmīgai sadarbībai ar ģimenes ārstiem, kas tiek vērtēta ļoti pretrunīgi. Tajās pašvaldībās, kur kādam no sadarbības grupas ir labs personīgais kontakts ar ģimenes ārstu, sadarbība notiek uz personiska kontakta pamata, bet tur, kur šādu personisku kontaktu nav, situācija atšķiras un netiek vērtēta pozitīvi. Līdzīga ir situācija ar izglītības iestāžu pedagogiem.
 - Rekomendācija: sadarbības grupām būtu nepieciešams veidot saikni ar pašvaldības teritorijā praktizējošiem ģimenes ārstiem un pedagogiem, aicināt šos speciālistus uz sarunu un skaidrot sadarbības grupas mērķus, uzdevumus un darbības formas, vienoties par sadarbības algoritmu savā pašvaldībā. Komunikācijai ar šo profesiju pārstāvjiem ir jābūt pastāvīgai. Lai veidotu vienotu izpratni par bērnu tiesību aizsardzības jomas principiem, tiesiskā regulējuma izpratni un praksē lietojamām metodēm, būtu izstrādājamas un īstenojamas praktiskas mācību programmas, kurās vienlaikus piedalītos dažādu profesiju pārstāvji.
- ◆ Sadarbības grupai būtu jāveicina pedagogu izpratne par bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas mērķiem un metodēm, kuras ir iespējams lietot izglītības iestādēs, risinot izglītības iestādē radušās problēmas uz vietas skolā. Vērā ņemama ir pētījumā identificētā prakse, kuras ietvarā mazās starpprofesionāļu sadarbības grupas (tā dēvētie “mazie

gliemezīši”) tiek organizētas skolās, fokusējot uzmanību uz problēmu risinājumiem, kas rodas konkrētās skolas ikdienā. Šāda prakse palīdz agrīni reaģēt uz situāciju, uz vietas skolā vienoties par risinājumu, un tikai tajā gadījumā, kad nav iespējams risinājums skolā, tas skatāms sadarbības grupas ietvarā. Savu lomu šajā preventīvajā procesā ir iespējams iedalīt arī vecāku padomēm skolās un skolēnu pašpārvaldēm, tādējādi veicinot pedagogu, skolēnu un vecāku savstarpēju sapratni skolas ikdienā aktuālos jautājumos.

- Rekomendācija: nepieciešams izveidot “mazā gliemezīša” metodes darbības aprakstu, lai izplatītu šo attīstāmo praksi citās izglītības iestādēs. Nepieciešams izskatīt iespējas apmācīt sadarbības grupas speciālistus *konferences metodes* pielietošanā izglītības iestādē, kas ir derīga dažādu konflikta situāciju risināšanai.
- ◆ Izpētes gaitā tika konstatēts, ka sadarbības grupas lēmumu īstenošanai un atbalsta sniegšanai bērniem un ģimenēm, kas atbilst viņu identificētajām vajadzībām, ir nepieciešams vienots pakalpojumu grozs katrā pašvaldībā. Speciālisti identificēja, ka visnepieciešamākais šajā pakalpojumu grozā ir: narkologs, psihologs, bērnu psihiatrs un sociālais pedagogs skolās; nākamie būtiskākie minēti: psihoterapeits, supervīzijas ģimenēm, atbalsta palielināšana bērniem bāreņiem pēc pilngadības sasniegšanas, konsultācijas jaunajiem vecākiem.
 - Rekomendācija: kontekstā ar plānojamo bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi identificējams vienots pakalpojumu grozs, kurā varētu būt ietverti trīs veidu pakalpojumi: tie, kas ikdienā nepieciešami visvairāk (var būt bāzēti pašvaldībā vai izglītības iestādēs); pakalpojumi, kas ir nepieciešami retāk (var būt pieejamība citas pašvaldības teritorijā vairākām pašvaldībām); pakalpojumi, kas ir ar augstām izmaksām (pieejamība reģionu centros).
- ◆ Izpētes rezultātā secināts, ka starpinstitūciju sadarbība ar laiku veidojama vairākos līmeņos, būtisku lomu ierādot katram no līmeņiem:
 - a) sadarbības grupas izglītības iestādēs, citās iestādēs, kur uzturas bērni (primārās un agrīnās prevencijas pasākumi, ar kuriem risina bērna ikdienas uzturēšanās vidē pastāvošās problēmas vai veido informatīvus pasākumus bērniem, vecākiem);
 - b) sadarbības grupas pašvaldībās (risina sarežģītus gadījumus un veido bērnu tiesību aizsardzības politiku pašvaldības teritorijā, analizē situāciju, plāno nepieciešamo rīcību);
 - c) vadības līmeņa sadarbības grupa (platforma, uz kuras bāzes sadarbojas centrālā bērnu tiesību aizsardzības iestāde un pašvaldību sadarbības grupu vadītāji; šajā līmenī tiek apspriesta tiesību normu piemērošanas prakse, apzinātas sadarbības grupu darbības formas, notiek to analīze, plānoti tālākizglītības pasākumi sadarbības grupu speciālistiem);

d) Bērnu lietu sadarbības padome (risina jautājumus, kas saistīti ar bērnu tiesību aizsardzības politikas attīstību valstī kopumā; izskata priekšlikumus, kurus sagatavo vadības līmeņa sadarbības grupa).

- Rekomendācija: strādāt pie daudzpakāpju starpinstitūciju sadarbības modeļa visā valstī, lai īstenotu mērķētu bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas politiku valstī kopumā, nodrošinātu efektīvu informācijas apmaiņu starp dažāda līmeņa nozares speciālistiem, nodrošinātu kopīgā izpratnē balstītu un ilgtermiņa bērnu tiesību aizsardzības politiku.

◆ Par būtisku atzīstama pārdomāta sadarbības organizēšana ar bērnu vecākiem. Izpētes rezultātā secināts, ka bieži vien bērnu vecāki ļoti atturīgi sadarbojas ar pašvaldības institūcijām, jo katru mēģinājumu kontaktēties ar viņiem saistībā ar bērnu uzvedību skolā vai citu aktuālu jautājumu kontekstā uztver kā uzbrukumu ģimenēm. Vecākiem ir radies priekšstats, kas, iespējams, balstīts līdzšinējā praksē un viņu pieredzē, ka jebkuras institūcijas kontaktējas, lai viņus sodītu, nevis atbalstītu. Šāda situācija liecina par ilgstošu preventīvā darba, tajā skaitā dialoga, trūkumu starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, un tas uzskatāms par nopietnu signālu. Šādu viedokli pauduši daudzi speciālisti, vienlaikus pozitīvi vērtējams, ka speciālisti saprot: uz bērnu centrēts darbs nav iespējams bez vecāku iesaistes.

- Rekomendācija: lai uzlabotu sadarbības grupu un vecāku sadarbību, nepieciešams vismaz vidējā termiņā veikt veiksmīgās prakses izpēti, identificēt attīstāmās prakses piemērus un izstrādāt atbilstošus, praktiskus speciālistu un vecāku sadarbības modeļus. No jau šobrīd identificētajām praksēm būtu tālāk attīstāms, ka sadarbības grupu dalībnieki piedalās pašvaldības izglītības iestāžu vecāku sapulcēs, sadarbojas ar izglītības iestāžu vecāku padomēm, veido publikācijas pašvaldības tīmekļa vietnēs. Papildus minētajam būtu jāsamazina dažādu sanāksmju skaits, uz kurām vecāki tiek aicināti, proti, piemērot principu: viens gadījums, viens kontakts. Tas pats attiecas uz dažādu amatpersonu skaita ierobežošanu, ar kurām vecākiem jātiekas, lai risinātu vienu jautājumu.

◆ Sadarbības grupu speciālistiem bijušas lielas gaidas attiecībā uz likumprojektu "Bērnu antisociālas prevencijas likums", kurš speciālistu ieskatā starpinstitūciju sadarbībai un šobrīd izveidotajām sadarbības grupām būtu varējis kļūt par perspektīvu attīstības veidu nākotnē, paceļot sadarbības grupas profesionālo statusu un motivējot speciālistus. Izpētes rezultātā tika noskaidrots, ka apstākļos, kuros likumprojekts netiek tālāk virzīts,

būtu pilnveidojams likums “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” kontekstā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma tiesisko regulējumu.

- Rekomendācija: uzsākams darbs pie pašreizējā tiesiskā regulējuma pilnveides, tajā skaitā likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. panta.
- ◆ Starpinstitūciju sadarbības prakse dažādās Eiropas Savienības valstīs atšķiras atkarībā no sociālajām un tiesiskajām tradīcijām, iegūtās pieredzes, vides faktoriem un citiem faktoriem. Valstīs, kur starpinstitūciju sadarbībai ir dziļākas tradīcijas, ir veikti neskaitāmi pētījumi, kā arī rastas visaptverošas metodes sadarbības īstenošanai. Tādās valstīs kā Zviedrija, Nīderlande, Norvēģija, Īrija starpinstitūciju sadarbības modeļi ir integrēti tiesību normās un kopējā valsts bērnu tiesību aizsardzības sistēmā. Tie ir sistēmiski, savstarpēji saistīti risinājumi, par kuru lietderību vairs netiek spriests, runā vienīgi par efektīvāko izpildes formu. Starpinstitūciju sadarbības jomā ir sastopamas piecas pamata sadarbības formas: lēmumu pieņemšanas grupas; centrēts sadarbības modelis konkrēta pakalpojuma sniegšanai vai uzdevuma veikšanai; koordinēts pakalpojums, proti – ieceļot koordinatoru, vienā vietā apkopojot dažādas zināšanas, lai sniegtu koordinētāku un visaptverošāko pakalpojumu; operatīvās reaģēšanas jeb krīzes komanda, kurā vienlaicīgi darbojas speciālisti no dažādām institūcijām ar vienotu mērķi.
- ◆ Īrijā starpinstitūciju sadarbība tiek koordinēta pašvaldībās divos līmeņos – pirmo līmeni veido konsultāciju vai plānošanas mehānisms, kuru formāli var veidot kā valdi, komiteju vai darba grupu, bet otro līmeni veido operatīvās reaģēšanas grupas, kas strādā ar konkrētiem gadījumiem. Sistēma tiek vadīta ar informācijas apmaiņas (tajā skaitā tiešsaistes tīmekļa vietnēs), tālākizglītības un aktuālu vadlīniju starpniecību, kas palīdz nodrošināt vienotu izpratni par kopīgiem mērķiem un uzdevumiem.
- ◆ Nīderlandē pēc 2015. gada ir notikusi bērnu tiesību aizsardzības reforma, decentralizējot funkcijas uz iepriekš labi apmācītām, sagatavotām pašvaldībām. Jauniešu aprūpes un labklājības sistēma sastāv no dažādiem pakalpojumu līmeņiem: universālajiem pakalpojumiem, preventīvajiem pakalpojumiem un specializētajiem pakalpojumiem. Universālo pakalpojumu piemēri ir – darbs ar jaunatni, bērnu aprūpe un skolas (pedagoģiskie līdzekļi); preventīvie pakalpojumi ietver bērnu veselības aprūpi, vispārējo sociālo darbu un vecāku atbalstu (prevencijas dienesti, starpinstitūciju sadarbība), bet specializēto pakalpojumu piemēri ir jauniešu garīgās veselības aprūpes pakalpojumi un bērnu tiesību aizsardzības pakalpojumi (sekundārās prevencijas pasākumi). Pakalpojumu grozs bērniem un jauniešiem ir centralizēts valsts reģionu centros. Provinču centros un

lielajās pilsētās darbojas Jauniešu aprūpes aģentūras, bet vietējo pašvaldību līmenī – šo aģentūru nodaļas. Sarežģītākie un dārgākie pakalpojumi koncentrēti reģionos, bet ikdienā nepieciešamie pieejami vietējās pašvaldības līmenī. Aprūpes padomdevēju komandas strādā vietējās pašvaldībās, to mērķis ir atbalstīt skolas, palīdzot pedagogiem atpazīt bērnu uzvedības riskus agrīnā posmā, kā arī izvēlēties atbilstošu atbalsta (pakalpojuma) veidu agrīnās vai citas intervences veikšanai. Speciālisti darbā pielieto integrētas darba metodes, lai strādātu ar vienu ģimeni, pēc viena plāna un ar vienu lietas vadītāju, samazinātu ģimeņu kontaktreizu skaitu ar institūcijām. Ikdienas starpinstitūciju darbs tiek veikts izglītības iestādēs.

- ◆ Apvienotajā Karalistē kopumā nav iespējams runāt par vienotu modeli visā valstī, to noteic administratīvā valsts uzbūve un nacionālā tiesiskā regulējuma īpatnības, kā arī dažādās, ilgstošā vēsturiskā procesā attīstījušās tiesību piemērošanas prakses. Lai nodrošinātu visā valstī vienveidīgu praksi, liela loma tiek atvēlēta prakses pētījumiem, uz kuru pamata regulāri tiek izstrādātas metodiskās vadlīnijas starpinstitūciju sadarbības formu vienveidīgai īstenošanai visā valsts teritorijā. Vadlīnijas tiek atjaunotas ne retāk kā reizi trijos gados un tās ietver: tiesību aktu oficiālos skaidrojumus; sniedz sadarbības ietvaru starpinstitūciju sadarbībai trim galvenajiem dienestiem – pašvaldībai, policijai, pašvaldību klīnisko komisiju grupām, kas veic risku un vajadzību novērtēšanu mērķa grupai un ietvaru rīcībai, ja konkrētās pašvaldības teritorijā konstatēts bērna nāves gadījums. Visu bērnu tiesību pārkāpumu preventīvo darbu plāno ap sociālo dienestu, bet starpinstitūciju sadarbības lokālās grupas pastāv, lai sniegtu sociālajam dienestam divu veidu atbalstu: a) informāciju par bērniem, kuri, iespējams, atrodas sociālā riska situācijās, b) bērnu vajadzībām atbilstošus pakalpojumus. Apvienotajā Karalistē starpinstitūciju sadarbība tiek organizēta, lai veiktu piecus uzdevumus: risku un vajadzību identificēšanu bērnam un ģimenei; bērnu nāves sociālo iemeslu noskaidrošanu procesā; pakalpojumu nodrošināšanu procesā; informācijas apmaiņu procesā; sarežģītu lēmumu pieņemšanas gadījumos.
- ◆ Starpinstitūciju sadarbības formas tiek lietotas ne tikai bērnu tiesību aizsardzības procesos sociālajā jomā, bet arī citās bērnu tiesību pārkāpumu prevencijas jomās, tajā skaitā atbildības piemērošanā par likuma pārkāpumiem. Ziemeļīrijā starpinstitūcijas darbības formā tiek pieņemti lēmumi par rīcību bērna izdarītu likumpārkāpumu gadījumos. Sadarbībai starp dažādu jomu profesionāļiem un iestādēm ir liela loma, īstenojot starpinstitucionālo procesu bērnu antisociālas uzvedības lietās – nepilngadīgo konferenci.

Šajā konferencē pašmērķis nav piemērot sodu, bet rast risinājumu bērna uzvedības korekcijai.

Literatūras saraksts

Grāmatas / periodika

1. Atkinson, M., Doherty, P. and Kinder, K. Multi-agency working: models, challenges and key factors for success', Journal of Early Childhood Research, Vol. 3, Issue 1, 2007, pages 7–17.
2. Carmel Duggan, Carmel Corrigan. A literature review of inter-agency work with particular focus on children's services. WRC Social and Economic Consultants Ltd., 2009.
3. Feinstein R.E., Connelly J.V., Feinstein M.S. Integrating behavioral health and primary care, Oxford University Press, 2017, pages.47.-50. Pieejams: <https://ej.uz/oxford-beh> [aplūkots 12.10.2019.].
4. Health Service Executive (2007b) Review of Adequacy of Services for Children and Families 2012, Dublin: HSE.
5. Kelleher P. and Kelleher C. Inter-agency work in Ireland. Unpublished report for West Tallaght CDI, 2005.
6. Walsh J., Craig S. and McCarthy D. Local Partnerships for Social Inclusion, Dublin, Combat Poverty Agency, 1998.

Latvijas normatīvie akti

7. Administratīvās atbildības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 225, 14.11.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303007-administrativas-atbildibas-likums> [aplūkots 11.10.2019.].
8. Bērnu tiesību aizsardzības likums. Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 4. augusts, Nr. 15., 6. panta otrā daļa.
9. Grozījumi likumā "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem". Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 91, 12.05.2016. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282083-grozijumi-likuma-par-audzinoso-rakstura-piespiedu-lidzeklu-piemerosanu-berniem-> [aplūkots 12.10.2019.].
10. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Latvijas Republikas likums. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, Nr.51, 20.12.1984. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss> [aplūkots 12.10.2019.].

11. Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. Latvijas Republikas likums. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, Nr. 23, 12.12.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68489-par-audzinoso-rakstura-piespiedu-lidzeklu-piemerosanu-berniem> [aplūkots 12.10.2019.].
12. 2017. gada 12. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba> [aplūkots 29.09.2019.]
13. Likumprojekts "Bērnu antisociālās uzvedības prevencijas likums". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40413279> [aplūkots 11.10.2019.]

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

14. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Brussels: Council of Europe Publishing, 2011. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b2cf3> [aplūkots 30.09.2019.].
15. Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime. Economic and Social Council resolution 2005/20. Pieejams: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_on_Justice_in_Matters_involving_Child_Victims_and_Witnesses_of_Crime.pdf [aplūkots 22.10.2019.].
16. Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families. Pieņemta 16.11.2011. Pieejams: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805afddf [12.01.2018. red., aplūkots 22.10.2019.].
17. Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice. Pieņemts 24.09.2003. Pieejams: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805df0b3 [12.01.2017. red., aplūkots 22.10.2019.]

Ārvalstu nacionālie normatīvie akti

18. The Netherlands' Youth Act, Law of 1 March 2014 on rules on municipal responsibility for the prevention, support, assistance and care of young people and parents in the event of growing up and upbringing problems, psychological problems and disorders [Nīderlandes 2014. gada 1. marta likums par pašvaldību pienākumiem prevencijas, atbalsta, palīdzības un aprūpes nodrošināšanā jauniešiem un vecākiem saistībā ar augšanas un audzināšanas problēmām, kā arī psiholoģisku problēmu un traucējumu gadījumos]. Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-07-01#Hoofdstuk4> [aplūkots 23.10.2019.].
19. The Netherlands' Social Support Act, Law of 9 July 2014, laying down rules on municipal support in the field of self-reliance, participation, protected living and reception [Nīderlandes 2014. gada 9. jūlija likums, ar kuru paredz noteikumus par pašvaldības atbalstu pašpalīdzības, līdzdalības, aizsargātas dzīves un uzņemšanas jomā]. Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2019-07-01> [aplūkots 23.10.2019.].
20. The Netherlands' Participation Act, Law of 9 October 2003, establishing a law on support for work integration and the provision of assistance by municipalities [Nīderlandes 2003. gada 9. oktobra Līdzdalības likums, kas noteic noteikumus par atbalstu integrācijai darba tirgū un pašvaldības sniegto palīdzību). Pieejams: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015703/2019-07-01> [aplūkots 23.10.2019.].
21. UK's Children Acts of 1989 and 2004 [Apvienotās Karalistes Bērnu likums, 1989. gada un 2004. gada versijas]. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41?view=extent> [aplūkots 12.10.2019.].
22. UK's Children and Social Work Act 2017. [Apvienotās Karalistes 2017. gada Bērnu un sociālā darba likums. Pieejams: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/16/contents/enacted> [aplūkots 12.10.2019.].
23. Northern Ireland's The Criminal Justice (Children) (Northern Ireland) Order 1998. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/nisi/1998/1504> [aplūkots 22.09.2019.].

Avoti internetā

24. Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādnes 2013.–2019.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4469> [aplūkots 12.09.2019.].

25. Bērnu tiesību aizsardzības programmu izstrādāšana un ieviešana pašvaldībās, IV daļa.
Pieejams: <http://ejuz.lv/vbtaiaptauja> [aplūkots 12.10.2019.]
26. Kas ir Krīzes komanda? Pieejams:
http://www.bti.gov.lv/lat/krizes_komanda/kas_ir_krizes_komanda/ [aplūkots
12.09.2019.]
27. Konsultatīvā nodaļa. Pieejams:
http://www.bti.gov.lv/lat/esf_projekts_par_konsultativo_nodalu/ [aplūkots
23.10.2019.].
28. An international perspective on integrated children's services. A report commissioned by
CfBT Education Trust, 2010. Pieejams:
https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_112425-5_0.pdf [aplūkots
12.10.2019.].
29. Barnes J. at al. Comprehensive review of the literature on inter-agency working with
young children, incorporating findings from case studies of good practice in inter-agency
working with young children and their families within Europe, 2018, ISOTIS. Pieejams:
[http://www.isotis.org/wp-content/uploads/2018/06/D6.2.-Review-on-inter-agency-
working-and-good-practice.pdf](http://www.isotis.org/wp-content/uploads/2018/06/D6.2.-Review-on-inter-agency-working-and-good-practice.pdf) [aplūkots 13.10.2019.].
30. Barnes J., Melhiush E. Inter-Agency Working in Europe and the UK to Support Vulnerable
Young Children and Families. INTEGRATED EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT SERVICES,
2019. Pieejams: <http://ejuz.lv/expe> [aplūkots 26.10.2019.].
31. Barnes J., Melhuish E. at al. Inter-agency coordination of services for children and families,
2017. Pieejams: <http://ejuz.lv/58xc> [aplūkots 12.09.2019.].
32. Bosscher N. The decentralisation and transformation of the Dutch youth care system,
2014. Pieejams: [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Decentralisation-
Dutch-youth-care-system-update-june-2014.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Decentralisation-Dutch-youth-care-system-update-june-2014.pdf) [aplūkots 12.09.2019.].
33. Daamen E., Hilverding P. Country sheet on youth policy in the Netherlands, 2016, page 7.
Pieejams: [http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Country-sheet-
the-Netherlands-2016.pdf](http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Country-sheet-the-Netherlands-2016.pdf) [aplūkots 23.10.2019.].
34. Hilverdink P. Generalist working with youth and families in the Netherlands, Nederlands
Jeugd Instituut, 2013, page 3. Pieejams: [http://www.youthpolicy.nl/en/Download-
NJi/Publicatie-NJi/Generalist-working-with-youth-and-families-in-The-Netherlands.pdf](http://www.youthpolicy.nl/en/Download-NJi/Publicatie-NJi/Generalist-working-with-youth-and-families-in-The-Netherlands.pdf)
[aplūkots 14.10.2019.].
35. Hilverdink P., Daamen W., Vink C. Children and youth support and care in the Netherlands,
Nederlands Jeugdinstituut, 2015. Pieejams: <http://www.youthpolicy.nl/en/Download->

[Nji/Publicatie-Nji/Children-and-youth-support-and-care-in-The-Netherlands.pdf](#)

[aplūkots 12.10.2019.].

36. The Care Planning, Placement and Case Review (England) Regulations 2010. Pieejams:
<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/959/contents/made> [aplūkots 23.10.2019.]
37. Working Together to Safeguard Children: a guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children, HM Government, 2018. Pieejams:
[https://www.gov.uk/government/publications/working-together-to-safeguard-children--
2](https://www.gov.uk/government/publications/working-together-to-safeguard-children--2) [aplūkots 12.10.2019.].

Pielikumi

Pielikums Nr.1. Elektroniskās aptaujas anketa.

Labdien!

Pateicamies, ka atradāt laiku un iespēju iesaistīties mūsu rīkotajā aptaujā. Jūsu viedoklis ir ļoti būtisks bērnu tiesību aizsardzības prakses un tiesiskā regulējuma pilnveidei! Jūsu atbildes ir anonīmas un tiks izmantotas tikai apkopotā veidā! Paldies jau iepriekš!

Kāpēc veicam šo aptauju?

2017.gada 12.septembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā" (turpmāk – MK noteikumi; pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba>), lai veicinātu valsts un pašvaldību institūciju un nevalstisko organizāciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. Lai izvērtētu institūciju sadarbības bērnu tiesību aizsardzībā noteikumu ieviešanas praksi, sadarbības grupu darbības efektivitāti dažādās pašvaldībās, kā arī identificētu nepieciešamos uzlabojumus, Labklājības ministrija sadarbībā ar Valsts Bērnu tiesību inspekciju un Latvijas Tiesnešu mācību centra pētniekiem veic MK noteikumu ieviešanas prakses izpēti. Šīs aptaujas rezultāti tiks izmantoti Informatīvā ziņojuma izstrādei.

Kas ir aptaujas mērķa grupa?

Šīs aptaujas mērķa grupā ir ietverti šādi speciālisti no: pašvaldības un valsts policijas; pašvaldības sociālā dienesta; pašvaldības izglītības pārvaldēm, izglītības iestādēm vai izglītības speciālisti, bāriņtiesām; bērnu aprūpes iestādēm; ieslodzījuma vietām; pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas; pašvaldības administratīvās komisijas; Valsts probācijas dienesta un nevalstiskajām organizācijām.

1. Lūdzu norādiet pašvaldības nosaukumu, kuras teritorijā Jūs veicat savus profesionālos pienākumus.

_____ (lauks atbildei)

2. Lūdzu norādiet iestādi, kurā strādājat (izvēlieties atbildes variantu).

- a) pašvaldības policija;
- b) Valsts policija, ja pašvaldība nav izveidojusi pašvaldības policiju vai nav deleģējusi pašvaldības policijas uzdevumus citai pašvaldībai;

- c) pašvaldības sociālais dienests;
- d) pašvaldības izglītības pārvalde vai izglītības speciālistu;
- e) bāriņtiesa;
- f) bērnu aprūpes iestāde;
- g) ieslodzījuma vieta;
- h) pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisija;
- i) pašvaldības administratīvās komisijas;
- j) Valsts probācijas dienests;
- k) nevalstiska organizācija;
- l) cita iestāde _____ (lauks atbildei).

3. Vai Jūsu pašvaldības teritorijā ir izveidota sadarbības grupa bērnu tiesību aizsardzībai?

- a) jā;
- b) nē;
- c) drīz būs, jo tā ir nepieciešama;
- d) nezinu.

4. Vai sadarbības grupa Jūsu pašvaldībā (izvēlieties atbildes variantu):

- a) tika nodibināta pirms 2017.gada 12.septembra;
- b) tika nodibināta līdz 2017.gada 31.decembrim;
- c) tika nodibināta pēc 2018.gada 1.janvāra;
- d) to vēl tikai plāno dibināt;
- e) tā nav nepieciešama;
- f) manā rīcībā nav šādas informācijas.

5. Vai esat sadarbības grupas dalībnieks? (izvēlieties atbildes variantu).

- a) jā;
 - b) nē, bet man ir viedoklis par bērnu tiesību aizsardzību;
 - c) esmu piedalījies dažās sanāksmēs, bet neesmu sadarbības grupas sastāvā.
6. Jūsuprāt, kādu iemeslu dēļ MK noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā tika izstrādāti (lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat)?
- a) jo ne vienmēr sadarbība starp institūcijām tika izprasta un īstenota vienveidīgi un mērķēti;
 - b) jo ne vienmēr visas iesaistītās institūcijas izprata to, ko dara citas institūcijas;
 - c) lai speciālisti, kas strādā bērnu tiesību aizsardzības jomā pēc iespējas labāk, ar savu kolēģu palīdzību no citām institūcijām, varētu izpildīt savā kompetencē esošos pienākumus un uzdevumus;
 - d) lai uzliktu jaunus pienākumus jau tāpat noslogotiem speciālistiem un neko papildus nemaksātu;
 - e) lai speciālistiem nodrošinātu tiesību normās noteiktu instrumentu vienveidīgas prakses ieviešanai bērnu tiesību aizsardzībā;
 - f) jau pirms MK noteikumu izstrādes Bērnu tiesību likums paredzēja atbildīgo institūciju tiesības un pat pienākumu savstarpēji sadarboties, īstenojot bērnu tiesību aizsardzību. Šī sadarbība daudzviet bija nepietiekama, tāpēc ar MK noteikumu starpniecību to noteica par pienākumu.
7. Cik efektīva ir bijusi sadarbības grupas darbība (izvēlieties vienu atbildes variantu)?
- a. teicami – sadarbības grupa sanāk regulāri, tajā tiek izskatīti individuālie gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajā interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai. Ir sagatavoti un sniegti priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidei Labklājības vai citai ministrijai, informē sabiedrību par bērnu tiesību jautājumiem;
 - b. labi – sadarbības grupa sanāk 4 reizes gadā, tajā tiek izskatīti individuālie gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajā interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par

nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai;

- c. vidēji – sadarbības grupa sanāk tikai tad, ja ir kāds īpašs individuāls gadījums, kas risināms koleģiāli. Sadarbības grupa neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā kopumā un nav sniegusi priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei. Sadarbības grupas darbs varētu būt labāk koordinēts;
 - d. vāji – sadarbības grupa sanāk reti, tikai formalitātes dēļ. Individuālie gadījumi tiek analizēti ļoti reti, apmēram dažas reizes gadā. Sadarbības grupā neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā. Pašvaldībā nav izstrādāta bērnu tiesību aizsardzības programma. Sadarbības grupas darbu varētu vērtēt kā slikti koordinētu;
 - e. Nevaru novērtēt.
- 8.** Kas būtu jāuzlabo, lai sadarbības grupa darbotos veiksmīgāk (lūdzu, atzīmējiet visus Jūsu viedoklim atbilstošos atbilžu variantus)?
- a) sadarbības grupās vajadzētu izskatīt vairāk individuālos gadījumus ar bērniem un ģimenēm, jo tā iespējams efektīvāk risināt praktiskās situācijas ģimenēs un bērnu tiesību jomā, tādējādi varētu mazināt arī birokrātiju;
 - b) sadarbības grupas notiek pārāk bieži, nākas daudz laika pavadīt sanāksmēs, kā dēļ atliek pārāk maz laika tiešo pienākumu veikšanai;
 - c) sadarbības grupu sanāksmēs individuālie gadījumi tiek skatīti maz, tas būtu jādara vairāk. Nepieciešams vairāk laika veltīt praktiskajam darbam;
 - d) sadarbības grupu potenciāls ir lielāks, nekā patlaban tiek izmantots. Grupas vadībai īsti nav redzējuma par labākajām metodēm šī potenciāla izmantošanai, uzlabojama darba metodika;
 - e) sadarbības grupās ir par daudz dalībnieku, kas traucē pieņemt mērķtiecīgus lēmumus;
 - f) sadarbības grupu sanāksmes tiek vāji apmeklētas, tāpēc ir sarežģīti pieņemt lēmumus, izskatīt individuālos gadījumus efektīvi;
 - g) lai sadarbības grupas strādātu efektīvāk, nepieciešams apmācīt sadarbības grupās iekļautos speciālistus, atsevišķas praktiskās nodarbības varētu būt sadarbības grupu vadītājiem;
 - h) nezinu.

9. Vai sadarbības grupas darba rezultātā ir (lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat)?
- a) uzlabojusies sadarbība starp pašvaldības speciālistiem;
 - b) uzlabojusies sadarbība ar Valsts bērnu tiesību inspekciju saņemot metodoloģisko vai citu atbalstu;
 - c) uzlabojusies sadarbība starp pašvaldības un valsts pārvaldes institūcijām, kuras veic savas funkcijas pašvaldības teritorijā;
 - d) sadarbība ar valsts pārvaldes institūcijām nav uzlabojusies;
 - e) izveidojusies laba sadarbība starp Jūsu pašvaldības sadarbības grupu un Bērnu lietu sadarbības padomi, kas ir konsultatīva koleģiāla institūcija, kuras mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna interešu prioritātes principa ievērošanu pašvaldību un valsts rīcībpolitikās;
 - f) nekas nav mainījies, tikai papildus esam saņēmuši vēl vienus MK noteikumus, kas formāli jāpilda;
 - g) analizēta situācija bērnu tiesību aizsardzības jomā un sniegti pašvaldībai priekšlikumi novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei;
 - h) sniegti priekšlikumi Labklājības ministrijai normatīvo aktu pilnveidei un sadarbības uzlabošanai bērnu tiesību aizsardzības jomā. Labklājības ministrija mūsu priekšlikumus ir virzījusi izskatīšanai Bērnu lietu sadarbības padomē;
 - i) pieaugusi mūsu pašvaldības iedzīvotāju informētība par bērnu tiesību aizsardzības nozīmi, veidiem, formām;
 - j) nevaru pateikt.
10. Vai sadarbības grupai ir izstrādāts nolikums, kas publicēts pašvaldības tīmekļa vietnē (izvēlieties vienu atbildes variantu)?
- a) jā, ir;
 - b) nē, nav;
 - c) nolikums pašlaik tiek izstrādāts;
 - d) nezinu.
11. Cik reizes sadarbības grupa ir rosinājusi vai izskatījusi jautājumus par priekšlikumu sniegšanu Labklājības ministrijas Bērnu lietu sadarbības padomei (izvēlieties vienu atbildes variantu)?
- a) nevienu reizi;

- b) kas tā par padomi;
- c) vienu vai divas reizes;
- d) vairāk kā divas reizes;
- e) mūsu sadarbības grupa darbojas nesen, tāpēc vēl neesam izmantojuši šo iespēju;
- f) esam izstrādājuši un snieguši priekšlikumus citām institūcijām;
- g) nevaru pateikt.

12. Vai esat iepazinušies ar metodiskajiem materiāliem, kas attiecas uz bērnu tiesību aizsardzības jomu vai starpinstitūciju sadarbību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vai Labklājības ministrijas tīmekļa vietnēs (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu)?

- a) jā esmu, tie ir noderīgi mūsu sadarbības grupas darbā;
- b) jā esmu, tikai to ir par maz;
- c) jā esmu, bet informāciju ieguvu piedaloties profesionālās pilnveides klātienes pasākumos;
- d) pirmo reizi dzirdu par tādu esamību, bet labprāt iepazīšos;
- e) tādas lietas man nav nepieciešamas.

13. MK noteikumos paredzēts, ka gadījumos, ja sadarbības grupa, izskatot individuālo gadījumu, nevar vienoties par saskaņotu un koordinētu sadarbību, tā informē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija sniedz konsultatīvu un metodisku atbalstu, lai tiktu ievērotas bērna intereses. Vai Jūsu pašvaldības sadarbības grupa ir vērsusies Valsts bērnu tiesību inspekcijā ar šādu lūgumu (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu)?

- a) jā, ir vērsusies dažas vai vienu reizi. Saņemtais atbalsts ir bijis profesionāls un savlaicīgs;
- b) nē, vēl nav bijusi tāda vajadzība;
- c) tāda vajadzība ir bijusi, bet mēs esam paši tikuši galā;
- d) jā, esam vērsušies, bet sniegtais atbalsts nav bijis noderīgs, tāpēc beigās paši atrisinājām šo jautājumu;
- e) jā esam vērsušies, bet atbalstu neesam saņēmuši;
- f) nevaru atbildēt.

- 14.** Cik individuālie gadījumi bērnu tiesību jomā pēdējā gada laikā ir izskatīti sadarbības grupā Jūsu pašvaldībā (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu)?
- a) neesmu sadarbības grupas dalībnieks, tāpēc nevaru atbildēt;
 - b) nezinu;
 - c) precīzi nevaru pateikt, bet noteikti mazāk par 12;
 - d) precīzi nevaru pateikt, bet vairāk par 12;
 - e) kādi 50 noteikti būs;
 - f) no 50 līdz 100 gadījumiem noteikti, iespējams pat vairāk.
- 15.** MK noteikumos paredzēts, ka sadarbības grupas darbu materiāltehniski nodrošina attiecīgās pašvaldības norīkota amatpersona – protokolē sanāksmes, sagatavo izskatāmos materiālus, kā arī nodrošina informācijas apmaiņu starp sadarbības grupas pārstāvjiem. Vai Jūsu pašvaldībā sadarbības grupas darbam ir nodrošināti atbilstoši tehniskie apstākļi (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu)?
- a) nezinu;
 - b) jā, viss tiek ļoti labi nodrošināts, varam strādāt;
 - c) pamatā viss ir kārtībā, taču ir nepieciešami uzlabojumi;
 - d) ir vāja informācijas apmaiņa starp sadarbības grupas dalībniekiem, dažkārt arī citas problēmas.
- 16.** Kādi ieguvumi no sadarbības grupas darbības Jūsu pašvaldībā ir bērniem un ģimenēm (lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat)?
- a) manā rīcībā nav šādas informācijas;
 - b) sadarbības grupa vēl nav analizējusi šādus ieguvumus, bet tie noteikti pastāv;
 - c) bērniem un ģimenēm noteikti ir ieguvumi, jo sadarbība starp speciālistiem ir uzlabojusies, jautājumi tiek izskatīti ātrāk un efektīvāk;
 - d) mūsu pašvaldības iedzīvotāji tiek vairāk informēti par bērnu tiesību jautājumiem, esam organizējuši vairākus informatīvos pasākumus;
 - e) sadarbības grupa ir izstrādājusi bērnu tiesību aizsardzības programmu, kuras ietvaros tiek strukturēti atbalsta pasākumi bērniem un ģimenēm, tas paplašina pakalpojumu loku ģimenēm ar bērniem;
 - f) mūsu pašvaldībā vienmēr ir bijusi laba sadarbība bērnu un ģimenes atbalsta jomā, tāpēc nevaru apgalvot, ka tieši jaunā sadarbības forma ir tā, kas nodrošina jaunus ieguvumus;

g) nedomāju, ka bērnu tiesību aizsardzības un ģimenes atbalsta jomā sadarbības grupa ir sniegusi savu ieguldījumu.

17. Ar kuriem speciālistiem (institūcijām) ir izveidojusies vislabākā sadarbība Jūsu pašvaldības sadarbības grupai vai sadarbības grupā (lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat)?

- a) pašvaldības policiju;
- b) Valsts policiju;
- c) pašvaldības sociālo dienestu;
- d) izglītības iestādēm;
- e) bāriņtiesu;
- f) bērnu aprūpes iestādēm;
- g) ieslodzījuma vietu;
- h) pedagoģiski medicīnisko komisiju;
- i) ģimenes ārstiem;
- j) pašvaldības administratīvo komisiju;
- k) Valsts probācijas dienests;
- l) nevalstiskajām organizācijām;
- m) nevaru pateikt;
- n) citām valsts vai pašvaldību iestādēm _____(lauks atbildei).

18. Vai Jūsu sadarbības grupai ir izveidojusies laba sadarbība ar ģimenes ārstiem (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu)?

- a) jā, ir bijusi laba sadarbība ar vairākiem ģimenes ārstiem;
- b) ir bijusi sadarbība, bet tikai ar atsevišķiem ārstiem;
- c) nē sadarbības vispār nav bijis, lai gan esam to lūguši;
- d) neesam nekad pieaicinājuši ģimenes ārstus viedokļa sniegšanai;
- e) nevaru pateikt.

19. Kādi uzlabojumi, pasākumi bērnu tiesību aizsardzības jomā būtu nepieciešami Jūsu pašvaldībā (lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat)?

- a) būtu nepieciešams izveidot vienotu atbalsta pakalpojumu grozu ģimenēm ar bērniem (piemēram, ģimenes asistenta vai atbalsta ģimene, preventīvais sociālais darbs), lai nodrošinātu vienādas iespējas visās pašvaldībās;

- b) izjūtams kvalitatīvu speciālistu trūkums, kas varētu veikt darbu ar ģimenēm un bērniem. Nepieciešama efektīvāka forma bērnu tiesību aizsardzības speciālistu apmācībā;
- c) ja mēs vairāk un efektīvāk izmantotu jau pastāvošās iespējas, nekas papildus nebūtu vajadzīgs;
- d) cits _____ (lauks atbildei).

20. Vai būtu nepieciešami uzlabojumi MK noteikumos vai citos tiesību aktos, kas regulē bērnu tiesību aizsardzības jautājumus (lūdzu, atzīmējiet tikai vienu atbildes variantu. Apstiprinošas atbildes gadījumā, lūdzu miniet vismaz vienu piemēru, kas tieši būtu maināms tiesību aktos)?

- a) Papildināt tiesību aktus nav nepieciešams;
- b) Ir nepieciešami tiesību aktu papildinājumi, proti:

_____ (lauks atbildei).

PALDIES PAR ATSAUCĪBU!

Pielikums Nr.2. Padziļinātās intervijas jautājumi.

Starpinstitūciju sadarbības grupas speciālistu

STRUKTURĒTĀ ANKETA

Izpētes ietvaros notiek starpinstitūciju sadarbības grupu atsevišķu speciālistu strukturētā anketēšana. Intervējamie vienpadsmit speciālisti atlasīti sešu reģionālo domnīcu diskusiju ietvarā. Atlasītajiem speciālistiem tiek uzdoti papildus (padziļināti) jautājumi par:

- a) atsevišķām tēmām, kas tika iekļautas elektroniskajā anketā, lai izzinātu detalizētu speciālista viedokli (4 jautājumi);
- b) tēmām, izskanēja domnīcās, bet nebija iekļautas elektroniskajā aptaujā (5 jautājumi);
- c) tēmām, kuras pašam intervējamam ir būtiskas un viņš/viņa vēlas paust viedokli, saistībā ar starpinstitūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā (1 jautājums).

Kopā respondentiem tiek uzdoti 10 jautājumi, no kuriem viens ir brīvas formas. Katrai atbildei tiek dotas 6 minūtes. Tiek veikts sarunas audio ieraksts un iespēju robežās arī intervētāju rakstveida pieraksti.

Ja intervējamais vēlas, tiek dota iespēja aizpildīt anketu elektroniski, rakstveidā, iesūtot to uz elektronisko e-pasta adresi petnieciba@ltmc.lv līdz noteiktam datumam.

Anketas sākumā tiek norādīta informācija par intervējamo, proti – cik ilgi ir pieredze starpinstitūciju sadarbībā, bērnu tiesību aizsardzībā un amats.⁵⁴

1.jautājums

Kādā veidā Jūsu pašvaldībā strādā sadarbības grupa bērnu tiesību aizsardzībai?

- 1.1. lūdzu aprakstiet kādā veidā sadarbības grupa tiek sasaukta? Paskaidrojiet, minot piemēru!
- 1.2. no kuras institūcijas ir visvairāk informācijas? Paskaidrojiet, minot piemēru!
- 1.3. kura no institūcijām, kas pārstāvēta sadarbības grupā ir visaktīvākā? Paskaidrojiet, minot piemēru!

2.jautājums

Kā Jūs vērtējat sadarbības grupas efektivitāti savā novadā?

2.1. teicami

2.1.1. lūdzu nosauciet divus piemērus, kas varētu raksturot šo teicamo sadarbību!

2.1.2. kādu nākotnes perspektīvu Jūs saredzat savai sadarbības grupai (gūtās pieredzes tālāk nodošana citiem novadiem; veiktā darba analīze un tālāka pilnveide...).

2.2. labi

2.2.1. lūdzu nosauciet divus piemērus, kas varētu raksturot šo labo sadarbību!

2.2.2. kas tieši Jūsu novada sadarbības grupā būtu uzlabojams, lai tā strādātu teicami?

2.3. vidēji

2.3.1. lūdzu nosauciet vismaz vienu pozitīvo piemēru, kas saistās ar sadarbības grupas darbu!

⁵⁴ Tiek fiksēta tikai tāda informācija, kas nodrošina anonimitāti.

2.3.2. kas Jūsu novada sadarbības grupas darbā būtu uzlabojams, lai tās darbs būtu efektīvāks?
Miniet vismaz trīs konkrētus piemērus (darbības, kas būtu veicamas)!

2.4. vāji

2.4.1. lūdzu raksturojiet dažas situācijas vai miniet dažus piemērus, kas, Jūsaprāt, liecina par sadarbības grupas vājo sniegumu Jūsu novadā?

2.4.2. lūdzu nosauciet trīs pirmos darāmos darbus, kas varētu uzlabot starpinstītūciju sadarbību Jūsu novadā!

3.jautājums

Lūdzu raksturojiet ar piemēriem:

3.1. kā un vai Jūsu sadarbības grupa ir sadarbojusies ar valsts pārvaldes institūcijām (ar kurām)?
Ja nav sadarbojusies, tad, lūdzu miniet vismaz divus iemeslus, kādēļ tas nav līdz šim noticis? Ja ir sadarbojusies, lūdzu, miniet divus šīs sadarbības piemērus? Ja sadarbība ir notikusi, lūdzu pastāstiet vismaz vienu piemēru (īsi) vismaz diviem sadarbības gadījumiem!

3.2. kā un vai Jūsu pašvaldības sadarbības grupas ietvaros notiek sadarbība starp dažādām pašvaldības institūcijām, tai skaitā izglītības iestādēm? Lūdzu miniet vismaz divus piemērus, arī tad, ja tie nav pozitīvi.

3.3. lūdzu raksturojiet ar diviem piemēriem sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām un ģimenes ārstiem. Ja uzskatāt, ka sadarbība ir bijusi laba, miniet pozitīvu piemēru, ja sadarbība Jūsaprāt nav bijusi laba miniet piemēru nepietiekamai sadarbībai.

4.jautājums

Kādas zināšanas un prasmes Jūs (vai Jūsu kolēģi, ja esat par to runājuši) vēlētos uzlabot, lai sadarbības grupas darbs būtu veiksmīgāks? Lūdzu miniet konkrētas jomas – normatīvo aktu pārzināšana, kolēģu atbalsts (piem., kolēģu konsultācijas par praktisku gadījumu risināšanu), psiholoģiskais atbalsts profesionālo pienākumu veikšanā un citi.

5.jautājums

Tiekoties ar sadarbības grupu pārstāvjiem no dažādām pašvaldībām reģionālo domnīcu ietvaros ļoti bieži tika pieminēts, ka nepieciešams vienots, garantēts pakalpojumu grozs bērniem un ģimenēm katrā pašvaldībā. Lūdzu nosauciet pakalpojumus, kuriem šajā grozā būtu jābūt! Miniet vismaz trīs piemērus, kas liecina, par Jūsu norādīto pakalpojumu nepieciešamību!

6.jautājums

Tiekoties ar sadarbības grupu pārstāvjiem no dažādām pašvaldībām reģionālo domnīcu ietvaros izskanēja dažāda pieredze attiecībā uz sadarbību ar ģimenes ārstiem.

Tie speciālisti, kuru norādīja, ka sadarbība ir laba, bieži vien paskaidroja, ka tas attiecināms uz konkrētu ģimenes ārstu (personīgs kontakts), citi norādīja, ka ģimenes ārsta iesaiste ir nepieciešama reti, tāpēc neuzskata to par problēmu, bet trešā daļa uzsvēra, ka sadarbība ar ģimenes ārstiem ir vāja. Lūdz sniegt savu viedokli par sadarbību ar ģimenes ārstiem sadarbības grupas ietvarā! Kādā veidā ģimenes ārstam ir jābūt iesaistītam sadarbības grupā (viens ārsts nāk uz sanāksmēm, vai notiek sadarbība ar virkni, vai pietiek ar rakstveida un telefonisku komunikāciju). Lūdz minēt divus piemērus no savas pieredzes!

7.jautājums

Vairākās no reģionālajām domnīcām tika pausts viedoklis, ka sadarbības grupa būtībā var darboties divos līmeņos: a) starpprofesionāļu komandas (multidisciplinārs speciālistu sadarbības līmenis) ietvarā, strādājot ar konkrēta bērna lietu un b) starpinstitūciju ietvarā (dažādu institūciju vadošie pārstāvji), lemjot jautājumus par sadarbības grupas pilnveides jautājumiem, apmācības nepieciešamību, skaidrojot metodiskos materiālus, izstrādājot pašvaldības bērnu tiesību aizsardzības stratēģiju, vai pilnveidojot tiesisko regulējumu, kā arī lemjot par sadarbību ar dažādām valsts pārvaldes institūcijām (VBTAI, LM, Bērnu lietu sadarbības padome un citas). Kontekstā ar minēto, lūdz īsi raksturojiet Jūsu pašvaldības sadarbības grupas darbības formu, minot konkrētus piemērus!

8.jautājums

Reģionālo domnīcu laikā speciālisti pauda viedokli, ka sadarbības grupas ietvarā tiek risināti ne tikai konkrēti gadījumi, kas saistāmi ar bērnu tiesību jomu, bet sadarbības grupas platforma tiek lietota arī citu sociālo gadījumu risināšanai, kur arī ir nepieciešama šāda starpinstitūciju sadarbība. Kā Jūs vērtētu šādu pieredzi? Vai Jūs šādu praksi atbalstāt? Lūdz paskaidrojiet savu viedokli!

9.jautājums

Kā tika noskaidrots reģionālo domnīcu laikā sadarbības grupas pašvaldībās vada dažādu institūciju pārstāvji, tai skaitā: pašvaldības policijas priekšnieks, domes deputāts, bāriņtiesas priekšsēdētājs, sociālā dienesta vadītājs, sociālā dienesta speciālists darbam ar ģimenēm un bērniem, izglītības pārvaldes vadītājs. Vadoties no minētā, lūdz aprakstiet savas sadarbības grupas pieredzi, izvēloties sadarbības grupas vadītāju, kāda veidā tas tika iecelts amatā, kāpēc

konkrētā izvēle? Lūdzu sniedziet savu viedokli, vai augstāk minētās personas, Jūsaprāt, ir laba izvēle sadarbības grupas vadībai? Paskaidrojiet savu viedokli!

10.jautājums

Kas, Jūsaprāt, vēl ir būtiski speciālistu starpinstitūciju sadarbības veicināšanai bērnu tiesību jomā?

10.1. Ja nav būtisku piebilžu, intervētājam ir iespējams šajā jautājumā uzdot vēl kādu precizējošu jautājumu;

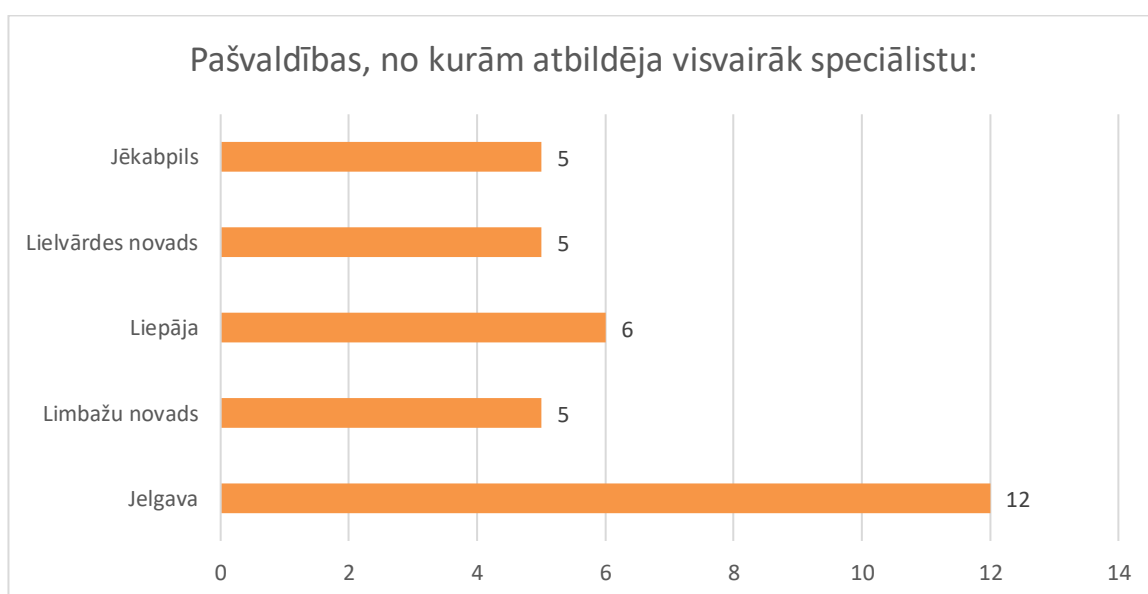
10.2. Ja ir būtiskas piebildes, intervētājs gādā, lai speciālists norāda konkrētas uzlabojamās jomas vai pasākumus, kā ir ieteikumus kā inervējamāprāt, tas būtu praktiski paveicams.

Pielikums Nr.3. Aptaujas rezultātu vizualizācija.

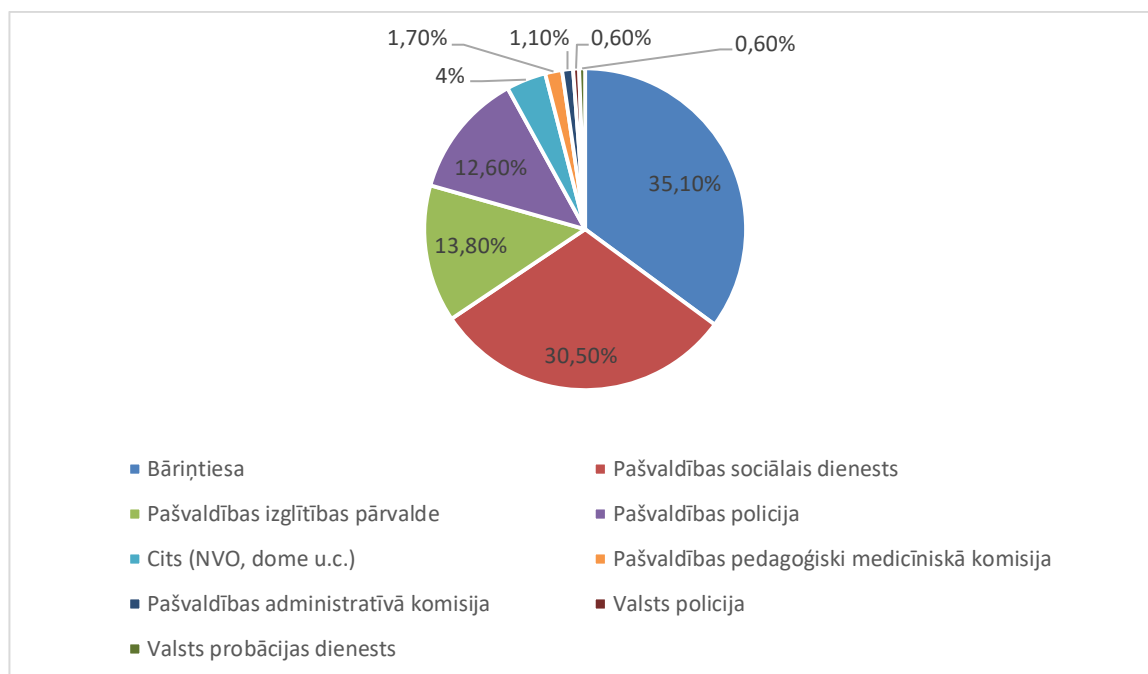
Tiešsaistes aptaujas rezultāti

Aptauja tika veikta laikā no 2019.gada 2.septembra līdz 2019.gada 12.septembrim. Tajā kopumā piedalījās 174 respondenti no 119 Latvijas pašvaldībām.

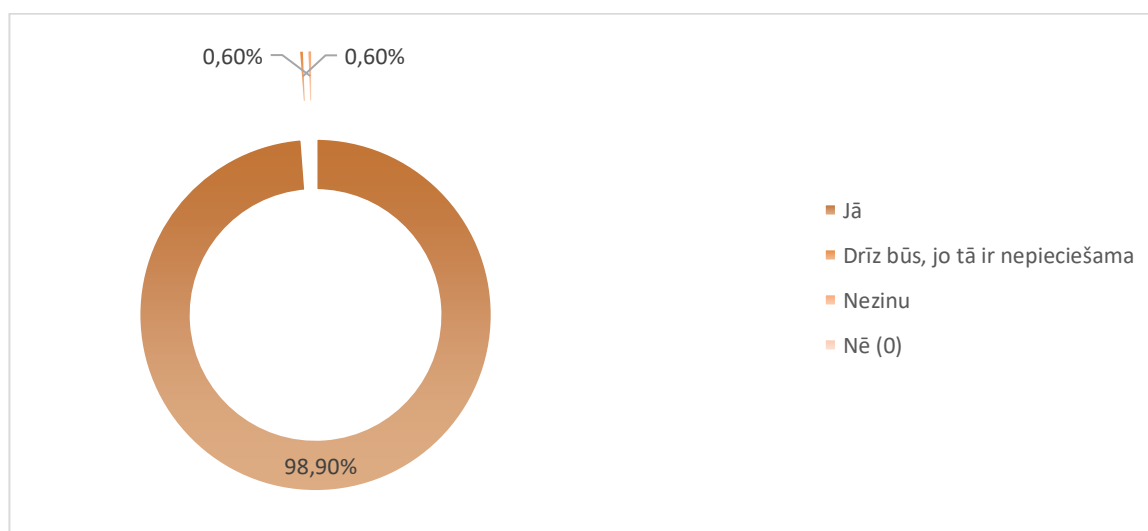
1. shēma. Lūdzu, norādiet pašvaldību, kuras teritorijā Jūs veicat savus profesionālos pienākumus.

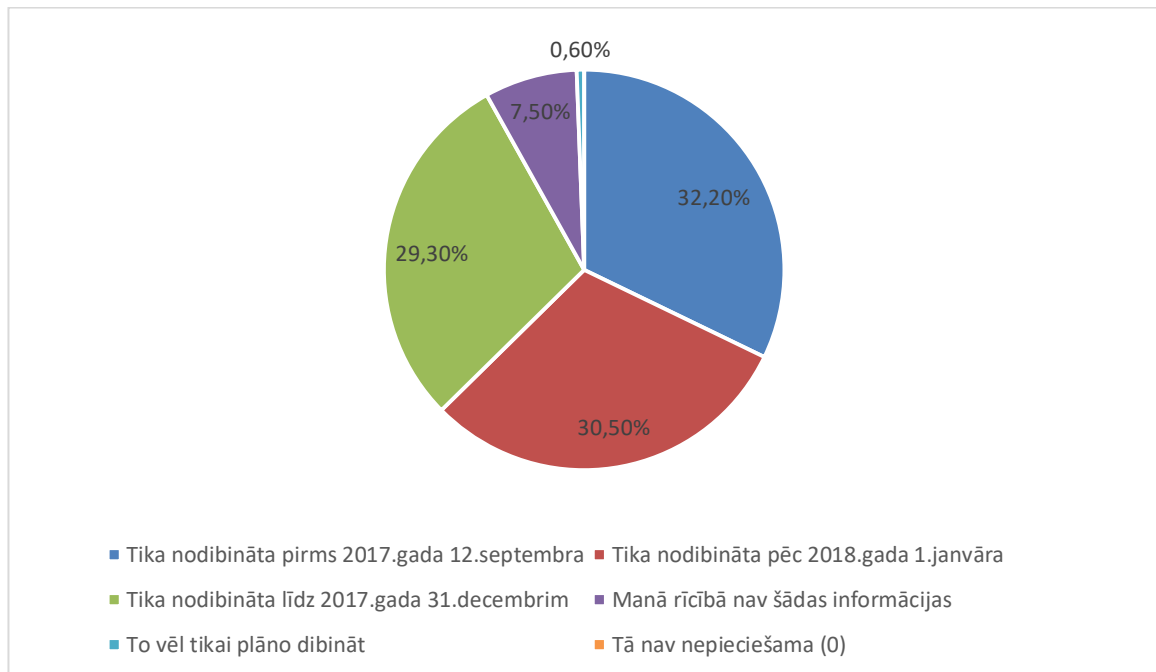
2. shēma. Kurā iestādē Jūs strādājat? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

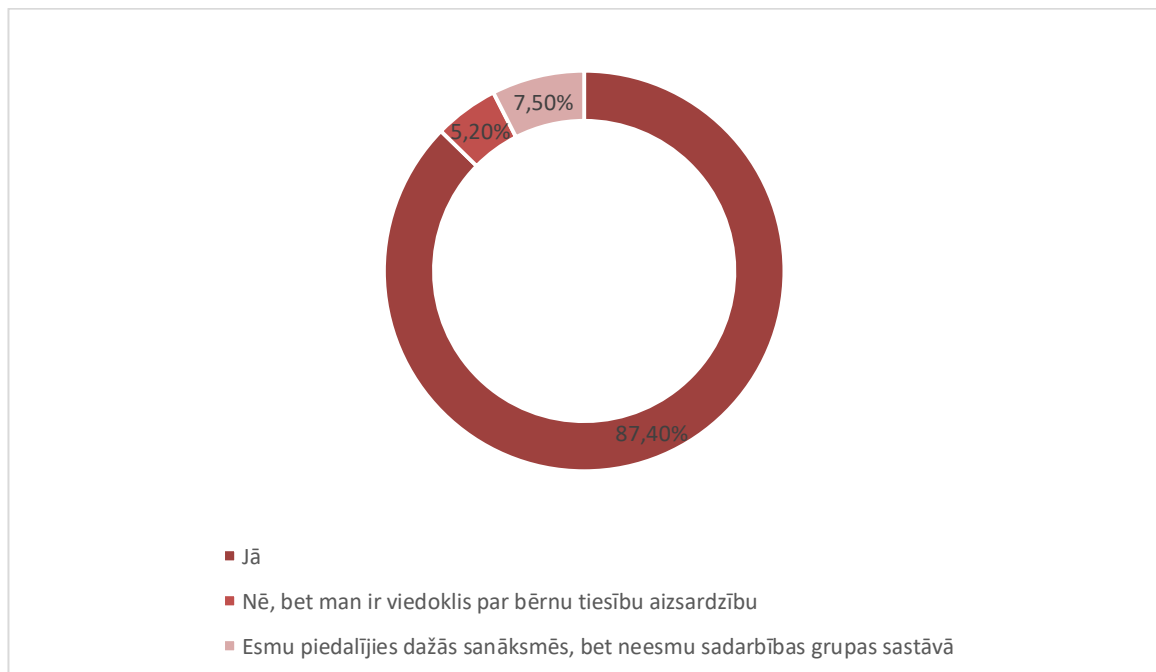
3. shēma. Vai Jūsu pašvaldības teritorijā ir izveidota sadarbības grupa bērnu tiesību aizsardzībai?

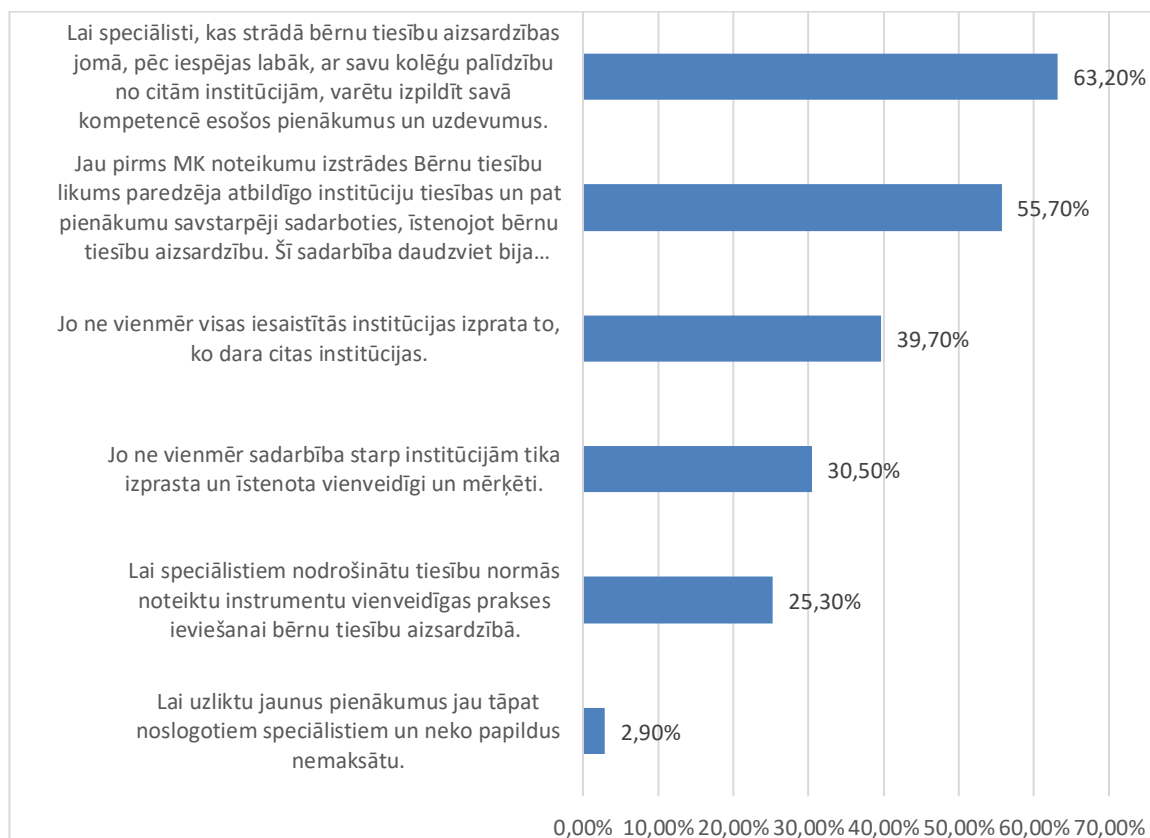
4. shēma. Kad tika dibināta sadarbības grupa Jūsu pašvaldībā? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

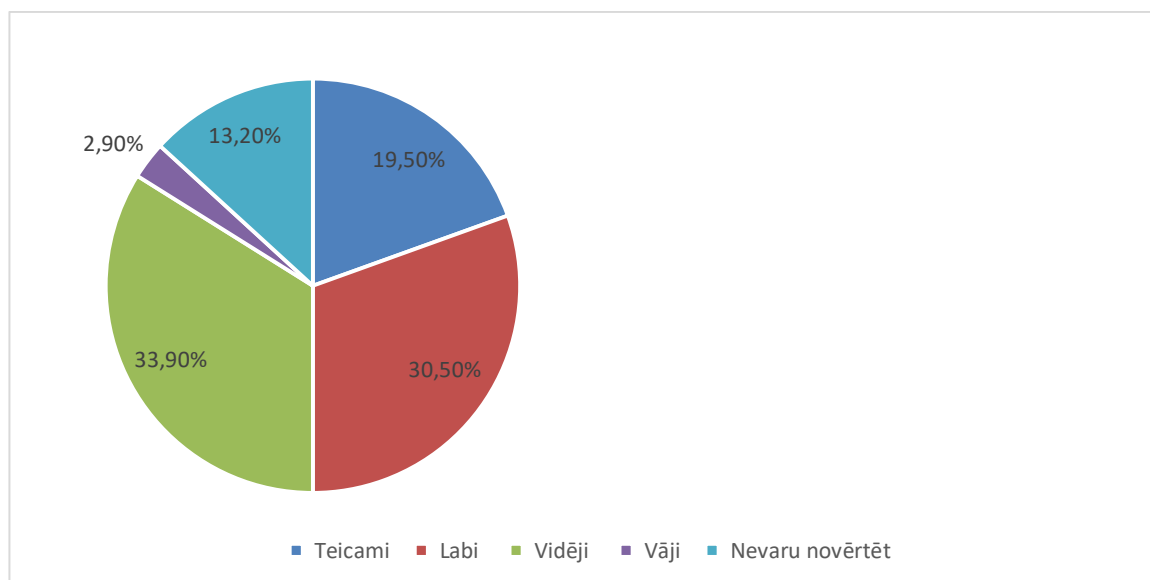
5. shēma. Vai esat sadarbības grupas dalībnieks? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

6. shēma. Jūsaprāt, kādu iemeslu dēļ MK noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā tika izstrādāti? Lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat.

7. shēma. Cik efektīva ir bijusi sadarbības grupas darbība? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

Izvērtējums:

Teicami – sadarbības grupa sanāk regulāri, tajā tiek izskatīti individuāli gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajās interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai. Ir sagatavoti un sniegti priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidei Labklājības vai citai ministrijai, sadarbības grupa informē sabiedrību par bērnu tiesību jautājumiem.

Labi – sadarbības grupa sanāk četras reizes gadā, tajā tiek izskatīti individuāli gadījumi un rasti risinājumi bērna labākajā interesēs. Sadarbības grupa analizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā un sniedz priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai.

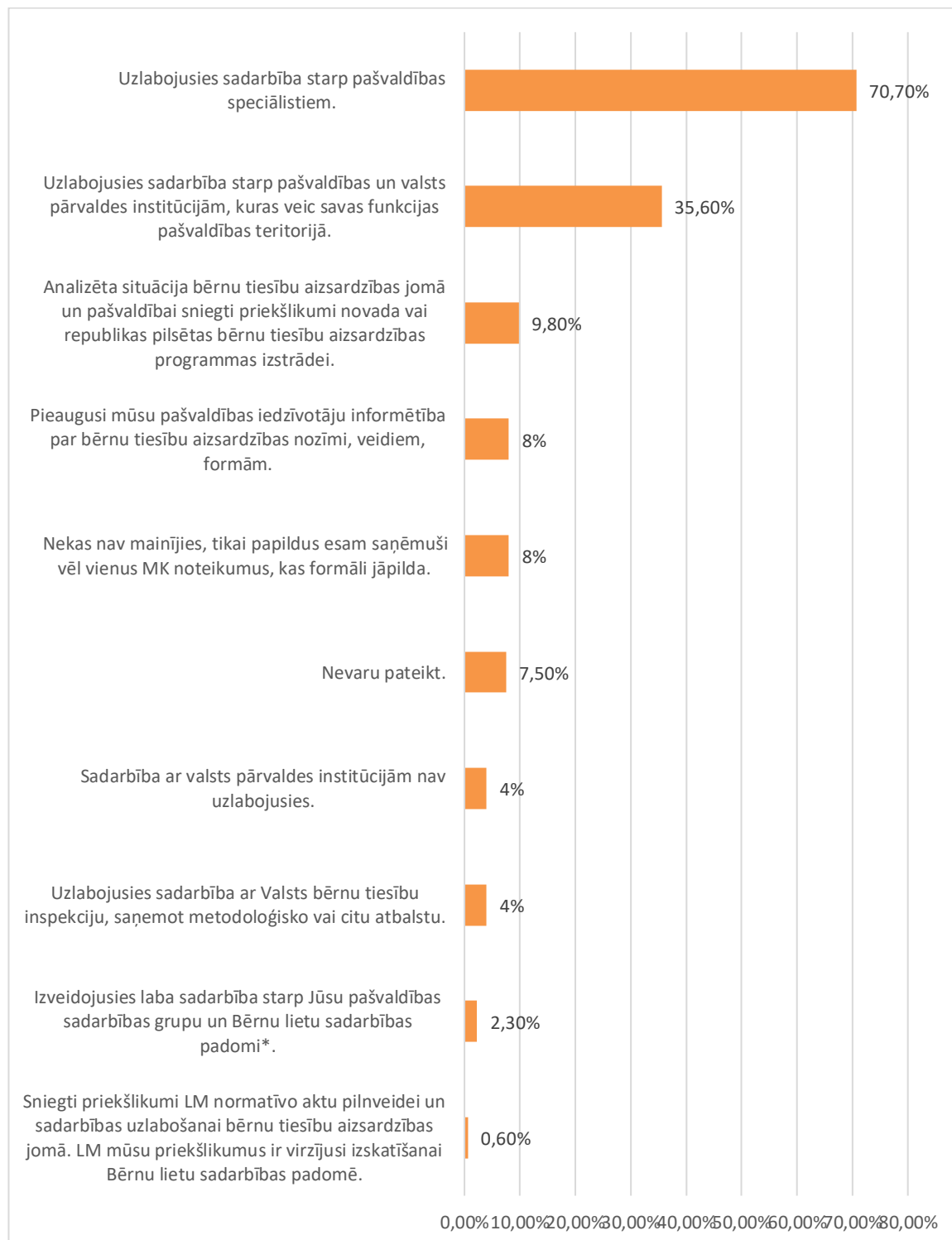
Vidēji – sadarbības grupa sanāk tikai tad, ja ir kāds īpašs individuāls gadījums, kas risināms koleģiāli. Sadarbības grupa neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā kopumā un nav sniegusi priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas izstrādei. Sadarbības grupas darbs varētu būt labāk koordinēts.

Vāji – sadarbības grupa sanāk reti, tikai formalitātes dēļ. Individuālie gadījumi tiek analizēti ļoti reti, apmēram dažas reizes gadā. Sadarbības grupā neanalizē situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā pašvaldībā. Pašvaldībā nav izstrādāta bērnu tiesību aizsardzības programma. Sadarbības grupas darbu varētu vērtēt kā slikti koordinētu.

8. shēma. Kas būtu jāuzlabo, lai sadarbības grupa darbotos veiksmīgāk? Lūdzu, atzīmējiet visus Jūsu viedoklim atbilstošos atbilžu variantus.

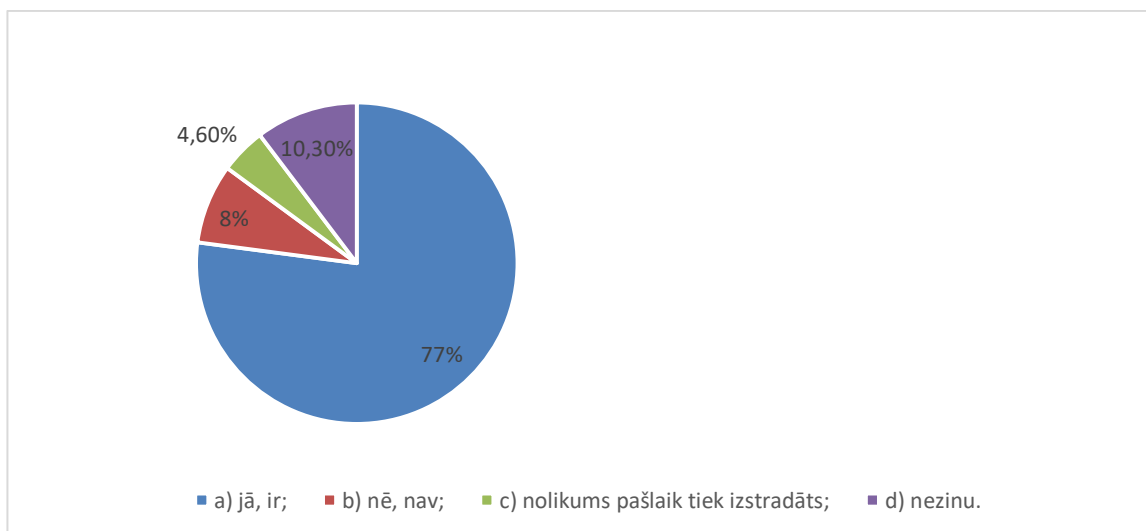

9. shēma. Kas ir noticis sadarbības grupas darba rezultātā? Lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat.

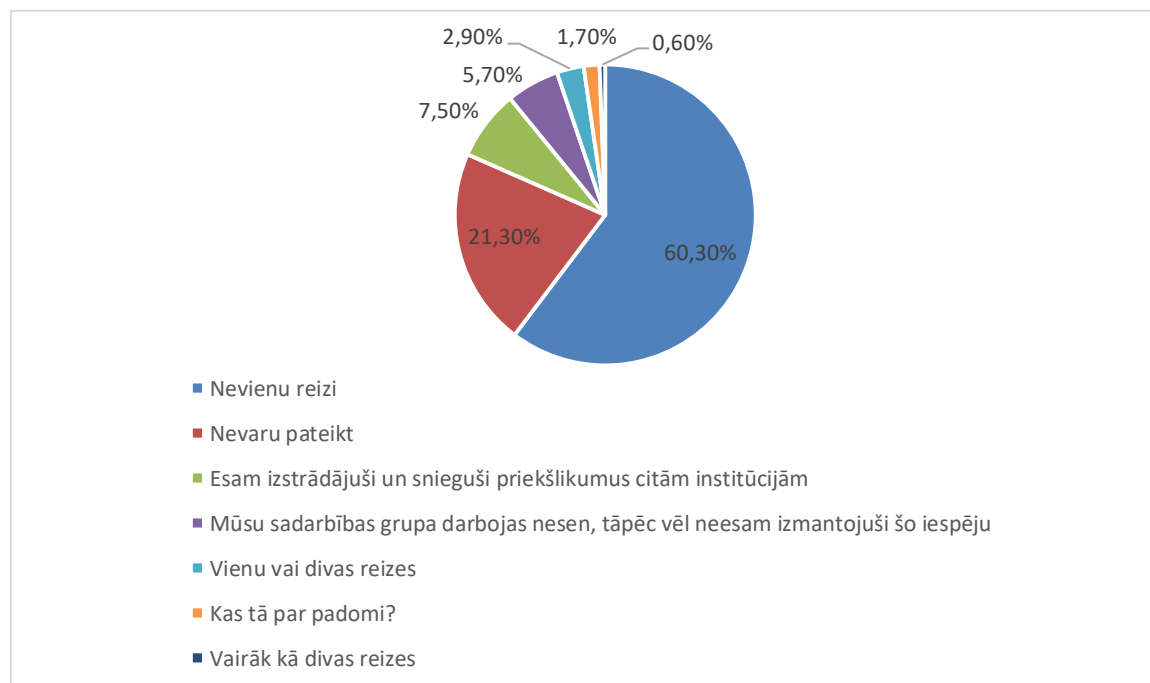

* Bērnu lietu sadarbības padome - konsultatīva koleģiāla institūcija, kuras mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna interešu prioritātes principa ievērošanu pašvaldību un valsts rīcībpolitikās.

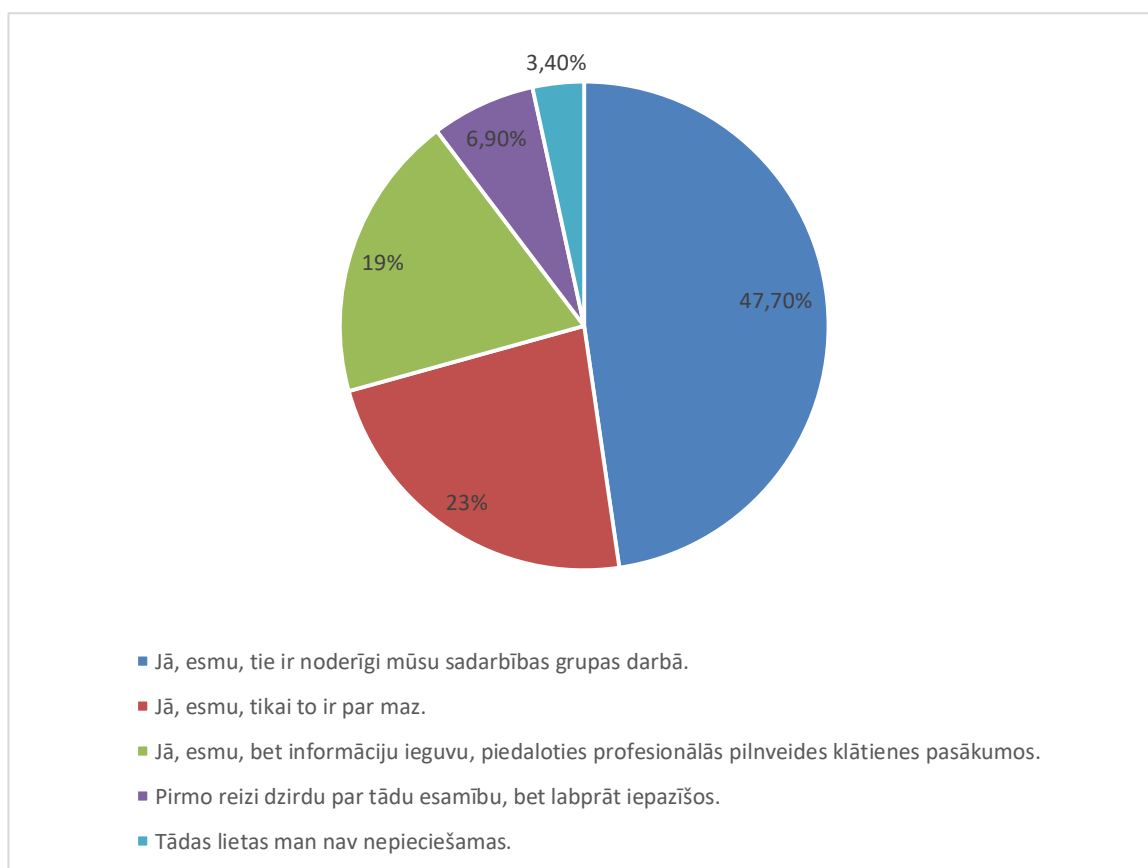
10. shēma. Vai sadarbības grupai ir izstrādāts nolikums, kas publicēts pašvaldības tīmekļa vietnē?

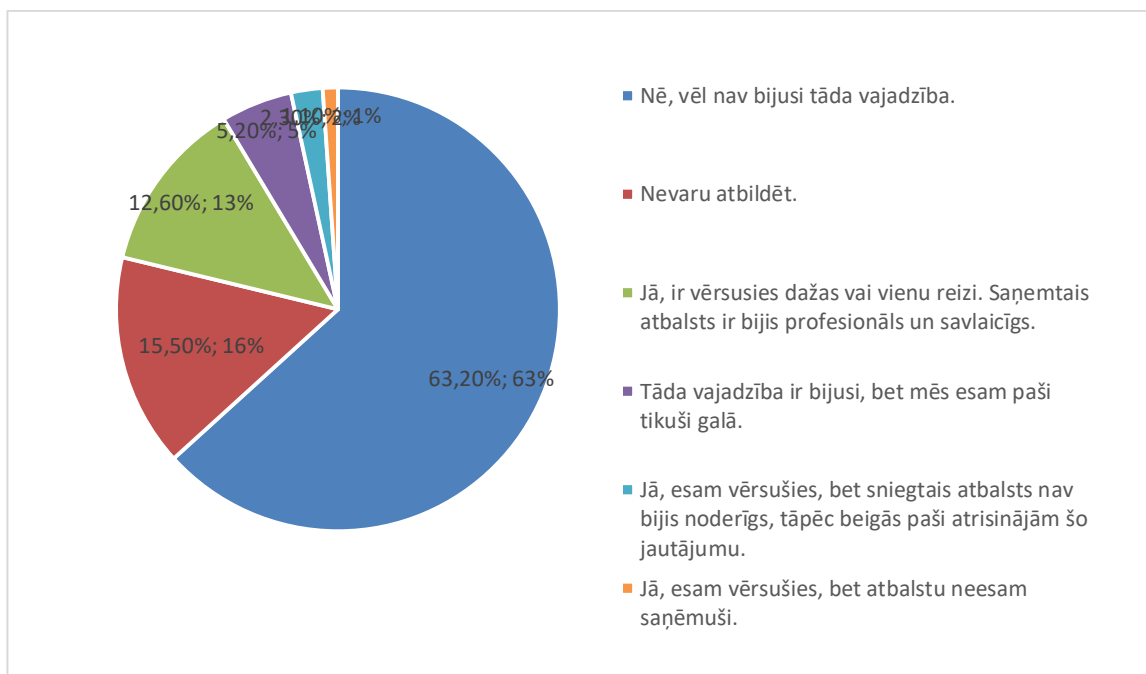
11. shēma. Cik reizes sadarbības grupa ir rosinājusi vai izskatījusi jautājumus par priekšlikumu sniegšanu Labklājības ministrijas Bērnu lietu sadarbības padomei? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

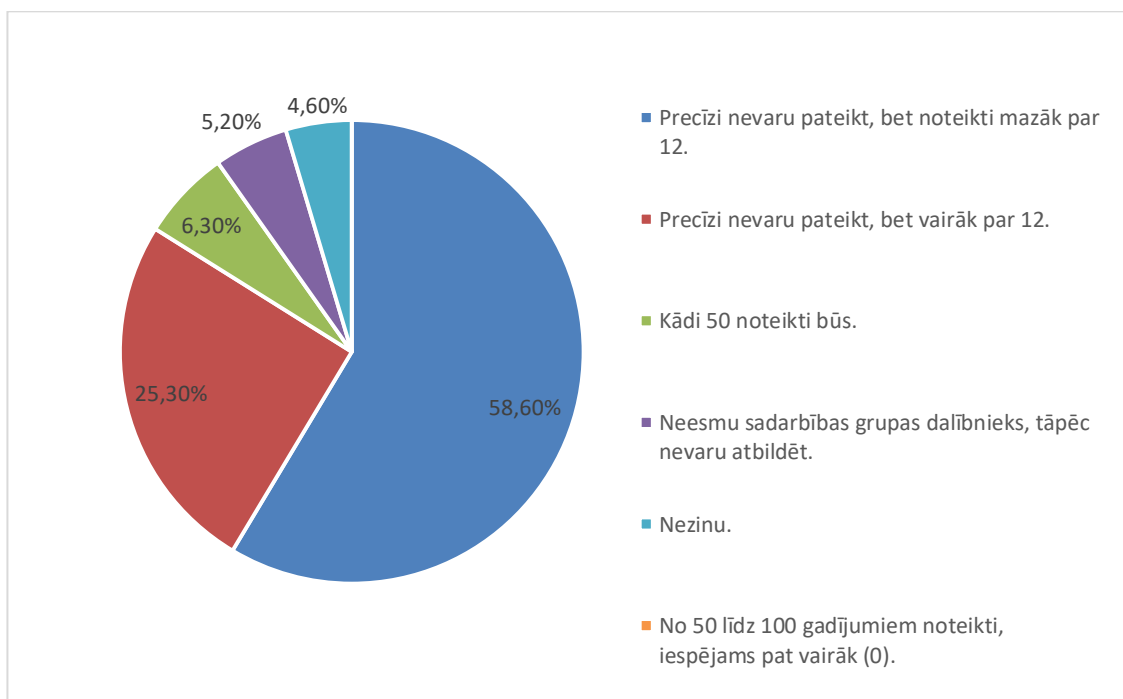
12. shēma. Vai esat iepazinušies ar metodiskajiem materiāliem, kas attiecas uz bērnu tiesību aizsardzības jomu vai starpinstitūciju sadarbību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vai Labklājības ministrijas tīmekļa vietnēs? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

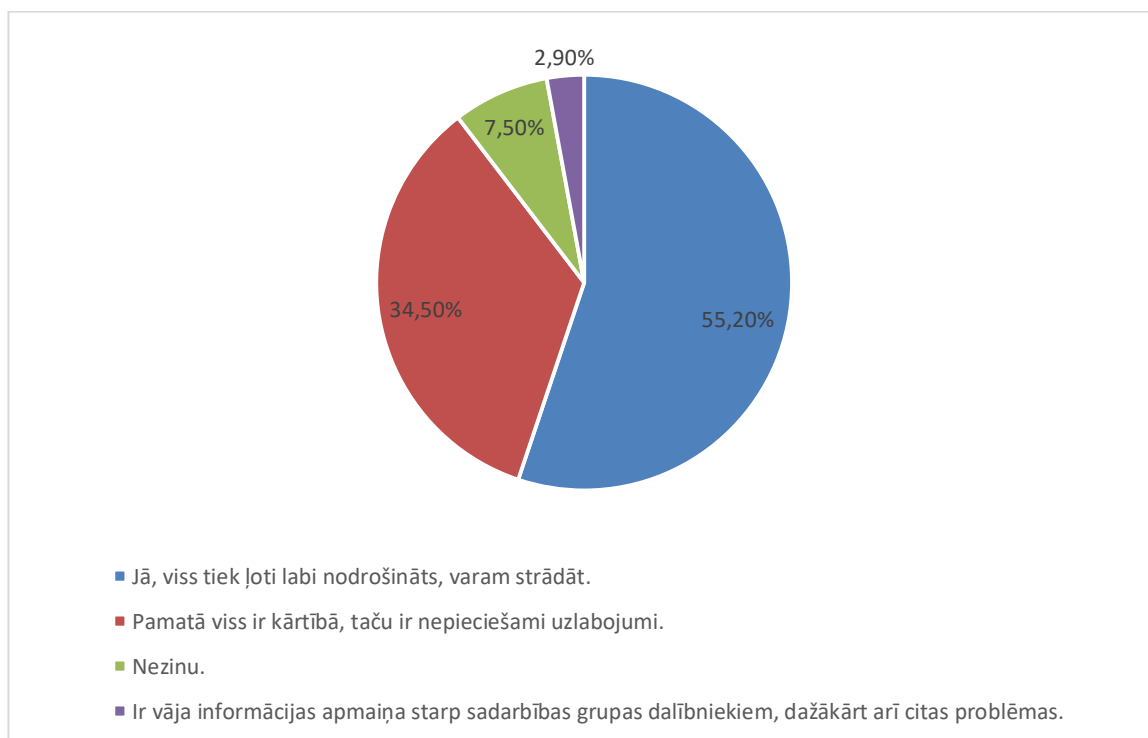
13. shēma. MK noteikumos paredzēts, ka gadījumos, ja sadarbības grupa, izskatot individuālo gadījumu, nevar vienoties par saskaņotu un koordinētu sadarbību, tā informē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija sniedz konsultatīvu un metodisku atbalstu, lai tiktu ievērotas bērna intereses. Vai Jūsu pašvaldības sadarbības grupa ir vērsusies Valsts bērnu tiesību inspekcijā ar šādu lūgumu? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

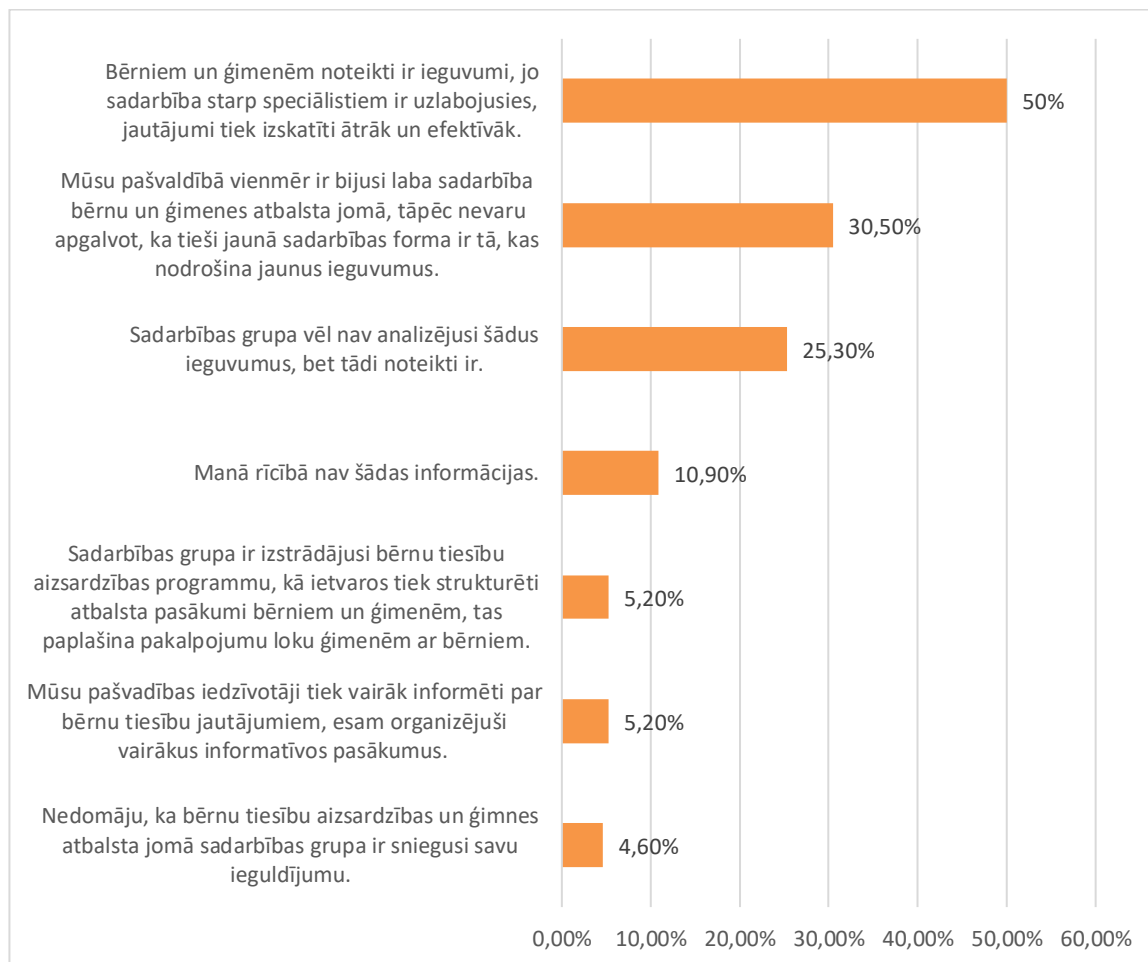
14. shēma. Cik individuālie gadījumi bērnu tiesību jomā pēdējā gada laikā ir izskatīti sadarbības grupā Jūsu pašvaldībā? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

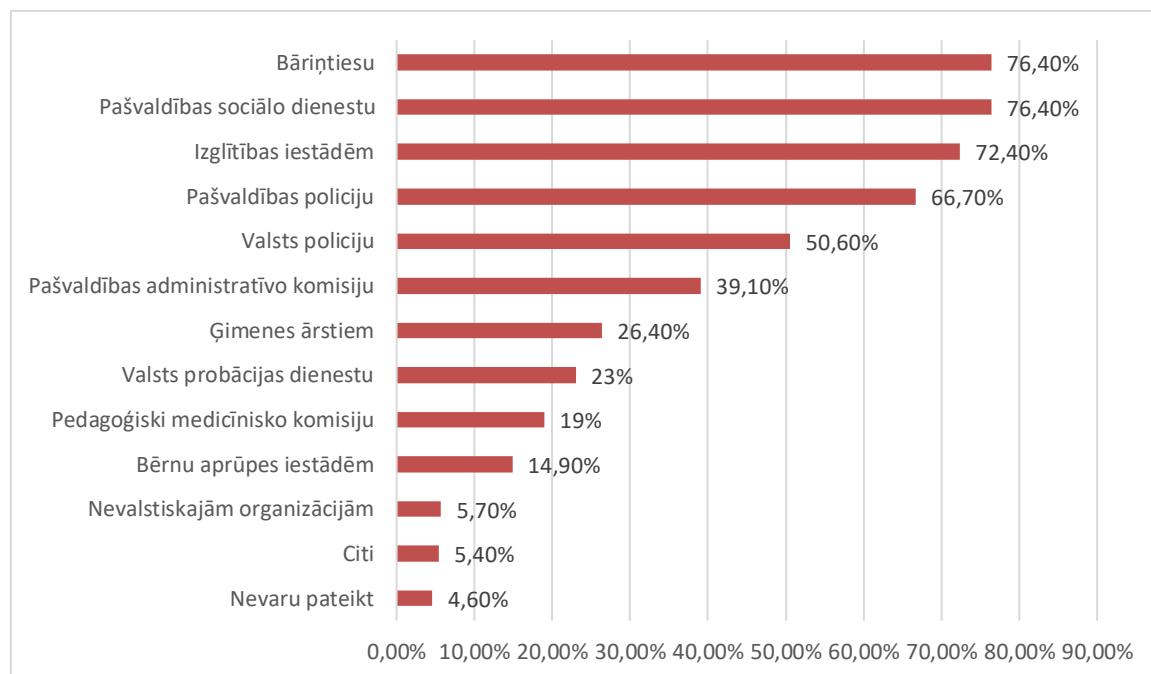
15. shēma. MK noteikumos paredzēts, ka sadarbības grupas darbu materiāltehniski nodrošina attiecīgās pašvaldības norīkota amatpersona – protokolē sanāksmes, sagatavo izskatāmos materiālus, kā arī nodrošina informācijas apmaiņu starp sadarbības grupas pārstāvjiem. Vai Jūsu pašvaldībā sadarbības grupas darbam ir nodrošināti atbilstoši tehniskie apstākļi? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

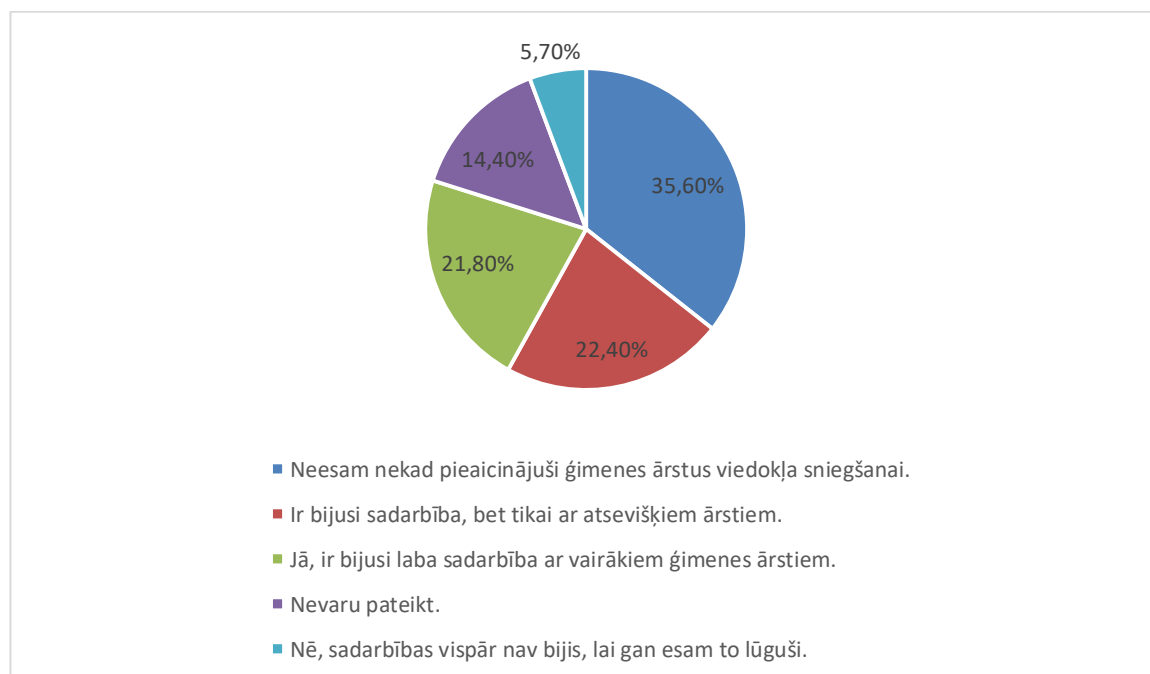
16. shēma. Kādi ieguvumi no sadarbības grupas darbības Jūsu pašvaldībā ir bērniem un ģimenēm? Lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat.

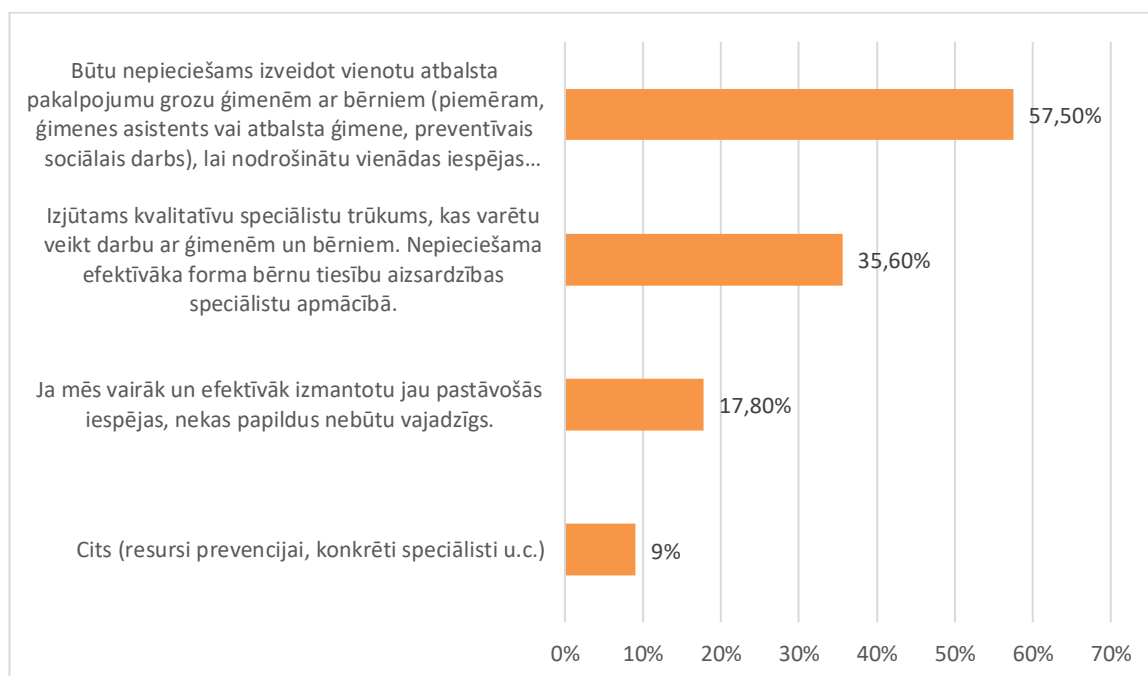
17. shēma. Ar kuriem speciālistiem (institūcijām) ir izveidojusies vislabākā sadarbība Jūsu pašvaldības sadarbības grupai vai sadarbības grupā? Lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrist.

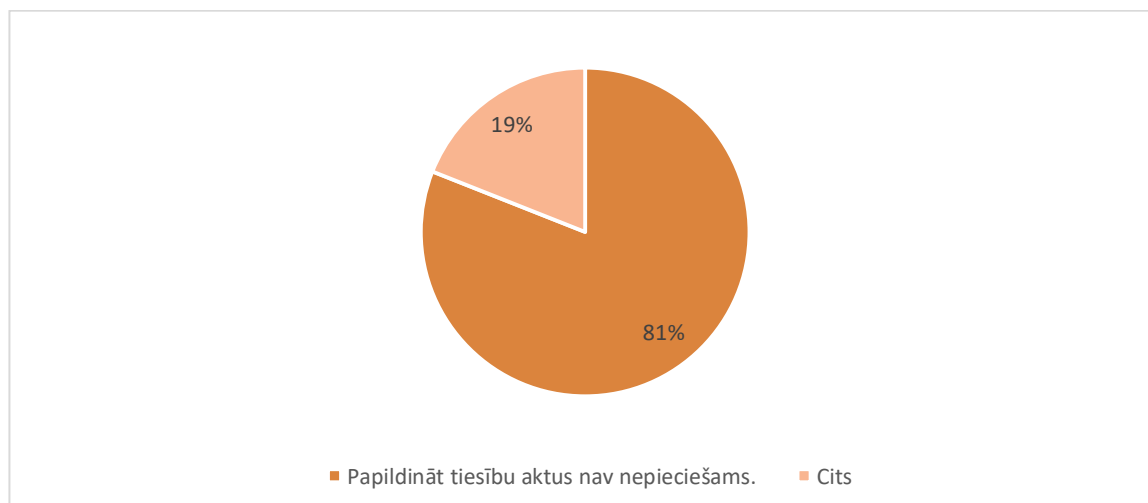
18. shēma. Vai Jūsu sadarbības grupai ir izveidojusies laba sadarbība ar ģimenes ārstiem? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu.

19. shēma. Kādi uzlabojumi, pasākumi bērnu tiesību aizsardzības jomā būtu nepieciešami Jūsu pašvaldībā? Lūdzu, atzīmējiet tikai tos atbilžu variantus, kam piekrītat.

20. shēma. Vai būtu nepieciešami uzlabojumi MK noteikumos vai citos tiesību aktos, kas regulē bērnu tiesību aizsardzības jautājumus? Lūdzu, izvēlieties vienu atbildes variantu. Apstiprinošas atbildes gadījumā, lūdzu, izvēlieties variantu "cits" un miniet vismaz vienu piemēru, kas tieši būtu maināms tiesību aktos.

Ieteikumi pie 20.jautājuma

Metodisko materiālu tēma

- Aktualizēti metodiskie ieteikumi sociālā dienesta sadarbībai ar bāriņtiesām (darbā ar ģimenēm ar bērniem).
- LM un VBTAI sniegt metodisko palīdzību izglītojošā formā.
- Metodiskie materiāli sadarbības īstenošanai, speciālistu apmācība.
- Precizēt institūciju (izglītības iestāžu, sociālo dienestu, bāriņtiesas, policijas (valsts un pašvaldības) lomu gadījumos, kad rodas aizdomas par vardarbību (jebkurš no vardarbības veidiem) pret bērnu.

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu tēma

- Piemērojot audzinoša rakstura piespiedu līdzekli, gadījums būtu jāizskata pēc mācību iestādes vai faktiskās dzīvesvietas, nevis deklarētās dzīvesvietas.
- Likuma "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu" 19.pantā būtu jāparedz, ka lietas par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu var izskatīt arī administratīvās komisijas pēc bērna mācību iestādes atrašanās vietas (ja bērns mācās citā administratīvā teritorijā, ne pēc deklarētās dzīvesvietas, un dzīvo internātā, kopmītnēs).
- Piemērojamie audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi ir neefektīvi.

Pakalpojumu groza tēma:

- Būtu nepieciešams izveidot vienotu atbalsta pakalpojumu grozu ģimenēm ar bērniem (piemēram, ģimenes asistents vai atbalsta ģimene, preventīvais sociālais darbs), lai nodrošinātu vienādas iespējas visās pašvaldībās.
- Izstrādāt "grozu", ko nodrošina izglītības iestāde
- Vienota atbalsta pakalpojumu sistēma un pieejamība
- Palīdzība no valsts puses vairāku jautājumu risināšanā būtu nepieciešama, un tie ir: skolu programmu izveidē bērniem ar smagiem uzvedības traucējumiem; programmas bērniem ar dažādām atkarībām; trūkst atbalsta no valsts puses audžuģimenēm un aizbildņu ģimenēm smagās krīzes situācijās, bērnu medicīniskā aprūpē bērniem ar smagiem veselības traucējumiem, jo bērnu psihiatrs ir pieejams tikai Rīgā, nav speciālo apmācības programmu bērniem ar autismu.

- Sociālajiem dienestiem noteikt obligāto pakalpojumu kopumu darbam ar ģimeni, kurai ir grūtības bērna aprūpē.

Veselības aprūpes/ģimenes ārstu tēma:

- Nepieciešama lielāka sadarbība ar ģimenes ārstiem un viņu atbildība par ziņošanu.
- Veselības aprūpē valda bizness. Kur paliek valsts garantijas uz valsts apmaksātu veselības aprūpi līdz 18 gadu vecumam? Zobārstniecība daudzām ģimenēm nav pieejama, bet zobu veselība ietekmē gan gremošanas sistēmu, gan sirdi. Normatīvo aktu līmenī ar šo jautājumu iespējams, ka viss ir kārtībā, bet ikdienā pakalpojums pieejams nepietiekami.
- Ieskatoties Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas mājaslapā redzams, ka nespējam nodrošināt bērnam savlaicīgu speciālistu atbalstu, izvērtējumu, lai bērni varētu apgūt spējām atbilstošu izglītības programmu.

Vecāku atbildības tēma:

- Noteikt vecākiem lielāku atbildību rūpēs par saviem bērniem!
- Vecākiem ir vāja izpratne par savu atbildību, tāpēc nepieciešams izglītot vecākus, lai pilnveidotu viņu prasmes un zināšanas.
- Vecāku piespiedu ārstēšanās no alkohola. Aizliegt vecākiem, kuri 10x sēdējuši cietumā, audzināt savus bērnus.
- Lielāku atbildību deleģējot pašai ģimenei un tuvināt bērnu tiesību ievērošanu skandināvu modelim (Lielbritānija).

Bērnu atbildības tēma:

- Atkarīgo bērnu un jauniešu ārstēšanai valstī būtu jābūt piespiedu nevis obligātai, jo kurš atkarīgais pusaudzis labprātīgi piekritīs ārstēties, savukārt likumiskais pārstāvis bieži vien nav spējīgs jaunieši motivēt. Tāpat nepieciešama sociālās korekcijas iestāde (līdzīga kā Nauksēni) jauniešiem, kur viņi varētu tikt ievietoti ar sociālā darbinieka, cita speciālista vai likumiskā pārstāvja nosūtījumu, nevis tikai ar tiesas lēmumu, kad jau, pastrādāti entie likumpārkāpumi. Šāda korekcijas iestāde daudziem ir vienīgā iespēja iegūt pamatizglītību, apgūt prasmi ievērot noteikumus.

- Ja nekļūdos, tad šobrīd normatīvajos aktos nav paredzēta atbildība bērniem/jauniešiem, kas jaunāki par 18 gadiem, kuri lieto enerģijas dzērienus.
- Nav administratīvās atbildības n/g personai par to, ka pie viņa atrodas enerģijas dzēriens vai bērns lieto enerģijas dzērienu, kā arī pašam bērnam būtu jāiestājas kaut kādai atbildībai, ja viņš nemācās un viņam nav obligātās izglītības.
- Ko mēs darīsim ar bērnu visatļautības un nesodāmības sajūtu? Ir bērni, kuri paši izvēlas, kad doties uz skolu, cik ilgi tajā uzturēties, ir bērni, kuru uzvedība ir agresīva, gan pret vidi, gan pret līdzcilvēkiem. Cēloņi ir dažādi, gan medicīniski, gan ģimene, gan agresija mēdijos, kā arī vienaudžu pieredze, ka dari ko, darīdams ar tevi, tikai runās. Un tā mēs runājam, bet visatļautība pieaug. Nenostādā jaunieši cēloņu - seku likumsakarība, ja nodarījumu tiesā izskata pēc gada, ja sodu par administratīvo pārkāpumu uzliek vecākiem utt. Par šīm lietām ir jādomā normatīvo aktu līmenī. Policisti paliek muļķa lomā. Dara darbu, sagatavo lietu, vienu, otru, trešo, bet jauno cilvēku tikai brīdina vai uzliek naudas sodu izmisušai mātei. Bet jaunais cilvēks paradumus nemaina. Izsit durvis mājās, izglītības iestādē, jo viņu kāds iedomājies pasargāt no smēķēšanas. Jaunieši apjukuši vērtību sistēmā, tādēļ varbūt jāapsver iespēja par mācību iestādēm starp Naukšēniem un vispārizglītojošo skolu, kurā bērniem tiek ierobežotas izvēles, ātrāk strādā cēloņu - seku likumsakarība, būs tik, cik paveiksi ar savu darbu.

Citi jautājumi:

- Bērna tiesību aizsardzības jomā ir ļoti svarīga starpinstitucionālā sadarbība, kuras kopīgais mērķis ir palīdzības sniegšana bērniem ar iespējami labāku problēmsituācijas risinājumu un nepieciešamo resursu piesaisti. Lietās, kurās vecākiem ir pārtrauktas aizgādības tiesības, izskatīšanas gaitā bāriņtiesai būtu jārīko starpinstitucionālās sanāksmes ar sociālo dienestu un bērna vecākiem. Starpinstitucionālai sadarbībai jābūt obligātai un sistemātiskai.
- Izvērtēt NPAIS sistēmas efektivitāti.
- Ja valstī ir noteikts, ka pamatizglītība ir obligāta, tad arī ēdināšanu pamatskolās vajadzētu nodrošināt valstij.
- Mūsaprāt būtu jāstrādā, lai esošie tiesību akti darbotos un dotu to labumu, ko var dot. Kā to izdarīt – nezinām.

- Normatīvajos aktos nav atrunāts precīzs specializēto audžuģimeņu regulējums, piem., lietu kārtošana, informācijas sniegšana citām ieinteresētajām valsts iestādēm, nepieciešams papildināt MK noteikumus Nr.354.
- Normatīvie akti ir pietiekami plaši izstrādāti, lai veiksmīgi nodrošinātu bērnu vislabākās intereses, tomēr nereti daudzas institūcijas tos nepilda atbilstoši, iespējams, to nezināšanas dēļ.
- Par bērnu izglītības nodrošināšanu atbilstoši bērna attīstībai un prasmēm.
- Dobeles novadā nav izveidota Sadarbības grupa. MK 545. noteikumu 8. punktā noteiktie uzdevumi deleģēti Dobeles novada Nepilngadīgo lietu komisijai. Līdz ar to Sadarbības grupa Dobeles novadā darbojās formāli. Sociālais dienests mēģināja risināt divus gadījumus saistībā ar bērnu tiesību pārkāpumiem, bet bez rezultāta. Iespējams, speciālisti neizprot Sadarbības grupas spēku un iespējas. Iespējams, Nepilngadīgo lietu komisijas vadītājam nav pietiekamas izpratnes un resursu. Rezultātā Sadarbības grupas mērķi un uzdevumi tiek pildīti ļoti formāli bez kopīgo problēmu analīzes. Sociālais dienests patstāvīgi risina bērnu tiesību pārkāpumu jautājumus, iesaistot speciālistus un organizējot starpinstitūciju tikšanās sociālajā dienestā. Iespējams, novada politiķi vāji izprot jautājuma aktualitāti. Būtu vēlams turpināt izglītot novada politiķus par bērnu tiesību jautājumu aktualitāti, organizējot apmācības utt.